

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN KADIN
GİRİŞİMCİLİĞİ: ELAZIĞ İŞ KADINLARI DERNEĞİ
(ELİKAD) ÜYELERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Süleyman İLHAN

HAZIRLAYAN
Esra KÖROĞLU

ELAZIĞ-2015

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ: ELAZIĞ İŞ
KADINLARI DERNEĞİ (ELİKAD) ÜYELERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Süleyman İLHAN

HAZIRLAYAN
Esra KÖROĞLU

Jürimiz,tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın Girişimciliği: Elazığ İş Kadınları Derneği
(ELİKAD) Üyeleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma****Esra Köroğlu****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Sosyoloji Anabilim Dalı****Sosyometri Bilim Dalı****Elazığ-2015, Sayfa: XI + 102**

Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler; neo-liberal politikalar, kadınların çalışma hayatındaki konumlarını değiştirerek görünürlüğünün artmasına olanak tanımıştır. Özellikle kadın girişimciliği noktasında değerlendirildiğinde bu görünürlüğün dikkat çekici oranda artmış olduğu da gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada, kadın girişimcilerin işgücü piyasasındaki konumlarının mevcut toplumsal cinsiyet rolleri açısından nasıl belirlendiği incelenmiştir. Ataerkil toplum yapısında, toplumsal cinsiyet nedeniyle kadınlara ve erkeklere farklı toplumsal roller yüklenmektedir. Bu nedenle erkek ve kadın arasında toplumsal hayata katılma düzeyinde farklılıklar vardır. Buna göre erkek; evin ekonomik gereksinimini karşılamak, kadın ise; evin bakım işlerini ve çocukların sorumluluğunu almak durumundadır. Ayrıca girişimciliğin kadınlar tarafından ne derece benimsendiği, kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların toplumsal cinsiyetle bağlantılarını ve girişimciliğin kadınların genel olarak toplumsal konumlarında ne ölçüde bir değişim meydana getirdiği Elazığ örneğinden yola çıkılarak incelenmiştir.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılmış ve bu çerçevede çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren Elazığ İş Kadınları

Derneği'ne üye on kadın girişimci ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yapılan çalışma sonunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimciliği, Toplumsal Cinsiyet.

ABSTRACT

Master Thesis

**Women Entrepreneurship In Terms Of Gender: A Sociological Research On
Business Women's Association (ELİKAD) In Elazığ**

Esra K ro lu

Firat University

The Institute of Social Science

The Department of Sociology

Elazığ-2015, Page: XI + 102

Nowadays, the scientific and technological developments; neo-liberal politics has been enabled the change of position to the women in work and increased their visibility. Especially, it is observed that there is remarkable increase in this visibility.

In this research, the social positions of women entrepreneurs in the labor market have been analyzed in terms of gender roles. In patriarchal social structures, different social roles are imposed to women and men because of social gender. Therefore, differences are observed in the level of participating social life between men and women. Women are either kept at homes in order to do housework or are forced to fulfill the duties regarding daily housework loads even they work at a job. In this case, besides working at a job, women are exposed to two different burdens; looking after their children and taking responsibilities of all housework. Furthermore, how women are internalized entrepreneurship, the problem faced by women in the entrepreneurial process and the connections of these problems with gender and in general to what extent brought a change in the social situation of women entrepreneurship were examined from Elazığ samples.

In this research a qualitative research method and in-depth interviewing techniques were utilized and interviewed with ten women entrepreneur in various

sectors who are the member of Business Women's Association (ELİKAD) In Elazığ. At the end of the research the collected data were analyzed.

Key Words: Entrepreneurship, Women Entrepreneurship, Gender.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	X
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	3
1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	4
1.4. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	5
1.5. Araştırma Verilerinin Çözümlemesi ve Yorumlanması	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Girişimci ve Girişimcilik Kavramları	7
2.1.1. Girişimciliği Etkileyen Faktörler	12
2.1.2. Girişimcilik ve Kültür	15
2.1.3. Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Çevre	16
2.2. Türkiye’de Girişimcilik	18
2.2.1. Elazığ’da Girişimcilik.....	20
2.3. Kadın İstihdamı Bağlamında Kadın Girişimciliği	21
2.3.1.Çalışma Yaşamında Kadın	21
2.3.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın İstihdamı	24
2.3.2. Kadın Girişimciliği.....	27
2.3.3. Girişimcilik Alanında Kadının Yeri.....	30
2.3.4. Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşma Nedenleri.....	31
2.3.5. Kadın Girişimcilerin Hareket Noktaları ve Önemli Özellikleri.....	34
2.3.6. Kadın Girişimcilerin Başarılarındaki Nedenler	36
2.3.7. Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Sorunlar	37

2.3.8. Türkiye’ de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi ve Önemi	40
2.4. Kadın Girişimciliği Konusunda Faaliyet Gösteren Kurum Ve Kuruluşlar.....	44
2.4.1. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM)	44
2.4.2.Kadın Kooperatifleri	45
2.4.3.Kadın Girişimciliği Alanında Çalışan Kadın Sivil Toplum Örgütleri	45
2.4.3.1. Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD)	47
2.4.3.1.1.Elazığ İş Kadınları Derneğinin Faaliyetleri	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	49
3.1. Girişimci Kadınların Demografik Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	49
3.1.1. Doğum Yerleri ve Yaşları	50
3.1.2. Eğitim Durumları	51
3.1.3. Medeni Durumları ve Çocukları	53
3.1.4. Aylık Ortalama Gelirleri	55
3.2. Girişimcilik Serüvenleri.....	55
3.2.1. Geçmiş Çalışma Yaşamı	55
3.2.2. Kendi İşyerlerini Açmaları.....	57
3.2.3. Sektörler ve İş Kolları	60
3.2.4. Sermaye Kaynakları ve Destek Mekanizmaları	61
3.3. Girişimci Olmanın Avantajları	64
3.4. Girişimci Olmanın Dezavantajları	66
3.5. Kadın Girişimci Olmak.....	68
3.5.1. Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlar	68
3.5.1.1. Kadın Girişimcilerin Aile ve İş Hayatları	71
3.5.1.2. Ev İşleri ve Çocuk Bakımı	73
3.5.1.3. Ailenin Beklentileri ve Aileye Katkıları.....	77
3.5.1.4. Kadın Girişimci Olarak Taciz ya da Küçümseyici Muamelelere Maruz Kalmak	78
3.5.2. Kadın Girişimcilerin Karşılaşılan Sorunlarla Baş Etme Stratejileri	79
3.6. Kadın Girişimcilerin Sosyal İlişkileri ve Boş Zaman Aktiviteleri	80
3.7. Elazığ İlinde Kadın Girişimci Olmak	83
3.8. ELİKAD Üyelikleri	85

3.9. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasındaki Beklentilerinin Tatmin Durumu Ve Gelecek Planları	88
SONUÇ	91
EKLER	96
KAYNAKÇA.....	97
ÖZGEÇMİş	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Girişimcilerin Temel Özellikleri.....	12
Tablo 2. Kadınların Girişimci Olmalarındaki Etkenler.....	34
Tablo 3. Araştırma Kapsamındaki Girişimci Kadınların Demografik Özellikleri.....	50

ÖNSÖZ

Kadın istihdamının geliştirilmesi ekonomik kalkınmayı sağlaması açısından önemli olarak görülmekte ve bu doğrultuda kadınlar girişimciliğe teşvik edilmektedirler. Patriyarka üzerinden yükselen kapitalist sistem, ev işlerinin de sorumluluğunu yükleyerek kadınların çifte bir sömürüye maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bir yandan iş yaşamı ve diğer yandan ev işleri ve çocuk bakımı kadınlar üzerinde ikili bir yük oluşturmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de kadın girişimciliği konusu toplumsal cinsiyet açısından ele alınmıştır.

Çalışmanın başından sonuna kadar ilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve değerli fikirleriyle bana hep yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Süleyman İLHAN’ a teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasına destek vererek böyle bir araştırmanın ortaya çıkmasında önemli rol oynayan, tüm sorularıma sabırla ve içtenlikle yanıt veren, değerli vakitlerini bana ayıran, adını sayamadığım Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD) üyesi olan kadın girişimcilere teşekkür ederim.

Son olarak; bu yoğun çalışma sürecinde desteklerini hep hissettiren ailem ve özellikle eşime çok teşekkür ederim.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği.
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri.
A.g.e	: Adı geçen eser.
Bkz	: Bakınız.
BM	: Birleşmiş Milletler.
Çev.	: Çeviren.
Ed.	: Editör.
ELİKAD	: Elazığ İş Kadınları Derneği.
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu.
KADAV	: Kadınlarla Dayanışma Vakfı.
KAGİDER	: Kadın Girişimciler Derneği.
KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı.
KEİG	: Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi.
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu.
V.d.	: Ve diğerleri.

GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de önemi giderek artan girişimcilik, bireysel ve toplumsal anlamda bir refah yarattığı için birçok disiplinde araştırma konusu olmuştur. Girişimci kendi işini kurarak kendi işsizliğine çözüm oluştururken aynı zamanda kendisi dışındaki bireylere de istihdam olanağı tanımaktadır. Girişimciliğin, ekonomik gelişmenin sağlanması, yeni iş alanlarının oluşturulması, dolayısıyla işsizliğin önlenmesi ve ayrıca kişisel gelişime yaptığı katkılar göz önüne alındığında hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yoğun bir şekilde desteklenmesi daha iyi anlaşılmaktadır.

Girişimcilik, özellikle son dönemlerde farklı disiplinler tarafından oldukça ilgi görmektedir. Ancak konu sıklıkla işletme, iktisat, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, yönetim organizasyonu disiplinleri tarafından ele alınmış, konuyla ilgili sosyoloji alanında yapılan çalışmalar daha sınırlı düzeyde kalmıştır. Ayrıca bugüne kadar çalışma yaşamında kadın, pek çok sosyolojik araştırmanın konusu olmuş ancak bu araştırmaların büyük çoğunluğu ücretli olarak çalışan kadınlara yönelmiş, girişimci kadınlar ile ilgili yeterli düzeyde çalışma yapılmamıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olan girişimcilik araştırmalarında daha çok erkek girişimciler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Günümüze baktığımızda ise sosyal, teknolojik ve endüstriyel değişimler neticesinde kadınlar çalışma yaşamında kendilerine daha çok yer bulmaktadır. Bilgi teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerin katkısıyla bilgiye erişmenin daha kolay olması, kadınların iş yaşamının her alanında daha fazla bulunmasını sağlamıştır. Böylece girişimcilik kadınlar için en cezbedici kariyer alanlarından biri olarak görülmeye başlanmıştır.

Ülkemizin gerek geleneksel değer ve tutumlar, gerekse sosyo-ekonomik yapısı nedeniyle kadınlar dezavantajlı duruma düşmektedirler. Ancak toplumsal yapımızda yaşanan hızlı değişme, yaşamın her alanını olduğu gibi çalışma yaşamını da etkilemiştir. Çalışma yaşamında erkek egemenliği sarsılmaya ve kadın girişimciler de bu alanda kendilerini gösterme imkânlarını bulmaya başlamışlardır.

Hala sürmekte olan geleneksel düşünce sistemine göre kadının yeri evidir ve alışılmış görevi kocasının eşi, çocuklarının annesi olmaktır. Ancak kadının bu rolüne sanayileşme ve kentleşme olgusu içinde ve toplumsal değişme sürecine bağlı olarak yeni sosyal roller eklenmektedir (Bedük, 2005: 110). Bu kaçınılmaz değişim sonucu kadın ister kendi iradesiyle, isterse ekonomik zorunluluklar nedeniyle olsun, çalışma

yaşamına girerek ekonomik bağımsızlığını kazanarak daha özgür, güçlü ve bilinçli olma yolundadır. Bunun sonucu olarak da, kendi işinin sahibi olmayı isteyen kadın girişimciler ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda kadınların işgücüne katılımlarındaki artış genellikle günümüzün önemli sosyal ve ekonomik gelişmesi olarak algılanmaktadır. Kadının iş hayatına katıldığı ailelerde birden fazla gelirin paylaşılmaya başlanmasıyla erkeğin tek başına ailenin geçimini sağlayan birey konumu değişmiştir. Her iki eşin çalıştığı aileler genel olarak daha genç, daha iyi eğitime sahip, daha az sayıda çocuğu olan ve sadece erkeğin çalıştığı ailelerle kıyaslandığında geliri daha yüksek olan ailelerdir (Bedük, 2005: 112).

Girişimcilik, kadınların toplumsal konumlarının her alanında bir bütün olarak iyileştirilmesi ve kamusal alanda daha aktif rol oynamaları bakımından önem teşkil etmektedir. Bu açıdan girişimcilik, kadınların ekonomik ve sosyal hayatla bütünleşmelerinin sağlanmasında kilit bir role sahiptir. Bu sayılan işlevlerinden dolayı kadın girişimciliği bu yüksek lisans çalışmasının konusunu teşkil etmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırma hakkında genel bilgiler verilecektir, araştırmanın konusu, amacı ve önemi, evreni ve örnekleme, yöntem ve teknikleri ve araştırma verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanması ana hatlarıyla belirtilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle girişimcilik kavramı, kavramsal ve kuramsal açıdan ele alınarak Türkiye’de girişimcilik açıklanacaktır. Sonrasında kadın istihdamı bağlamında kadın girişimciliği ele alınacaktır. Bu başlık altında çalışma yaşamında kadın, toplumsal cinsiyet ve kadın istihdamı, girişimcilik alanında kadının yeri, kadın girişimciliğinin yaygınlaşma nedenleri, kadın girişimcilerin hareket noktaları ve önemli özellikleri, kadın girişimcilerin başarılı olma nedenleri, kadın girişimcilerin karşılaştığı problemler, Türkiye’ de kadın girişimciliğinin gelişimi ve önemi ve son olarakta kadın girişimciliği konusunda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar sırasıyla incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Elazığ İş Kadınları Derneği’ne üye kadın girişimciler ile gerçekleştirilen saha araştırmasının bulgularına yer verilirken, son bölümde ise araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu kadınların ekonomik ve sosyal hayata daha aktif olarak katılmalarını sağlamanın yollarından biri olan kadın girişimciliğidir. Bu açıdan çalışma çerçevesinde girişimciliğin gittikçe önem kazandığı günümüzde, girişimciliğin kadınlar tarafından ne derece benimsendiğini, kadınların girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların toplumsal cinsiyetle bağlantılarını ve girişimciliğin kadınların genel olarak toplumsal konumlarında ne ölçüde bir değişim meydana getirdiği Elazığ örneğinden yola çıkılarak değerlendirilecektir. Bu kapsamda çalışma, Elazığ İş Kadınları Derneği'ne üye olan kadın girişimcilerle yürütülmüş olan alan araştırmasına dayanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amaçlarından birisi, ELİKAD üyesi kadın girişimcilerin, çalışan bir “kadın” olarak, günümüzde çalışma yaşamındaki konumları ve sorunlarının değerlendirilmesine imkân sağlayacak bulgular elde etmek ve bu bulgular çerçevesinde kadın girişimcilerin çalışma yaşamındaki konumlarını ve sorunlarını sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışmaktır. Bu amaçla çalışmamızın Elazığ'da bulunan kadın girişimcilerin mevcut durum ve sorunlarının saptanmasına da yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bir diğer amacı ise girişimciliğin öneminin arttığı günümüzde, toplumsal cinsiyet açısından kadın girişimliği boyutunu ortaya koyabilmektir. Bu doğrultuda, kadın girişimciliğinin toplumsal cinsiyet rollerinden payına düşenin ne olduğunu tespit etmek yani girişimciliğin erkeklere has bir olgu olup olmadığını belirlemek, kadınlarda müteşebbis ruhun ortaya çıkmasında toplumsal etkinin boyutunu belirlemek, kadınların girişim faaliyetleri başlangıcında ve sürdürme aşamasında karşılaştığı sorunları belirlemek çalışmamızın amaçları arasındadır. Kadınların toplumsal cinsiyetlerinin girişimcilik sürecine etkisini ve girişimciliğin kadınların genel olarak toplumsal konumlarında ne ölçüde bir değişim yarattığını Elazığ örneğinden yola çıkarak sosyolojik bakış açısıyla incelenecektir. Ayrıca çalışma, kadın girişimcilerin

girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunlarla baş etme stratejilerini araştırırken ELİKAD’ın örgütsel özelliğinin etkisini de irdelemektedir.

Bu temel yaklaşımlardan yola çıkarak çalışmanın önemini ve diğeri amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Kadın girişimciliğı ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlamak,
- Kadın girişimcilerin girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlarla baş etme yöntemlerinin açığa çıkarılması,
- Kadın girişimcilerin girişimcilik sürecinde destek alabilecekleri kurum ve kuruluşların tespit edilmesi,

1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu tezde, niteliksel araştırma yöntemi kullanıldığından evreni temsil edecek bir örneklem büyüklüğü hesap edilmemiştir. Bu çalışma, Elazığ İş Kadınları Derneğı (ELİKAD)’ne üye kadın girişimcileri ele almakta ve yüz yüze derinlemesine görüşme teknikleriyle elde edilen verilere dayanmaktadır. Bu çalışma kapsamında Elazığ İş Kadınları Derneğı yetkilileri ile görüşülerek dernek üyesi olan, Elazığ sınırları içerisinde çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kadın girişimcilerin isim ve adreslerini kapsayan liste alınmış ve araştırma örneklemini bu listede yer alan on dört girişimci kadın olarak belirlenmiştir. Fakat kadın girişimcilerden dört tanesiyle (il dışında olması, telefon numarasının değışmesi vb.) iletişime geçilememiştir. Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin isimleri saklı tutulmuş, yapılan alıntılarda numaralandırma sistemi kullanılmıştır. Görüşülecek kişilerin iş yerlerinde yapılan görüşmeler yaklaşık 45-60 dakika aynı görüşmeci tarafından birebir görüşülerek yürütülmüştür. Mülakat öncesinde kadınlara tez çalışmasında isimlerinin deşifre edilmeyeceğı söylenilerek araştırmaya güven duymaları istenmiş ve temkinli tavırlarının rahatlatılmaları sağlanmıştır. Görüşme esnasında izin alınarak görüşmelerin tümü ses kaydına alınarak yapılmıştır. Ses kayıtları daha sonra deşifre edilerek yazılı metin hâline getirilmiştir. Ayrıca görüşmecinin mülakat sırasında aldığı notlar deşifre metinlere işlenmiştir. Alan araştırması Mayıs 2015’te tamamlanmıştır. Alandan elde edilen verilerin bulguları sadece mülakatlarla edinilen bilgilerin yorumlanmasından ibaret olmayıp, görüşmeler esnasında yapılan gözlemleri de kapsamaktadır.

ELİKAD üyesi olan on kadın girişimci ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler ile Türkiye’deki bütün kadın girişimciler hakkında

genelleme yapmak mümkün olmasa da; bu görüşmelerin kadın çalışmalarına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.4. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Bu araştırma, cinsiyet yanlı bir yaklaşım çizgisi taşımamakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını kabul eden ve ele alınan örneklem üzerinde bu eşitsizliğe yol açan ezme-ezilme ilişkilerini anlamaya yarayacak kategorileri çözümlemeyi de amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, bir taraftan yeni bilgiyi üretmede kullanılacak mevcut bilginin toplanmasına yönelik olarak “kuramsal bir çalışma” niteliğinde iken; diğer taraftan yeni bilginin üretilmesine yönelik olarak “uygulamalı bir çalışma” niteliği de taşımaktadır.

Bilim toplumsal olguları incelemek, anlamak ve anlamlandırmak amacıyla farklı yöntemler kullanır. Toplumsal gerçekliği, hayatı, ilişkileri, karşıtlıkları betimleyici ve açıklayıcı bilgiler edinmek üzere yola çıkan araştırmacı, çeşitli yöntemler kullanarak sosyal durumlar hakkında veriler elde eder, bu verileri analiz ederek daha önce yapılmış çalışmalarla karşılaştırır ve yeni sonuçlara ulaşır. Bu verileri elde etmek amacıyla kullanılan yöntemlerin bilimsel niteliğe sahip olması, verilerin ve sonuçların güvenilirliğini ve kullanılabilirliğini gösterir. Toplumsal cinsiyet açısından kadın girişimciliğini ele alan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Bu araştırmada da nitel araştırma yönteminin bahsedilen kazanımlarından faydalanmak üzere derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede on kişi ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Derinlemesine mülakat literatürde; yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır (Berg, 2001: 68).

Yapılandırılmış mülakatlar, mülakat sorularını içeren biçimsel olarak yapılandırılmış bir soru formu kullanılarak gerçekleştirilir. Görüşme yapılanlardan, her bir soruyu tek tek ve belirli bir sıra ile sorarak yanıtını alması beklenir. Yapılandırılmamış mülakatlarda ise soru formu kullanılmamaktadır. Bu tür mülakatlar farklı varsayımlardan hareketle yönlendirilir. Yarı yapılandırılmış mülakatlar ise yapılandırılmış ve yapılandırılmamış mülakatların arasında yer alır. Bu tür mülakatlarda önceden belirlenmiş belli sayıda soru ya da konu başlığı vardır. Bu soruların katılımcılara belli bir sıra içinde sorulmasına özen gösterilir ancak mülakatı yapan soruları ve verilen cevapların arkasını öğrenebilmek için soruşturma yapma hakkına

sahiptir (Berg, 2001: 69-70). Bu bağlamda bu çalışmada da yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır.

1.5. Araştırma Verilerinin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Nitel araştırmada verilerin yorumlanması ve analiz edilmesi çeşitlilik göstermektedir. Nitel araştırma yöntemi araştırmacının farklı nitelikte veriler edinebilmesini sağlar.

Strauss (1987, aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2005) nitel araştırmadaki veri analiz yöntemlerinin standart hâle getirilemeyeceğini ve veri analizini standartlaştırmanın nitel araştırmacıyı sınırlandıracağını vurgulamaktadır. Genel olarak araştırmacılar veri analiz sürecinin bir sistematik çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini ancak her araştırmanın kendine has şartlarının olduğunu söylemektedirler. Dolayısıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen verilerin analizinin sınırları araştırmaya göre değişmekte ve araştırmacıya farklı yönleri ortaya çıkarabilme özgürlüğünü tanımaktadır.

Görüşmelerin çözümlemesinde nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Mülakatların ses kayıtlarının alınması konuşmaların analiz edilmesini ve kadın girişimciliğinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesini sağlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Girişimci ve Girişimcilik Kavramları

Girişimcilik insanın içinde bulunduğu doğal ve sosyal dünyayı değiştirme ve dönüştürme faaliyetidir. Dolayısıyla girişimcilik toplumsal ve ekonomik değişimin en önemli itici güçlerinden biridir. İnsanlık tarihi boyunca önemli birçok girişimcilik faaliyeti örnekleri görülmüştür ancak özellikle son yıllarda bir girişimcilik dalgasından söz etmek mümkündür. 1970 ve 1980’lerde dünya genelinde yaşanan petrol krizi, ekonomik durgunluk, hızlı teknolojik değişim, küreselleşme gibi gelişmeler büyük yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu değişiklikler sonucu ortaya çıkan belirsizlik ve dengesizlik durumunda yeni iş fırsatları ve yeni girişim faaliyetleri önem kazanmaya başlamıştır. Kısacası girişimcilik istihdam yaratıcı hem de ekonomik gelişmeyi tetikleyici bir kurtarıcı olarak görülmeye başlanmıştır (Landstrom, 2005: 4).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte girişimcilik kavramının önemi artmıştır. Bugüne kadar girişimcilik kavramını birçok teorisyen tanımlamaya çalışmıştır. İktisat alanında ilk kez 1755 yılında Richard Cantillon kullanmıştır. Cantillon’a göre “girişimci, belirsizlik koşulları içerisinde kar elde etmek amacıyla mücadele ederek iş yapan kişidir. Fransız iktisatçı olan Jean Baptiste Say ile birlikte klasik üretim faktörleri olan emek, sermaye ve tabiat faktörlerinden sonra girişimcilikte dördüncü üretim faktörü olarak kabul edilmiştir. Girişimciliğin en önemli teorisyenlerinden birisi olan Shumpeter ise girişimciyi “yenilikçi” bir kişi olarak tanımlayarak teknoloji ve girişim kavramını bütünleştirmiştir. Shumpeter’e göre girişimci kar elde etmek için yenilikler ortaya çıkarmaktadır. Yani girişimci inovasyon yapan ve denenmiş teknolojileri geliştiren kişi olarak ifade edilmiştir (Güney, 2008:3).

Girişimci, “piyasada fırsat kovalayan ve bulduğu fırsatı tüketici talebine dönüştürebilecek şekilde üretim faktörlerini bir araya getirip işletme kurarak risk üstlenen, cesur ve yaratıcı bir kişidir. İnsanlık tarihi kadar eski olan girişimcilik ise, piyasadaki risk ve belirsizliklere rağmen öncelikle varlığını sürdürmek daha sonra kar elde etmek ve büyümek amacıyla, yaratıcı ve yenilikçi bir işletme faaliyetinin yürütülmesidir” (Durukan, 2007: 25). Geçmişte kullanılan "teşebbüs" ve "müteşebbis"

kavramları yerine günümüzde daha çok "girişim" ve "girişimci" kavramları kullanılmaktadır (Durukan, 2005: 131).

Girişimcinin faaliyetlerindeki asıl amacının kâr elde etmek olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle girişimci, bir yandan risk alırken diğer taraftan üretim faktörlerini bir araya getirerek işletmektedir. Bu sebeple, girişimcide bulunması gereken önemli vasıflardan birisi de yöneticilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Girişimciler birer fırıncı, tamirci, manav olabilmelerinin yanı sıra fabrika ve holding gibi büyük işletmelere sahip kişilerde olabilmektedir (Durukan, 2005: 131). Burada önemli olan nokta, “girişimcinin kim olduğu” dur. Bu konuyla ilgili yapılan farklı tanımlamalara bakıldığında, girişimcinin ana özelliğinin “başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkınlığı” olarak açıklanabilir (Titiz, 1994: 3).

Bu arada önemli olan diğer bir husus ise girişimcilik ile para sahipliğinin birbirinden kesinlikle ayrılması gerektiğidir. Çünkü girişim kavramı, paranın varlığından ziyade yeni ürün ve üretim tekniklerini, geniş bir bakış açısına sahip olmayı veya farklılaşan koşullara uyum sağlamayla ilgilidir. Bundan dolayı, girişimcilik özelliklerine sahip olup da yeteri kadar sermayeye sahip olmayan kişilerde potansiyel birer girişimci olarak görülmektedir (Durukan, 2005: 132). Patron ve işveren kavramları girişimcilikle karıştırılabilmektedir. Patron, sermaye sahibi, işveren veya yönetici pozisyonundaki kişi olarak da kullanılabilir. Sermayedar kavramı ise para sahipliği olarak değil mal ve hizmet üretimi amacıyla kullanılan üretim araçlarını ifade etmeye yarayan bir kavramdır. Girişimciliği bu kavramlardan ayıran özellik ise risk alarak başkalarının göremediği veya cesaret edemediği işleri fırsata dönüştüren kişi olarak açıklayabiliriz. (Durukan, 2005: 132; Titiz, 1994: 4; Müftüoğlu, 2004: 10-11).

Küresel ekonomiye bakıldığında geleneksel üretim faktörü olarak sayabileceğimiz emek ve doğal kaynaklar önemini yitirmeye başlamıştır. Küresel bir özelliğe sahip olmasının yanı sıra herkesin ulaşabildiği para da dünya ekonomisinde tek bir ülkeye rekabet avantajı sağlayacak olan üretim faktörü olmaktan çıkmıştır. Döviz kurları ancak kısa dönemler için önemli olmaktadır. Bütün bunların yanında yönetim, üretimde belirleyici bir etken olma özelliğini kazanmıştır. Bundan dolayı günümüz bilgi toplumunda yönetici ve bununla birlikte girişimcilik önemli bir yere sahip olmuştur (Durukan, 2005: 138).

21. yüzyılda yaşanan hızlı değişim ortamından en çok etkilenen kavram olarak yönetim ve liderlik kavramlarını gösterebiliriz. Bu süreçte girişimciliğin giderek daha önemli bir hal alması ve nitel değişimlere uğraması sebebiyle, girişimcilikte liderlik özelliğinin de önemi gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca, bu değişim sürecinde büyüme ve dinamizmi sağlayan en önemli faktörün de “strateji” olduğunu söylemek gerekmektedir (Durukan, 2007: 29-30).

Gelişmemiş toplumların yaşadığı en önemli sorunlarından birisi, girişimcilik özelliklerine sahip kişilerin az olması veya mevcut olanların ise yeterince desteklenmiyor olmasıdır. Bir ülkenin kalkınıp gelişmesi için hızla değişen koşullara uyum sağlayabilme özelliğine sahip girişimcilerin olmasının yanı sıra ekonomik büyümeye katkısı olabilecek girişimcileri yetiştirebiliyor olması gerekmektedir. Girişimcilerin bir toplumdaki değerleri onların kazandıkları yüksek orandaki paralarla değil tam tersine oluşturdıkları ekonomik değerlere göre değerlendirilmektedir (Durukan, 2007: 29).

Girişimcilik teorisinde önemli bir yeri olan Hisrich ve Peters, girişimciyi; “emek, hammadde ve diğer varlıkları daha büyük değer/imkân yaratacak şekilde bir araya getiren kişi” olarak ifade etmektedir. Ayrıca Hisrich ve Peters girişimciyi “kaynaklar konusunda öngörüle bulunarak işi planlayan, insan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan ve elde edilen çıktıyı da kârlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunma becerisini gösteren kişi” şeklinde açıklamaktadır. Buna göre girişimci olan kişi emek, teknoloji, sermaye ve doğal kaynaklar olarak ifade edilen üretim faktörlerini en son teknik, yöntem ve bilgileri kullanıp birleştirerek mal veya hizmet ortaya koyan kişi olarak görülmektedir (Bozkurt vd., 2012: 232).

İlk zamanlardaki girişimcilik kavramını açıklayan bu tanımlar daha sonra genişletilerek günümüzde kullandığımız girişimci tanımlarının kaynağının oluşturmuştur. Günümüze bakıldığında ise girişimci "kaynaklar konusunda öngörüle bulunarak işi planlayan, insan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan ve elde edilen çıktıyı karlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunma becerisini gösteren kişi" olarak tanımlanmaktadır. Girişimcinin bir toplumda bulunan ve bulunabilecek olan ihtiyaçları belirleyerek kendi sezgi ve deneyimlerinden yola çıkarak geleceğe dair kararlar alıyor olması onun ileriye dönük karakterini göstermektedir. Girişimciyi farklı yapan en temel özellikler ise üretici ve yenilikçi olması, yeni fikirler

ortaya koyması ve bu fikirleri icraata geçirmesi olarak sıralanabilir. Söz konusu özellikler girişimci olan kişinin en başta beklentilerine uygun seviyede risk üstlenen kişi olduğunun da göstergesidir (TÜGİAD 1993: 3).

Girişimcilik ile ilgili yapılan tanımlarda farklılıklar olmasına rağmen, aslında temel olarak bütün teorisyenlerin ortak noktalarda bir araya geldiği ifade edilebilir. Bu noktaları sıralayacak olursak, yenilikçi fikre sahip olma, fırsatları görüp değerlendirebilme yetisine sahip olma, yeni bir iş kurma, yeni bir ürün üretme vb. olarak sıralayabiliriz. Ancak girişimcilik ile ilgili yapılan her tanımın eksik bir yanının da olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bunun nedenlerinden biri, girişimci kişilerin her birinin kendine has bir girişimcilik anlayışına sahip olması ve bu anlamda farklı girişimcilik örnekleri ortaya koymalarıdır (Bozkurt vd., 2012: 232).

Sosyoloji alanında girişimcilik ile ilgi yapılan çalışmalar 1980 sonrasında artış göstermiştir. Sosyolojik teoride girişimciliğe olan ilginin artmasının nedeni girişimciliğin sosyal ve kültürel bir faaliyet türü olması, toplumsal yapıyı ve sosyal ilişkileri dönüştürücü bir etkiye sahip olması ve girişimci sınıfın toplumsal bir kategori olarak artan önemi olarak sıralayabiliriz (Aytaç ve İlhan, 2007: 101-103).

Sosyolojik teoride girişimciliğin ekonomik bir değere sahip olmasının yanı sıra toplumsal ve kültürel bir fenomendir. Ekonomik süreçteki etkisinin yanı sıra, toplumsal yapıda da değişimci veya yenilikçi bir sürecin başlatıcısı olarak görülmektedir. Girişimci ruh ve girişimci kültürün oluşumu, sosyal yapının bir aracı olarak görülmektedir. Sosyoloji alanında girişimciliğin ilgilendiği konular ise girişimciliğin oluştuğu sosyal ortamlar veya kültürler, girişimci kişinin doğası ve değişme potansiyeli olarak gösterilebilir (Aytaç ve İlhan, 2007: 101-103).

Bunun yanı sıra, girişimcilerin, toplumsal hiyerarşide farklılaşma yaratıcı bir sınıfı ya da kategoriyi oluşturmaları sebebiyle, sosyolojideki birçok araştırmacı girişimcileri, egemen sınıfları temsil eden bir konumda veya üst sınıfa ait bir parça olarak değerlendirmektedir. Sosyologların yapmış oldukları sınıf analizlerinde girişimci kesim, ekonomik olduğu kadar, toplumsal ve siyasal tarafları ile de toplumu yönlendiren, toplumu etkileyen, toplumsal ayrımlarda belirleyici bir unsur olarak görülmektedir (Aytaç ve İlhan, 2007: 101-103).

Günümüzde gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarına baktığımızda girişimciliğin geliştirilmesi bu ülkelerin ekonomi politikalarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Girişimcilerin ekonomik ve sosyal anlamda

pek çok fonksiyonu yerine getirdiği görülmektedir. Sürekli olarak gelişip ilerleyen küresel ekonomiyle birlikte girişimcilerin işlevlerine her gün yeni bir özellik eklenmektedir. Ekonomik gelişme açısından bakıldığında modern girişimcilerin en belirgin işlevlerinin; üretimi sağlama, ürün çeşitliliği sağlama, istihdam oluşturma, yeni pazarlar ortaya koyma, yeni satış yöntemleri geliştirme, sermaye birikimi sağlama olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde girişimcilik gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarının en önemli bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Risk üstlenme ve yenilikçi olma özelliği sebebiyle girişimcilerin tüm toplumların değişim ve gelişme aşamalarında öncü olduğunu belirtmek mümkündür. Dünya piyasasında giderek artan rekabet ortamı ülkeleri yenilikçi olmaya ve değişime uyum sağlamaya, özetle dünya şartlarında verimli olmaya zorlamaktadır (Güney, 2008: 68).

Hızlı bir şekilde gelişen küresel ekonomi, girişimcilerin fonksiyonlarına her gün yeni bir özellik eklemektedir. Bu sebeple özellikle modern girişimcinin istihdam yaratma, üretimi sağlama ve organize etme, ürün çeşitliliği sağlama ve sermaye birikimi sağlama fonksiyonlarını ortaya çıkardığı söylenebilir (Güney, 2008: 68).

Girişimciler tarafından gerçekleştirilen yenilik faaliyetleri ve artan rekabet, ekonomik büyüme açısından çok önemlidir. Ekonomik gelişmede girişimcinin rolünü sadece kişi başına düşen milli geliri artırmakla sınırlandırmak doğru olmaz. Girişimci hem iş hayatının hem de toplum yapısını harekete geçirir ve değiştirir (Güney, 2008: 68).

Girişimciliğin önemi, girişimcilerin toplumda bulunan ihtiyaçları sezip, bunu yatırıma dönüştürme sonucunda da toplumsal refaha sağlamalarında yatmaktadır. Çünkü yatırım sonucunda istihdam ve gelir seviyesi yükselmekte, bireylerin ve toplumun refah düzeyi artmaktadır. Yapılan yatırımlar ekonomik dengeyi sağlamada önemli bir etkiye sahiptir (Güney, 2008: 68).

Dünya girişimcilik platformunun (Global Entrepreneurship Monitor- GEM) 29 ülke arasında yaptığı araştırmaya göre yüksek girişimcilik faaliyetlerinde bulunan ülkelerin ekonomik büyümeleri ortalama büyümenin üzerinde gelişme gösterdiğini saptamıştır (TÜSİAD, 2002: 40).

Kapitalizmin başladığı dönemden itibaren girişimciler etkinlik göstermektedir. Fakat temel olarak 1980 sonrasında popülerliği artmış ve birçok ülke girişimci ekonomi oluşturmak amacıyla devlet programları hazırlayarak altyapılarını güçlendirmeye yönelik olarak girişimci sayılarında artış sağlamaya çalışmışlardır (TÜSİAD, 2002: 40).

Girişimciliğin son zamanlarda popüler olmasının başlıca sebepleri istihdam sorununun olması, yeni ekonominin giderek güçlenmesiyle toplumun değişen ekonomik yapısı, ekonomi ve işletme alanlarındaki teorik gelişmeler ve girişimciliğin toplumda kabul görmesi olarak açıklanabilir (TÜSİAD, 2002: 40).

2.1.1. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Bireylerin yaşamlarının farklı dönemlerinde, farklı gereksinimleri olmakta ve bunlardan etkilenmektedirler. Çocukluktan başlayan bu süreç, çeşitli faktörlerin etkisiyle bireyin girişimcilik potansiyelini dışa vurmasını sağlayabilir. Dolayısıyla bireyleri çocukluk dönemlerinden itibaren, girişimci olmaya yönlendiren bir takım faktörler bulunmaktadır. Aile, alınan eğitim, kişilik özellikleri, kişisel değerler, yaş, iş tecrübesi ve rol modelleri girişimciliğe etki eden faktörler olarak sıralamak mümkündür (Güney, 2008: 57).

Birçok çalışmada girişimci özelliklerinden bahsedilmesine rağmen genel kabul gören bir özellikler listesi bulmak zordur (Swedberg, 2000). Girişimcilerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi konusunda değişik yazarlar tarafından yazılan bilimsel makaleler Kuratko ve Hodgetts (Güney, 2008: 57) tarafından derlenmiş ve girişimcilerin özellikleriyle ilgili toplu bir liste ortaya çıkarılmıştır:

Tablo 1. Girişimcilerin Temel Özellikleri

Tarih	Yazar	Özellikleri
1848	Mill	Risk alma
1917	Weber	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1934	Schumpeter	Yenilik, önyak olma
1954	Sutton	Sorumluluğa istek duyma
1959	Hartman	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1961	McClelland	Risk alma, başarı güdüsü
1963	Davids	Hırslı olma, bağımsızlık isteği, sorumluluk, özgüven
1964	Pickle	İnsan ilişkileri, iletişim becerisi, teknik bilgi
1965	Litzinger	Riski tercih etme, bağımsızlık, tanınma, babacanlık, liderlik
1965	Schrage	Doğru algılama, güç motivasyonu, gerginliğin performansı azalttığı gerçeğinin farkına varma
1971	Palmer	Risk ölçme
1971	Hornadey ve Aboud	Başarı güdüsü, özerklik, saldırganlık, güç, tanınma
1973	Winter	Güç ihtiyacı

1974	Borland	İçsel güç odağı
1974	Liles	Başarı ihtiyacı
1977	Gasse	Kişisel değerlere dönüklük
1978	Timmons	Güdü/ özgüven, amaca dönüklük, orta düzeyde risk alma, kontrol odağı, yaratıcılık/yenilikçilik
1980	Brockhaus	Risk üstlenme eğilimi
1980	Sexton	Enerjik olma/hırs, olumlu terslikler
1981	Mescon-Montanari	Başarı, hâkimiyet, özerklik, dayanma gücü, kontrol
1981	Welsh- White	Kontrol ihtiyacı, sorumluluk isteği, özgüven/güdü, mücadele etme, orta düzeyde risk alma
1982	Dunkelberg,Cooper, Welsh- Young	Büyümeye dönüklük, bağımsızlığa dönüklük, zanaatkarlığa dönüklük, kontrol kaynağı, özgüven, yenilikçilik

Kaynak: Güney, 2008: 57-58.

Bu kişilik özelliklerinden yaygın olarak kabul görmüş olanları risk alma eğilimi, içsel kontrol odaklılık, başarıma ihtiyacı, bağımsız olma eğilimi şeklinde sıralanabilir (Hisrich ve Peters, 1998).

Kenneth Lawyer'e göre başarılı girişimcilerin bulunması gereken kişilik özellikleri şu şekilde açıklanabilir: Başarılı girişimciler riskleri göze almanın yanı sıra gereksiz risklere girmez, karardır, ne isteyip istemediğini bilir, çok yönlü olma özelliğine sahiptir, iş bitirici bir yapıya sahiptir, kendine güvenmesinin yanı sıra eksiklerinin de farkındadır, taviz vermez işlerin tam zamanında ve doğru yapılmasını ister, değişikliklere uyum sağlayabilen kişidir (Durukan, 2005: 132, Titiz, 1994: 4, Müftüoğlu, 2004: 10-11).

Girişimcide bulunan öngörüm kabiliyeti bir girişimcinin başarılı olmasında etkisi olan ana özelliklerden birisidir. Bu özellik girişimcinin farklı koşullarda meydana gelen fırsatlardan faydalanmasını ve tehditlerle baş etmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra girişimcinin fırsatlardan faydalanabilmesi için ayrıntılı durum analizi yapabilme kabiliyetinin bulunması gerekmektedir. Bu nitelik girişimciye kazanç imkânının boyutunu, rekabet üstünlüğünü nasıl değerlendirebileceğini, bu üstünlüğün geçerli olduğu süreci, gelecekte karşısına çıkan rakiplerini, sermaye ihtiyacını ve maliyetlerini belirlemede avantaj sağlamaktadır. Girişimci bu çeşit analizleri devamlı yenileyerek daha öncesinde yapılmış olup benzerlik gösteren çalışmalardan faydalanmalıdır (TÜGİAD, 1993: 3).

Girişimci karşılaştığı pek çok alternatiflere yönelik olarak en uygun çözümü ortaya koyabilmelidir. Bu olguya bağlı olarak girişimcide seçici davranma niteliğinin olması gerektiğini göstermektedir. Hızlı hareket edebilme niteliği ise girişimcinin en belirgin taraflarından birisini oluşturmaktadır. Sürekli olarak artan rekabet koşulları karşısında en doğru kararların en hızlı şekilde alınabilmesi rekabet ortamında üstünlük sağlamak açısından gereklidir. Bu sebeple günümüzde girişimciyi tanımlarken hızlı karar verebilme kabiliyeti girişimcinin en önemli özelliklerinden birisi olarak görülmektedir. Sürekli bir yeniliğin peşinde olma ve geleceğe dönük atılımlarda bulunma nitelikleri girişimciye risk üstlenme mecburiyeti de getirmektedir. Bu sebeple girişimcinin beklentilerine uygun olarak risk üstlenme özeliğine sahip olmalıdır. Ancak risk üstlenirken olabilecek istenmeyen durumlarla karşılaşması halinde beklenmeyen kötü durumları kendi lehine çevirebilecek yeteneğe de sahip olmalıdır. Tüm bunların yanında ortaya konulan yeni fikirlerin ve uygulamaların toplum tarafından kabul görebilmesi için girişimcide bulunması gereken diğer özellikler ise açık olması ve güven vermesidir (TÜGİAD, 1993: 3).

Geçmişten günümüze kadar yapılan birçok araştırma girişimcilerin aile çevresi, ailenin işi, sosyal statü ve akrabalık ilişkileriyle ilgilenmiştir. Ailede girişimcinin olması, özellikle de babanın kendi işyerinin olması, girişimciliği etkileyen önemli bir etkidir. Erkek girişimcilerde de kadın girişimcilerde de kendi işyeri olan babalar girişimci için güçlü bir tetikleyici unsur olarak görülmektedir (Hisrich ve Peters, 1998: 73).

Girişimcinin karşılaştığı sorunların çözümünde eğitim önemli bir yere sahiptir. Resmi eğitimin şart olmamasına rağmen, işte başarı için gerekli bir özellik olarak görülmektedir. Hem kadın hem de erkek girişimciler, finans, stratejik planlama, pazarlama ve yönetim alanlarında eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Ayrıca girişimcilikte, iletişimi sağlamada yazma ve konuşma yetisine sahip olmak da çok önemli görülmektedir (Hisrich ve Peters, 1998: 73).

Yaş, girişimsel etkinliği belirleyen faktörlerden bir tanesidir. Girişimsel kariyerin çoğunlukla 22-45 yaş aralığında ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Ancak asıl olan girişimcinin ihtiyacı olan deneyim ve finansal desteği hangi yaşta sağladığıdır. Kişinin bütün koşulları yerine getirdiği yaş onun için en uygun yaştır. Genel olarak erkek girişimciler 30'lu yaşların başında, kadın girişimciler ise 30'lu yaşların ortalarında kendi işlerini kurmaktadır (Hisrich ve Peters, 1998: 73).

Bazı alanlarda uzmanlığa sahip olmak gerekmektedir. Örneğin, finans (özellikle risk sermayesi), dağıtım kanallarının geliştirilmesi, üstün ürün ya da hizmet geliştirme, pazar planı hazırlama gibi alanlarda kişinin iş tecrübesi yeni bir işe başlamasında önemli ve kolaylaştırıcı bir etkidir (Kara, 2007: 469-470).

Girişimcilerin kariyerlerine etki eden önemli bir özellik de rol modeller olarak gösterilebilir. Girişimcilerin rol modelleri; baba, anne, kardeş veya diğer başarılı akrabalar hatta etrafındaki diğer girişimcilerde olabilir. Rol modelleri girişimcinin işe başlama ve işi sürdürme aşamasında bir destek vazifesi görmektedir (Kara, 2007: 469-470).

2.1.2. Girişimcilik ve Kültür

Girişimcilik ile bireyin içinde bulunduğu sosyal yapı arasında yakın ilişki vardır. Bireyi içinde yaşadığı toplumun sosyal yapısı, teknolojik altyapısı, ekonomik faaliyetleri ve eğitim durumu önemli oranda etkilemekle birlikte düşünce yapısına bu ortama göre şekil almaktadır. Sosyal yapının bireylerin girişimcilik tercihlerinde büyük bir etkisi olduğunu ifade etmek mümkündür (Aytaç, 2006:142-147). Girişimcilik ile sosyal yapı arasındaki yakın ilişki bireylerin düşünce yapılarına tesir etmekte, bu yapı içerisinde oluşan düşünce sistemi de bireylerin girişimcilik tercihlerine etki etmektedir. Kurumlaşmış sosyal ilişkiler ağı olarak tanımlanan sosyal yapılar, nitelikleri ölçüsünde davranış kalıpları, kurumsal örüntüler ve kültürel formlar üretirler (Aytaç, 2006:147). Girişimcilerin karar alma aşamalarında, kendi işlerini kurmalarında, değerlendirmede bulundukları aşamalarda içinde bulundukları sosyal yapının önemli etkisi vardır.

Kültürel çevrenin kolektivist ya da bireyselci olmasının da risk almada büyük etkisi bulunmaktadır. Kolektivist ortamda kişiler daha az risk alırken, bireyselci kültürde bireyler kendilerini daha özgür ve bağımsız hissetmekte ve buna bağlı olarak daha fazla risk aldıkları görülmektedir. Kültür örgütsel risk üstlenmelerde ve proaktif işletme davranışlarında doğrudan etki yapmaktadır (Kara, 2007: 469).

Morrison'a göre girişimcilik ile toplumsal kültür arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Kültürün girişimciliğe yönelik tutumları önemli oranda belirlediğini ifade eder. Morrison'a göre, kültür, girişimciliği, harekete geçirerek başlatan güdülere sahiptir. Örnek olarak, demokratik toplumların kültürlerinde kişisel başarısızlık ve bireylerin yaptıkları hatalar çok büyütülmemekte ve bunun yanı sıra tolere edilmesi, bireylerin yenilikleri denemesine ve teşebbüse geçmesine imkân sağlar. Bu toplumlarda,

yeni şeylere kalkışma, değişikliklere açık olma ve teşebbüse geçmenin olumlanması sonucu olarak girişimci eğilimlerin pekişmesine imkân sağlar. Girişimci değerlere yer vermeyen, onları körelten kültürler de tersine, anti girişimci eğilimlerin yerleşmesine neden olur (Aytaç, İlhan; 2007, 107).

Kültür ve girişimcilik arasındaki ilişki kurulurken, kültürün niteliği, hangi kültürün destekleyici hangisinin ket vurucu etkisi olduğu sorunu da önemli görülmektedir. Mc Clelland'a göre girişimciliğe destekleyen kültürlerin üç ana davranışı ön plana çıkartmaktadır: Bu davranışlar yüksek oranda sorumluluk üstlenme, hesaplı bir şekilde risk alma ve performansa yönelik geri bildirim talep etmektir (Aytaç, İlhan, 2007, 109).

Busenitz ve Lau, neden bazı kültürlerin diğer kültürlerle göre daha fazla girişimci tiplere açıklık gösterdiğini araştırırken, bu farklılığı o toplumların kültürel biricikliğinde olduğunun üstünde dururlar. Bunun yanı sıra bu kültürlerle bakıldığında bazı değerlerin (bireycilik, belirsizlikten kaçınma, güç mesafesi ve zaman yönelimi), uygun sosyal bağlam (sosyal hareketlilik ve pazar koşulları) ve kimi bireysel unsurların (risk alma, başarıma isteği ve kontrol odağı), bir araya gelerek yeni bir mantalite oluşturarak yeni teşebbüslere imkan sağlayarak ve işletme kurma çabalarını desteklemektedir (Aytaç, İlhan, 2007, 109).

Bireyin yetişmiş olduğu ortam ve sosyalleşme süreci bireyin kişilik oluşumunda etkili olmaktadır. Geleneklerine ve kültürüne bağlı bir toplumda yetişmiş bireylerin sosyal bağlarının daha kuvvetli olduğu ifade edilebilir. Kolektif bir toplumdan bireyselliği takip eden bir topluma gidildiğini söylemek doğru olur. Çünkü birey karar alma sürecinde, hayatında bir takım değişikliğe gitme durumunda gerek aile bireylerinden gerekse çevrelerinde bireylere daha çok bağılyken günümüzde bu durumun azaldığını yapılan çalışmalar ortaya koymuştur. Çünkü artık birey kendi kararlarını verip, daha özgürce hareket edebilmektedir. Girişimcilikteki mevzuda da ailesi destek vermese de kararından vazgeçmediği ve risk almaktan çekinmediği söylenebilir.

2.1.3. Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Çevre

Girişimcilik, toplumun sosyo-ekonomik yapıda yerine getirdiği fonksiyonlar açısından, çok boyutlu bir görünüme sahiptir. Özellikle, istihdam hacminin arttırılmasında, toplumun refah düzeyinin yükselerek nesnel ölçütlere uygun olarak

paylaşılmasında, sosyal hareketliliğin hız kazanmasında, yerel kaynakların hızlı ve etkili biçimde mobilize edilmesinde vb. üstlendiği rol, girişimciliğin çok yönlü tarafını ortaya koyan fonksiyonların başında gelmektedir. Sosyo-ekonomik sürecin güçlü ve dinamik bir ekseninde olması girişimciliğin diğer fonksiyonlarının yanı sıra çoğunlukla bu fonksiyonlarıyla mümkün olduğu söylenmektedir. Girişimciliğin yerine getirdiği bu çoklu işlevler dizisi, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme bakımından girişimciliği önemli hale getirmektedir. Aynı işlevler dizisi, küresel düzeyde ülkelerin, ekonomik yapılarını girişimciliğe bağlı olarak yeniden inşa etmelerinin de ana dinamiği konumundadır (İlhan, 2004: 70).

Girişimcilik, sosyal yaşam, ekonomik ilişkiler, politik çevre ve yeni bir toplum oluşumu için de önemli bir değere sahiptir. Girişimci anlayış ve felsefeler, toplumda özgür girişim ve bireyci kültürü devam etmesini sağlayan unsurlardır. Girişimciliğe açık olan yapılar, zaman içinde özgür teşebbüs kültürü ve girişimciliği olumlayan düşünce yapıları (liberteryan düşünce, liberal demokrasi vs.) üretirler. Bundan dolayı, girişimcilik, proaktif birey, dinamik sosyal ilişkiler ve farklılaştırıcı bir değişim unsuru olarak, bireyci anlayışların ve bununla bağlantılı olarak toplumsal ve politik yapıların oluşmasına fırsat tanır (Aytaç, 2006: 156-157).

Günümüzün iktisadi anlayışında üretim faktörlerinin en önemlilerinden biri olarak görülen ve ekonomik hayatta önemi gün geçtikçe artan girişimcilik olgusunun, ekonomik yapının bir yönünü oluşturması bakımından içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel yapısından etkilendiğini söyleyebiliriz. Bütün toplumlar için geçerliliği olan bu tür evrensel özellikleri; risk alma, sabırlı olma, çalışkan olma, hırslı olma, yeniliklere açıklık olarak açıklayabiliriz. Fakat diğer taraftan toplumsal bir olay olan girişimcilik olgusuna girişimcinin içinde bulunduğu toplumun değer yargıları, yaşam felsefesi, dini, kültürü, zihniyet yapısı gibi özelliklerden de etkilenmektedir (Müftüoğlu, 2004: 83; Esen ve Yılmaz, 2011: 249-280).

Girişimciliğe sosyolojik bakış açısıyla bakıldığında sosyal yapı ya da sosyal faktörler arasındaki ilişkinin belirleyici olması önemlidir. Sosyal faktörler, birçok davranış için motive edici etkiye sahiptirler. Weber ve birçok sosyal bilimci din, siyasal çevre, eğitim, yaş, cinsiyet, aile kökeni gibi faktörlerin ekonomik davranışın oluşmasında ve girişimci aktivitelerin artmasında etkili olduğunu belirtmektedirler (Aytaç ve İlhan, 2007: 105).

2.2. Türkiye’de Girişimcilik

Türkiye’de girişimcilik çok ana hatlarıyla, Osmanlı İmparatorluğu dönemi, Cumhuriyet Dönemi, 1970’li yıllar ve 1980’li yıllar ve sonrası olarak dört dönem olarak değerlendirilebilir (TÜGİAD, 1993: 19-20, Tutar 2003:167-169; Güney, 2008: 18).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Türkler çoğunlukla meslek olarak askerlik ve çiftçilik yapmış ticareti ise diğer tebaalar yapmıştır. Bu dönemde önemli bir yere sahip olan ahilik teşkilatına bağlı Türk girişimciliği, sanayi devrimi ve sonrasında hızla artan kitle üretimi ve yaşanan sosyo-ekonomik değişimlere uyum sağlamakta zorluk yaşamıştır. Batı dünyasında Sanayi Devrimi yaşanırken, Osmanlı Devleti yabancı devletlere imtiyazlar sağlayarak, kendi toprakları üzerindeki demiryolu ulaşımını ve ticareti çoğunluğunu yabancıların denetimine bırakmıştır. Bu sebeple girişimciliğin gelişmesi için yapılmaya çalışılan atılımlar sonuç vermemiştir (TÜGİAD, 1993: 19-20, Tutar 2003:167-169; Güney, 2008: 18).

Cumhuriyet döneminde 1923- 1930 yılları arası "ulusal ekonominin kurulması" dönemi olarak adlandırılabilir. Bu dönemde, bir taraftan yabancı devletlere verilen farklı alanlardaki hâkimiyetler sonlandırılmaya çalışılarak, diğer taraftan girişimciliği teşvik edici önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bütün bunlara rağmen, bazı yetersizliklerin olması sonucunda ve savaşın etkilerinin devam etmesi sebebiyle önemli bir ilerleme sağlanamamıştır (Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 18-20).

Cumhuriyet’in ilk devirlerinde özel girişimin yatırım yapmak için yeterli sermaye ve bilgi donanımına sahip olmamasından dolayı devlet bir yol gösterici olarak iktisadi alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. Devletin iktisadi alanda özel sektörle birlikte faaliyet yürüttüğü, karma ekonomi modeli geçerli olduğu ülkemizde kamu otoritesi, toplumsal, ekonomik, politik ve hukuki yanları bulunan, belli ekonomik teşebbüslerin olmasına rağmen girişimci olarak değerlendirilmemektedir. Bunun başlıca nedenleri, devletin sağladığı hizmetin karşılığında vergi alması, ekonomik kuruluşlarının kar elde etmeleri veya zararlarının olması bu kuruluşları kuranlara değil, devlete ait olması olarak açıklanabilir. Aynı zamanda, zarar eden ekonomik kuruluşlarının yine de çalışmalarına devam etmesi, bazı kamu ekonomik teşebbüslerinin kuruluş yasalarında bu teşebbüslerin mallarının devlet malı olarak sayıldığı dolayısıyla bu malların haciz edilemeyeceği ve bu kuruluşların iflasının istenemeyeceği konusunda hükümler bulunmaktadır (Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 18-20).

Cumhuriyet döneminin kurucuları ekonomik açıdan bağımsızlıklarını elde etmek amacıyla ulusal girişimciler grubu oluşturmaya çalışmışlardır. Ülke, Kurtuluş savaşıyla siyasal bağımsızlığı kazanınca, ekonomik bağımsızlık amaçlanmıştır. İzmir İktisat kongresinin aldığı kararlar ulusal girişimci grubu oluşturmaya destekler niteliktedir. 1923 yılında toplanan İzmir İktisat kongresinin bu dönem tarihimiz içinde ekonomik gelişmeler açısından ve Türkiye'deki girişimcilik çabalarının gelişiminde yadsınamaz bir öneme sahiptir (Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 18-20).

1930-1950 yılları arasındaki dönemde ise özel sektörün yetersiz olduğu alanlarda devletin yatırım yapması maksadıyla devletçilik politikası uygulanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, özel sektörün büyümesi için de çeşitli önlemler alınarak Beş Yıllık Sanayi Planları bu dönemde yapılmıştır. Bu dönemde, sermaye ve nitelikli olmasının yanı sıra yaşanan uluslararası gelişmeler (1930 Bunalımı, II. Dünya Savaşı) ekonomik gelişmelerin istenilen ölçüde olmasını engellemiştir. Bununla birlikte özel sektörde girişimcilik alanında bir önceki döneme göre önemli gelişmeler yaşanmıştır (TÜGİAD, 1993: 19-20, Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 20).

1950-1970 yılları arasını kapsayan dönemde ekonomi alanında liberalleşme ve planlı ekonomiye geçiş dönemi olarak ifade edilmektedir. 1950'li yıllar ekonomi alanında liberalleşme politikalarının ön planda olduğu yıllar olmuştur. Tarıma ağırlık verilmesinin yanında, altyapı yatırımlarında da artış yaşanmıştır. Özel teşebbüsün sanayideki oranının yüzde 70'e yükselmesi ise bu dönemde yaşanan bir diğer önemli gelişme olarak gösterilebilir. 1960'lı yıllar ise planlı ekonomiye geçiş yılları olarak tanımlanabilir. Bu dönemde iki tane Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Devletçilik ilkesinin etkilerinin sürmesine rağmen, planlı ekonomiye geçiş döneminde özel sektöre de ağırlık verilerek özel sektör alanında yapılan yatırımların artması sağlanmıştır (TÜGİAD, 1993: 19-20, Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 20).

1970-1980 yılları arası ithal ikamesi politikasının gittikçe yaygınlaştığı dönemdir. Bu dönemde, özel sektör girişimciliği ve sanayileşmeye olan eğilimlerde artış yaşanmıştır. Bunun yanı sıra bu dönemin esas amaçlarından birisi de geleneksel mal üretimini bir ileri aşamaya taşınması olduğu söylenebilir (TÜGİAD, 1993: 19-20, Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 20).

Bu dönemde Türkiye'de girişimciler çoğunlukla yüksek öğrenim görmüş kişilerdir, var olan geleneksel mal üretimini bir ileri aşamaya taşımak amacındadırlar,

retme hırsları esastır. Yatırımın diğ er y onleri olan verimlilik, y onetim felsefesi, kalite ve uygun fiyat ilkelerine yeterince önem vermemektedirler. Bütün bunlara kamu yetkililerinin sağladıkları geniş teşviklerde eklendiği zaman 1970’li yıllarda sayıları hızla çoğalan girişimciler ortaya çıkmış. Ancak bunların önemli bir bölümü kriz işletmeciliği yapmak zorunda kalmışlardır (T G AD, 1993: 19-20, Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 20).

Türkiye’de girişimcilik olgusunun özellikle 1980 yılından sonra önemli gelişmeler kaydetmeye başlamıştır. Bu gelişmelerde 24 Ocak 1980 kararlarıyla yürürlüğe geçen ekonomik gelişme alanındaki stratejik değişikliğe gidilmesi etkili olmuştur. Türkiye 24 Ocak 1980 kararlarıyla ithal ikamesine dönük kalkınma stratejisini bırakarak serbest piyasa ekonomisi kapsamında ihracata yönelik kalkınma stratejisine geçiş yapmıştır. Bu strateji değişikliğine bağlı olarak serbest piyasa ekonomisi sistemini ve bu sistemin en önemli faktörleri konumunda olan girişimciliği ve bilhassa ihracata dönük girişimciliği destekleme politikaları devreye girmiştir (Tutar, 2003: 167-169; Güney, 2008: 20-21).

2.2.1. Elazığ’da Girişimcilik

Ülkemizde girişimcilerden başlayan ekonomik faaliyetler ihracata dönüşerek ülke ekonomisini olumlu etkilemektedir. Ülkemizin Doğu Anadolu bölgesinde batıya açılan yolların kavşak noktasında bulunan Elazığ ili geçmişten günümüze ülke ekonomisini olumlu etkileyen doğal ve beşeri zenginlik kaynaklarına sahiptir. Elazığ ili değerlendirildiğinde durum içinde bulunduğu coğrafi bölgenin ekonomik faaliyetleri ve ekonomik göstergeleri açısından farklılık arz etmediği görülmektedir. Doğal kaynakların işlenmesi ve ihracatına dayanan ihracat profili, küçük de olsa plastik sanayi ve teknolojik yazılım firmalarını da barındırmaktadır (Yücel & Kara 2014).

Elazığ ilindeki sanayileşme hareketleri doğrultusunda Organize Sanayi Bölgeleri  alışmaları başlatılmış ancak yatırım düzeyi arzu edilen seviyeye gelememiştir. Gelişmedeki bu durgunluğun sebeplerinden en önemlisi İlin Teşvik Yasası Kapsamına alınmamış olmasıdır. Devletin tarımdan, ticaretten ve sanayiden gün geçtikçe desteğini azaltma eğilimi içerisinde olunan bir sürece girmesine rağmen Elazığ gibi illerde yaşayan bireylerin gelir düzeylerindeki azlık nedeniyle sektörlerin kendine yeterli hale gelmesi için Elazığ da kendi geleceğini şekillendirme kapsamında ekonomik kalkınma

sorununu devlete yaslanarak değil, kendi dinamikleriyle aşmak durumundadır. Bunu da özel teşebbüse (girişimciliğe) dayalı bir hamleyle hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak Elazığ'da kalkınmaya zemin oluşturacak gelişmiş bir girişimci kültürün ve kalkınma misyonunu üstlenerek, bu sürece öncülük edecek yeterlikte bir girişimci grubun bulunduğu söylenemez. Üstelik sosyo-ekonomik hayatın genel görünümü itibarıyla Elazığ daha çok memur kenti olma özelliklerini sergilemektedir (Ünsaldı, 2005: 88-89).

2.3. Kadın İstihdamı Bağlamında Kadın Girişimciliği

2.3.1. Çalışma Yaşamında Kadın

Ataerkil toplum yapısında, toplumsal hayatta her zaman ikinci planda olan kadının iş hayatında da konumunda değişiklik olmamıştır; çalışma yaşamında kadına 'yedek işgücü' olarak bakılmıştır. Dünyada ve Türkiye'de nüfusun yarısını oluşturan kadınlar, ekonomik faaliyetlerde ve çalışma hayatında erkeklerle aynı oranlarda temsil edilmedikleri görülmüştür. Ülke yönetiminde ve şirketlerin yönetiminde, bilhassa üst kademelere çıkıldıkça kadınların oranı erkeklerle kıyaslandığında son derece sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Kadının ekonomik anlamda iş hayatına atılması sanayi devrimiyle başlamıştır. İlk zamanlarda kadının ücretli olarak iş yaşamına katılma oranı çok az iken, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte artan işgücü ihtiyacı ve erkek nüfusun azalması neticesi kadın işgücünde bariz bir artış meydana gelmiştir. Bu esaslı değişimle birlikte kadınların toplumdaki konumları da sorgulanmaya başlanmış, 1946 yılında Birleşmiş Milletler kapsamında Kadın Statüsü Komisyonu kurulmuştur. Son yirmi yıl içinde çalışma hayatında yaşanan belki de en büyük devrim, kadınların yoğun şekilde çalışma hayatına katılmasıdır. Bununla birlikte, kadının iş yaşamındaki sayısının artması ve çalışma hayatında kadınların ağırlığının artmasına rağmen üst düzey yönetici konumunda ve liderler içinde kadınların sayısı oldukça azdır (Barutçugil, 2002).

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte kadınlar erkeklerin savaşa gittiği için boşalan yerleri doldurmak amacıyla işgücüne katılmaya başlamış, ancak savaşın sonlanması ile birçoğu evlerine dönmüşlerdir. II. Dünya savaşı sırasında, bilhassa savaş ağırlıklı endüstrilerde fabrika işçisi ya da kâtiplik gibi vazifeleri ifa eden kadınlar, işgücünün ayrılmaz bir parçası haline gelmeleri sonucunda, bu kez askerler evlerine döndüklerinde bile savaş sonrası ekonomi nedeniyle açılan hizmet ve kâtiplik ağırlıklı işlerin çoğunda istihdamdaki yerlerini korumuşlardır (Gürol, 2000: 211).

Kadınlar, çalışma yaşamında, yaklaşık yarım yüzyıl öncesine oranla belirgin bir değişim sergilemişlerdir. Elli yüzyıl önce kadınların yalnızca küçük bir yüzdesi kendiışlerinin sahibi ve işleticisi durumundaydılar. Çalışan kadının işi, erkeklere oranla ikincil nitelikte ve çoğunlukla düşük ücretlerle istihdam edilen insanların çalıştığı yarı zamanlı işlerdendi (Gürol, 2000: 211).

Sanayi devrimi öncesi kadın ücretsiz aile işçisi konumundaydı ve kadının pek de görünür olmayan emeği sanayi devrimi ile birlikte fabrikalarda kullanılmaya başlanmıştır. Fabrikalarda çalışacak işçi ihtiyacı emek talebini artırmış, kadınlar da ailelerinin geçimine katkı sağlamak amacıyla ücret karşılığında iş yaşamına girmişlerdir. Ancak ücretsiz aile işçiliğinden ücretli işçi statüsüne geçiş kadın emeğinin ikincil statüde görüldüğü toplumsal bakış açısını değiştirmemiş, kadınlar iş hayatlarının yanı sıra ev işleri, çocuk bakımı vb. sorumlulukları da asıl görevleri olarak görmeyi sürdürmüşlerdir. Taşıdıkları yükün ciddi oranda artması kadınların, fabrikalarda da ağır iş koşulları ve uzun çalışma saatleri ile karşı karşıya kalmaları iş yaşamında bilhassa çalışan kadınları korumak amaçlı özel düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Gürol, 2000: 211).

Türkiye’de istihdam oranı toplamda %43,4 iken bu oran erkeklerde %64,8 ve kadınlarda %22,2’dir ve bu oranlar düşük istihdam sorununun esasında kadın istihdamının düşük olması sorununun olduğunun göstergesidir. Bu sorunun kadın işgücü arzı ve talebinde etkisi olan karışık ve çok yönlü sebepleri bulunmaktadır. Kadın işgücü arzını etkileyen sosyo-kültürel unsurlar yani toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ve bu işbölümü sonucu belirlenen toplumsal cinsiyet rolleri kadınları ev işleri ve çocuk, hasta, yaşlı bakımından yükümlü olmasıyla çalışma yaşamına girmesini, iş aramasını büyük oranda engellemektedir. Bilhassa kent yaşamında eğitim seviyesi düşük kadınların ev dışında belirli bir ücret karşılığı işlerde çalışması, kadının kişisel kararından öte ailenin erkek bireylerinin iznine bağlı olmaktadır. Kadının iş yaşamına katılarak gelir elde etmesi erkeğin evin geçimini sağlayan aile reisi konumuna ve aile içindeki egemenliğine karşı bir tehdit unsuru olarak görüldüğünden kadının çalışmasına karşı çıkılmaktadır. Kadının çalışmasına müsaade edilen işlerin ise ataerkil denetim kuralları içinde kadının çalışmasına “uygun” olan işler olması gerekmektedir. Diğer taraftan Türkiye’de kadın işgücüne olan talep düşük seviyededir ve işgücü piyasasında cinsiyet esaslı mesleki ayrışmaya bağlı olarak kadınlara tanılan işlerin sınırlı olması ve çalışma koşullarının ağır olması, ücretlerinin azlığı çalışmayı kadınlar bakımından

cezbedici olmaktan çıkarmaktadır. Evli ve çocuk sahibi kadınlar bakımından bilhassa çocuk bakımı için kamusal hizmet kurumlarının olmaması, sorunu kadının bireysel olarak aile ve çevrenin yardımını alarak çözebilenlerin dışında özel hizmetlerde fiyatların yüksek olması sebebiyle faydalanamamasına bundan dolayı, çocuklarına bakmak için evde kalarak iş yaşamına katılmamasına neden olmaktadır. Kadınların çalışma yaşamına katılmaları halinde de ev içi sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenmekte, ev işlerinde iş bölümü söz konusu olmamaktadır. Bundan dolayı çifte sorumluluk üstlenmek istemeyen kadınlar çalışmanın getirisinin düşük olduğu durumlarda ev içindeki yükümlülükleri ile yetinmeyi tercih etmektedir (Yavuz, 2013: 69-70).

İş yaşamında kadınların karşılaştıkları sorunlar kadınları ulusal ve uluslararası düzeyde korunması amacıyla düzenlemeler yapılmasını sağlamıştır. Ülkemizde de Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde kadın istihdamının artırılması, kadınlara yapılan ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve çalışma hayatında kadınların karşılaştıkları sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla Avrupa Birliği direktifleri doğrultusunda çalışma mevzuatında önemli değişiklikler yapılmaktadır. Fakat özellikle Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de kadın istihdamı oranlarının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Kadınların çalışma yaşamına girmelerini engelleyen faktörler eğitim düzeylerinin düşük olması, bilgi ve beceri yoksunluğu sebebiyle vasıflı işler için uygun görülmemeleri, yine bilgi ve beceri eksikliği sebebiyle enformel işlerde düşük ücret karşılığında ve sosyal koruma olmadan çalışmak zorunda olmaları gösterilebilir. Bunun yanı sıra kadınların aldıkları ücretlerin düşük olması ve çalıştıkları işlerin geçici olması, çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı ev ve iş yaşamlarını birlikte yürütememeleri, kırdan kente göç ve kentleşme kadınların iş hayatına katılmalarını engellemektedir (Yavuz, 2013: 69-70).

Son yirmi beş yıl içerisinde, önemli nitelikte sosyal, politik ve ekonomik değişim kadınlar için birtakım fırsatlar yaratarak iş dünyasında daha fazla kabul görmelerine imkân sağlamıştır. Bugün gittikçe daha fazla kadın işletmecilik, hukuk, mühendislik ve bilgisayar bilimleri konusunda öğrenim görmektedir; bunun anlamı, ileride daha fazla kadının kendi işlerini kurma konusunda gerekli beceri ve kişisel güveni kazanacaklarıdır. Buna ilaveten, gittikçe artan sayıda boşanmalar, gün geçtikçe fazlalaşan tek ebeveynli aileler, daha geç yaşta evlenmeler, çocuk sahibi olma yaşının ertelenmesi türünden sosyal eğilimler toplumun kadına bakış açısını büyük oranda

değiştirmiş, bu değişimin iş dünyasına yansması ise oldukça çarpıcı olmuştur. Bugün kadınların evli ve çalışan bir kadın olmaları veya kariyer sahibi ancak evli olmamaları veya geleneksel olarak erkeklerin hâkimiyet alanına giren tıp inşaat veya sivil havacılık gibi alanlarda çalışmaları daha olağan hale gelmiştir. Genel olarak kadınlar eskiye oranla iş yaşamına atılma konusunda daha bağımsız ve özgüven sahibi olmuşlardır. Belli durum ve koşullarda, erkeklere oranla daha iyi birer yönetici de olabilmektedirler. Bernstein araştırma sonuçlarının kadınların yönetim stillerinin, duygusal bağlılık ve yakınlaşma duygularının güçlü olması nedeniyle, daha etkili olduğunu gösterdiğini ve yönetimde daha başarılı olunmak isteniyorsa benimsenmesini önermektedir (Gürol, 2000: 211).

1900’lü yılların ortalarından günümüze, kadınların işgücüne katılımlarının, yalnızca endüstrileşmiş ülkelerde değil, dünyanın her tarafında artış göstermeye devam ettiğini, öğrenimde fırsat eşitliği arttıkça, kadınların her alanda daha fazla sayıda istihdam edildiklerini, gittikçe daha fazla sayıda kadının bir zamanlar erkeklerin hâkimiyet alanında olan mesleklere girmeye, bir kısmının yönetimde üst düzey pozisyonları işgal etmeye ve birçoğunun da kendi işlerini kurmaya başladıklarını belirten Neft ve Levine, bu konudaki ayrımcılığı şu şekilde dile getirmektedir. “Bununla birlikte sözü edilenler yalnızca bir azınlık durumundadır. Bir ülkeden diğerine olsun gelişmiş olandan gelişmekte olana olsun birçok çalışan kadın halen ayrımcılığa tabi tutularak düşük ücret veren endüstrilerde düşük düzeyli işlerde istihdam edilmektedirler. Erkeklerle aynı işleri yapsalar bile onlara oranla daha düşük ücret almaktadırlar. Ve özellikle dünyanın her yerinde özellikle ekonomik kriz durumlarında, kadınlar işe alınan son, işlerine son verilen ilk kişiler olmaktadır. Her ne kadar başlıca gelişmiş olanlarda olmak üzere birçok ülkede çalışan kadınları korumak amacıyla ayrımcılığı önleyici yasal düzenlemelere yer verilmişse de bu yasalar yeteri kadar uygulanmamakta veya etkin olamamakta ve bariz ayrımcılık tüm açıklığıyla süregelmektedir” (Gürol, 2000: 211).

2.3.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın İstihdamı

Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler yaşamın birçok alanında hissedilmekte, kadın; eğitim hayatında, iş yaşamına adım atarken yaşadığı ayrımcılıkta, çalışma yaşamında karşılaştığı haksızlıklarda, evliliklerde ve kadının kendi hayatına dair birçok durumda düştüğü ikincil konum sebebiyle bir ayrımcılığa uğramaktadır. Bunun en

büyük göstergelerinden biri, kadının işgücüne katılımında ve çalışma yaşamında karşılaştığı cinsiyet temelli ayrımcılıklardan kaynaklanan uygulamalardır (İlkkaracan, 1998).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların ev dışında çalışmalarının önündeki en belirgin engellerden biri cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Toplumdaki ve aile içindeki konumları öncelikli olarak 'eş' ve 'anne' olarak belirlenen kadınların büyük bir kısmı ev dışında çalışmaya başından yönlendirilmemektedir. Kadınların eğitim olanakları kısıtlanarak aileleri tarafından işgücü piyasasına girmeleri için gerekli nitelikleri edinmemektedir (İlkkaracan, 1998: 286). Bunun yanı sıra kadının başka (annelik, ev içi iş) görevlerinin bulunması da emek piyasasına katılımına engel oluşturan bir diğer önemli faktördür. Kadının ev içi sorumlulukları olmadığında yani hiç evlenmemiş kadınlarda ya da boşanmış kadınlarda işgücüne katılım oranı evli kadınlara oranla daha yüksektir. 2013 yılı verilerine bakıldığında, boşanmış kadınların işgücüne katılma oranı %52 ve hiç evlenmemiş kadınların %40 iken, evli kadınların işgücüne katılım oranı yarı yarıya düşerek %25 ve eşi vefat etmiş kadınların ise %6 olduğu görülmektedir. Ayrıca, hiç evlenmemiş/boşanmış kadınlar ile eşi vefat etmiş/evli kadınların işgücüne katılım oranları arasındaki makasın hiç kapanmadığı, 2000-2013 yılları arasında benzer oranlarda seyir izlediği anlaşılmaktadır. Ev dışında çalışan kadınların büyük çoğunluğu işten ayrılma gerekçelerinin ise evlilik ya da çocuk sahip olma nedenleri olduğu bilinmektedir (İlkkaracan, 1998).

Sosyal devlet anlayışına zıt düşen neo-liberal uygulamalar ile birlikte, kayıt dışı sektörde, enformel işgücünde çalışarak ve hizmet sektörü işlerinin vasıfsızlaştırılarak kadına özgü işlermiş gibi gösterilmesinden en çok zarar gören kadın olmuştur. Kadınların tarımdan sonra en yoğun olarak istihdam edildiği sektör hizmetler sektörüdür. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan sürecin aksine, Türkiye'de kadınların işgücü piyasasından dışlandığı yani işgücünün feminizasyonundan değil de "erkekleşmesinden" bahsetmenin doğru olacağı belirtilmektedir. Feminizasyon yalnızca tekstil ve hazır giyim ile hizmetler sektörünün belli başlı alt dallarında görülmektedir (Özkaplan, 2010:347). Son yıllarda hizmet sektöründe çalışan kadınların oranı artmaktadır. Ülkemizde 2011 yılı verilerine göre istihdama katılan kadınların % 42,2'si tarım sektöründe, % 15,2'si sanayi sektöründe, % 42,6'sı ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır (KSGM, 2012: 24). Sektörün genişlemesinin yanı sıra bazı işlerin "kadın işi" ve "kadına uygun iş" olarak algılanması da bu artışta önemli rol oynamıştır

(Gelegen, 2001: 28). Kadınlar ev içi üretim ve bakım emeğiyle yakın bağlantısı olan işlerde daha fazla yer almaktadır. Kadınlar iş yaşamına katılmak istemelerinde hep belli iş türleri ile karşılaşılırlar. Bu işler genellikle; sekreterlik, öğretmenlik sosyal hizmet, hemşirelik, catering gibi hizmet türü işler olmaktadır. Kentlerde her 100 kadından 26'sı sanayi sektöründe, 61'i ise hizmetler sektöründe çalışmakta ve bu işler genellikle tekstil, konfeksiyon, garsonluk, tezgahtarlık, sekreterlik gibi düşük nitelikli, emek gerektirmeyen ve sosyal güvenlikten yoksun hizmet vermeye iten işler olmaktadır (Demirer, 2007: 92). Hizmetler sektörü içinde de 'ticaret, lokanta ve oteller' alt sektörü ile 'toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler' alt sektörü en fazla kadın istihdam eden sektörlerdir. Kadınların birkaç sektör ve alt sektörde yoğunlaşmaları durumu, adeta bu sektörlerle sıkışmalarına yol açmakla birlikte işsizlik nedenlerinden biri sayılabilmektedir (Ecevit, 2010: 8).

Kapitalizmle birlikte, kadınlar daha çok ev işlerine benzeyen hizmetler sektöründe, sağlık, eğitim, tekstil, gıda vb. alanlarda kitlesel bir biçimde çalışmaya başlamışlardır (Duruoğlu, 2007: 63). Bu cinsiyetçi katmanlaşmanın en önemli sonuçlarından birisi de eşdeğerde iş yapan kadın ve erkek çalışan arasındaki ücret farkının yüksekliğidir (KEİG, 2009:14). Kadın işgücünün yaşadığı en derin sorunlardan bir diğeri olan eşit işe eşit ücret konusunda yasa üzerinde kadın-erkek eşitliği sağlanmış olmasına rağmen pratikte gerçek bir eşitlikten söz edilememektedir. Ayrıca, yukarıda sayılan işler, 'erkek işleri' olarak nitelendirilen birçok iş türünden daha düşük ücret ödenen işlerdir. Pek çok kadının düşük ücretli işlerde yoğunlaşmaları, aynı işi yapmalarına rağmen erkeklerden daha düşük ücret almaları, kendileriyle aynı konumda olan erkeklere görece yoksulluğu daha derin yaşamaları bu eşitsizliğin göstergelerinden yalnızca birkaçıdır. Eşit işe eşit ücret yasalarına rağmen kadınların ücretleri erkeklerinkinden daha düşük olmuştur. Ekonomik kriz olduğu dönemlerde ya öncelikle işten çıkarılırlar ya da part-time olarak çalışmaya yönlendirilirler (Duruoğlu, 2007).

Türkiye'de işgücü anlamında kadın erkek eşitsizliğinin iki önemli nedeni vardır. Birincisi eğitim, ikincisi ise, cinsiyetçi kültürel kalıplardır (Şimşek, 2008: 53; İlkkaracan, 2010: 22). Neo-klasik iktisada göre, eğitim ve işgücüne katılım arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre, eğitimle birlikte emek piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikler ve üretkenlik artışına paralel olarak ücretler, yani işgücüne katılmamanın fırsat maliyeti yükseldiğinden eğitim, katılım oranlarını arttırmaktadır (a.g.e: 23). Türkiye'de eğitim-işgücüne katılım oranı arasındaki ilişkiye bakıldığında,

kentsel erkek nüfusta lise mezunlarında oranın %68 ve üniversite mezunlarında %86 olması kuramsal olarak açıklanabilir bir değerdir. Ancak kentte kadın işgücü oranlarına bakıldığında bu oran lise mezunlarında %30 ve üniversite mezunlarında ise %72'dir. Dolayısıyla eğitim ve işgücüne katılım oranı arasında kadınlarda çok daha anlamlı bir ilişki gözükmemektedir. İlkaracan bu durumu, kadınların eğitimle birlikte iş ve aile yaşamını uzlaştıracı olanaklarına erişiminin kolaylaşması ile açıklamaktadır (a.g.e: 35).

Türkiye'de kadın emeği ve istihdamı ile ilgili bir kısmını yukarıda açıkladığımız birçok sorun alanı bulunmaktadır. Kadın emeği ve istihdamı sorununu çözmeye yönelik farklı kesimlerin birçok tartışma ve çözüm önerileri de bulunmaktadır. Türkiye'de ise kadın istihdamını artırılması konusu son yıllarda sıkça gündemde yer almaktadır.

Hükümet farklı politikalarla kadın istihdamını sorununa çözüm üretmeye yönelik çabaları bulunmaktadır. Hükümetin bu çabasında, Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında kadın istihdamı oranının düşük olması ve bu durumun AB üyeliğinde sorun teşkil edeceği endişesi etkili olmaktadır. Kadın istihdamını artırma söylemleri, kadınların güçlenmesi ve özgürleşmesi için değil daha çok "ülke kalkınmasına sağlayacağı katkı" ve "işgücünün israf olmaması" gibi düşüncelerle ele alınmaktadır. Bu durumda, kadın istihdamının artırılmasına yönelik daha çok iki esas politika gündeme gelmektedir bunlar esnek çalışma şekillerinin yaygınlaştırılması ve girişimcilik.

Evden çalışma, çalışma sürelerinin kısa olması gibi çalışma biçimlerini içeren esnek çalışma ile kadın istihdamının artırılarak kadınların yükümlülüğü olarak görülen ev ve bakım işlerini yine kadınların sürdürmelerini sağlamak amaçlanıyor. Fakat esnek çalışma saatleri, uzun çalışma saatleri, düşük ücret, sosyal güvencesizlik gibi pek çok olumsuzluğu içermektedir.

2.3.2. Kadın Girişimciliği

Günümüzde yaşanan gelişim ve değişimler, sosyo-kültürel, politik, ekonomik, teknolojik alanlar başta olmak üzere çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Yaşanan tüm bu değişimler iş sahibi olmak ve işletmeleri yönetmek isteyen kadınlar için de yeni fırsatlar sunmaktadır (Jalbert, 2000: 7).

İşgücünde kadın girişimcilerin ayrı bir yere sahip olmasının esas nedeni girişimcinin sahip olduğu niteliklerden kaynaklanmaktadır. Ancak kendi mesleğini yapan (doktor, avukat, eczacı vb.) kadınlar da girişimci olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni olarak, girişimciliğin, üretim faktörlerini cesaretle bir araya getirme, kâr veya zararı göze alması olarak gösterilmektedir (Çelik ve Özdevecioğlu, 2000: 488).

Türkiye’de istihdamın artırılmasına yönelik olan kamu politikalarının belirlendiği plan ve programlarda kadın istihdamının artırılmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Aktif işgücü piyasası politikaları ile ilgili programlardan işsizler, özürlüler, kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların faydalanması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Esasen Türkiye’nin katılmış olduğu uluslararası sözleşmelerdeki taahhütlerine uygun biçimde, ana metinlerde kadın erkek eşitliği ilkesine bağlı olarak istihdamla ilgili tüm politikaları kesen temel bir ilke olarak yer verilmesi gereklidir. Fakat kadınları dezavantajlı gruplar arasında koyan bu yaklaşım neticesinde kadın istihdamı konusu istihdamla ilgili başlıklardan öte sosyal içerme ve yoksullukla mücadele kapsamında ele alınmaktadır. İstihdamı artırmak için geliştirilmiş olan iki önlem paketi de esnek çalışma şekillerinin yaygınlaştırılması ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi ile ilgilidir. Esnekliğin temel olarak enformel çalışma şekillerinde ortaya çıktığı Türkiye’de kadınlar için çoğunlukla esnek çalışma şekillerini ve girişimciliği önerilmesinin, onları tam zamanlı, sosyal güvenlik ve örgütlenme hakları olan ücretli işlerden mahrum olma riski olduğunu görmekte fayda vardır (Toksöz: 58-59).

Kadın girişimciliği konusu yabancı literatürde farklı açılardan (işletme, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi vb.) incelenmiştir. Türkiye’de ise kadın girişimciliği konusunda yapılan çalışmalarda daha çok son yıllarda artış görülmüştür (Soysal, 2010: 85-86).

Dünya geneline bakıldığında özellikle 1980’li yıllardan sonra kadın girişimciliği farklı disiplinlerin ilgi alanı haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde kadın girişimciliği ile ilgili çalışmaların daha yoğun olmasına rağmen, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kadın girişimciliği ile ilgili yapılan çalışmaların daha sınırlı olduğu söylenebilir. Ancak özellikle son yıllarda kadın girişimciliği konusunda yapılan çalışmalar ülkemizde de artış göstermiştir (Çelebi, 1997; Yetim, 2008). Aslında, girişimcinin cinsiyetinin olmaması genel kabul gören bir kanıdır. Günümüzde eğitilmiş kadın sayısındaki artış,

çalışma yaşamında kadınların daha aktif olmasını ve kendi işletmelerini kurarak girişimci sıfatını almalarına imkân sağlamıştır.

Son zamanlarda kadın girişimciliği yönetim literatüründe ve medyada sıklıkla ele alınan konular olmuştur. Kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranına bakıldığında böylesine bir gücün iş hayatına vereceği katkılar özellikle de girişimcilik alanında sağlayacağı katkıların önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma hayatının zor şartları içerisinde işyeri açıp ve açtığı işi yöneten kadın girişimciler, sadece kendi gelirleri ve kariyerleri için çalışmış olmayacak bununla birlikte ülke ekonomisine ve toplum refahına da birçok yararları olacaktır.

Bazı araştırmacılara göre ise kadın ve erkek girişimciliği arasında gerçek bir ayrım yapmak çok anlamlı olmamaktadır. Bunun yanı sıra diğer bazı araştırmacılar, kadın ve erkek girişimciler arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymuşlardır (Güney, 2008: 241-242).

Girişimci kadının, ev dışı bir mekânda, kendi adına kurduğu bir veya birkaç işyeri vardır ve girişimci kadın bu işyerinde tek başına veya istihdam ettiği kişilerle çalışır ya da işin sahibi olarak ortaklık kurmuştur. Girişimci kadın aynı zamanda bir mal veya servisin üretilmesiyle ilgili faaliyetleri yürütür, bu mal veya servisin dağıtım, pazarlama ve satışını yapar veya yaptırır. İş ile ilgili olarak ilişki kurması gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kurar ve iş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin planlanması, işyerinin işletilmesi, kapatılması veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar verir. Son olarak da girişimci kadın işinden elde ettiği gelirin yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibidir (Gürol, 2000: 261-263).

1987 de Dorothy P. Moore tarafından yapılan araştırmada kadın girişimciler geleneksel ve modern olarak iki gruba ayrılmaktadır. Geleneksel veya ilk kuşak kadın girişimci profilinde, kadın girişimcilerin yaşları 35-45 yaşları arasındadır, eskiden veya halen evlidir ve bir ailesi vardır, ulusal ortalamanın bir hayli üstünde bir eğitim düzeyine sahiptir, aile üyelerinden biri serbest çalışmaktadır. Bunun yanı sıra geleneksel veya ilk kuşak kadın girişimci profilinde, kadın girişimci genç bir firmanın başındadır ve bu onun ilk deneyimidir, birkaç çalışanı olan perakende ticaret veya bir hizmet işletmesinin sahibidir ve ilk işe başlama sermayesini kişisel tasarrufları ve sahip olduğu varlıklarda olmaktadır (Bedük, 2005: 114). Modern kadın girişimci profilinde ise kadın girişimci işletme yönetimi ve teknik konularda eğitilidir, erkeklerin yoğun

olduğu sektörlerde çalışmaktadır ve geleneksel kadın rolü daha az engelleyicidir (Bedük, 2005: 114-115):

2.3.3. Girişimcilik Alanında Kadının Yeri

Sosyoloji alanında girişimcilik sadece bir ekonomik faaliyet türü olarak görülmemiş, “başarı gereksinimine” dayalı bir kişilik yapısı olarak tanımlanmıştır. Kadınlar hangi sosyal sınıftan olursa olsun, geleneksel olarak en temel “işletme” olan evin idaresini üstlenen ve çoğu zaman kıt olanaklarla ailenin günden güne idamesini sağlayan yenilikler yapmaktadır. Ancak bu yönde sürdürülen girişimler toplum nezdinde girişimcilik, eski deyiimi ile müteşebbislik olarak algılanmaz. Bunlar ekonomik değeri olmayan kadınların doğal görevlerindendir. Bu nedenle de, görünmeyen ve bir yerde yok sayılan emektir (Gürol, 2000: 224-225).

Toplumsal anlamda girişimcilik, piyasa ekonomisi içerisinde doğrudan doğruya pazara yönelik ve nakite dönüşebilen faaliyetleri kapsamaktadır. Domestik alandaki girişimcilikten pazardaki girişimciliğe yönelme konusunda ise, kadınlar bazı sorunlar yaşayarak engellemelerle karşılaşmaktadır. Öncelikle risk unsuru, kadın girişimciler için daha yüksek olmaktadır. Kadın girişimciler erkek girişimciler ile kıyaslandığında iş hayatında daha fazla sorunla karşılaşmaktadır. Örneğin, erkeklerin faaliyet alanlarında çalıştıkları durumda örnek alabileceği hemcinslerinin (rol modellerinin) sınırlı sayıda olması ve fon sağlamada erkek girişimciler ile karşılaştırıldığında daha çok güçlüklerle yüz yüze gelme gibi, kadın girişimcilerin baş etmek zorunda oldukları zorluklar daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, kadın girişimciler bazı durum ve şartlarda karşı cinsleri kadar kendine aşırı güven, kendinden emin ve ısrarcı olma ve kendi kendini güdüleyebilme gibi niteliklerden yoksun olabilmektedirler. Bütün bu olumsuz faktörlere rağmen, kadının gün geçtikçe girişimcilik alanında daha fazla mesafe kat ettiğini ve hizmetler gibi bazı alanlarda erkeklere oranla daha başarılı olabileceklerini göstermektedir (Gürol, 2000: 225).

Kadınlar girişimci olarak bazı alanlarda daha fazla kabul görmüşlerdir. Sektöre giriş kolaylığı, daha az sermaye ve donanım gerektirmesi gibi nedenlerle girişimci kadınlar genellikle hizmet ve ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Ayrıca bu sektörlerde yürütülen faaliyetler, kadına iş ve aile yaşamını dengeleme olanağı sunabilmektedir. Bu nedenle imalat sektöründe kadın girişimci oranı oldukça sınırlı kalmakta, bu sektörde faaliyet gösteren kadınlar genellikle erkek ortaklarla birlikte

çalışmaktadır (Yetim, 2002: 81). “Günümüzde hizmetler sektöründe ağırlıklı olarak kendisini hissettiren kadın girişimciliği göreceli olarak küçük, az bir kuruluş sermayesi ile ise başlamaya imkân veren ve düşük gelirli işlerde yoğunluktadır (Fidan ve Yılmaz, 2006:2)”.

Özellikle son zamanlarda kadın girişimci sayısında ortaya çıkan belirgin artışın sebeplerini dört şekilde açıklanabilir. Bunlardan ilki toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikler sonucu, kadınların öğrenim düzeyinin artması ve dolayısıyla iş gücüne ve girişimcilik alanına daha fazla katılmalarıdır. İkincisi, bölgesel olarak değişiklik göstermekle beraber kadın, işe alınırken en son tercih edilen olup işten çıkartma durumlarında ilk çıkartılan olduğundan, kadınlar kendi işlerini kurmayı tercih etmektedirler. Kısacası kadınlar kendi işlerini kurarak iş gücü piyasasındaki dalgalanmalardan korunmaya çalışmaktadırlar. Üçüncü olarak, başarılı girişimci kadın sayısının artması diğer kadınları da bu alanda teşvik eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak, kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları daha fazla yükselmelerine izin vermeyen “cam tavan” etkisidir. Belli bir pozisyona geldikten sonra cinsiyetinden dolayı daha üst kademelere çıkamayan kadın, iş tatminsizliği yüzünden kendini ispat edebileceği bir alan olarak kendi işini kurmaya karar vermektedir. Bunlar, kadınları girişimciliğe iten dışsal faktörlerdir. Bunun yanında Hisrich ve Brush’ın çalışmasında belirttiği gibi kadınları girişimciliğe iten içsel faktörlerden de bahsetmek gerekir. Bunlar: bağımsızlık, iş tatmini, kendini gerçekleştirme, fırsatlar, para, statü/prestij, güç, ekonomik zorunluluk ve kariyer güvenliğidir (Gürol ve Marşap,1997:100).

2.3.4. Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşma Nedenleri

Kadınlar iş hayatına farklı şekillerde katılabilir. Bunun yanı sıra gerek Türkiye’de gerekse tüm dünya ülkelerinde cinsiyet-rol stereotiplerinin de etkisiyle kadınların iş hayatına katılımları belli mesleklerde daha fazladır. Kadınlar daha çok hemşirelik, öğretmenlik, sekreterlik gibi mesleklerde yoğunlaşırken doktorluk, mühendislik, yöneticilik gibi mesleklerde daha çok erkek mesleği olarak kabul edilmiştir. Kadınların erkek mesleği olarak görülen mesleklerde yoğun olarak görülmemesinin en önemli nedenlerinden biri bazı mesleklere girişlerin kadınlara kapalı olmasıdır. Örnek olarak, müfettişlik mesleği, Türkiye’de kadınların çok az sayıda katıldığı bir meslektir. Bunun yanında, kadınların bazı mesleklere girmesi erkeklere göre daha yenidir. Örnek olarak, yöneticilik alanında kadınlar son yıllarda yer almaya

başlamıştır. Kadınların daha çok ilk kademelerden yöneticilik mesleğine girdikleri göz önüne alınırsa, üst düzeydeki yöneticilik kademelerinde kadınların düşük katılımda olması şaşırtıcı olmayacaktır (Güney, 2008: 244-245).

Kadınların bazı meslek gruplarında daha az yoğunlukta olmasının bir diğer sebebi ise Türkiye’de sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin, çocuk okutma tercihlerini erkek çocuklardan tarafa kullanmaları gösterilebilir. Kadınlar yeterli eğitimi alamadıkları için bazı prestijli mesleklerde sınırlı sayıda temsil edilmiştir. Bunun yanı sıra son yıllarda Türkiye’de sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuk okutma tercihlerini erkek çocuklardan tarafa kullanma eğilimleri değişmektedir (Güney, 2008: 244-245).

Kadınların girişimcilik mesleğine yönelmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler erkek girişimcilerin tercih nedenleriyle benzerlik göstermektedir. Günümüzde çok sayıda kadın kendi işinin patronu olma, bağımsız çalışma isteği, risk almaya yatkınlık, yenilik ve değişiklik arzusunu tatmin etme gibi sebeplerden dolayı girişimcilik mesleğini, bir anlamda diğer mesleklere oranla daha fazla tercih etmeye başlamışlardır (Güney, 2008: 244-245).

Kadın girişimciliği konusunda yapılan çalışmaların birçoğunun ortak noktası kadınları iş hayatında birer girişimci olmaya iten esas faktörün “ekonomik unsurlar” olduğu yönündedir. Ekstra bir gelir elde etmek gibi ekonomik faktörlerin harekete geçiriciliği yanında, ekonomik açıdan bağımsız olma isteği, kişisel ve ailevi sorumlulukları dengeleyebileceklerini çevrelerine gösterme güdüsü ve esneklik kadın girişimciliğini tetikleyen etmenler arasında sayılabilir (Levent vd., 2003: 1135; Orhan ve Scott, 2001: 233).

Sosyo-kültürel yapıda yaşanan değişim sonucu öğrenim düzeyi artan kadınlar daha fazla sayıda işgücüne katılmaktadır. Şirketlerin, orta yönetim kadrolarında çalışan kadınlar ise çalıştıkları işletmelerin personel azaltma politikaları nedeniyle kendi işlerini kurarak kendi kendilerinin patronu olmaktadır. Her geçen gün başarılı kadın girişimci sayısında yaşanan artışlar neticesinde kadınların kendilerine rol modeli alabilecekleri kadın girişimcilerin sayısı da artmaktadır. Kadınların sadece cinsiyetleri nedeniyle işlerinde daha üst kademelere çıkmalarını engelleyen “cam tavan” nedeniyle işlerinde yükselme imkânı kalmayan kadınlar, potansiyellerini ortaya koyarak, kendilerini gerçekleştirmek ve başarılarını kanıtlamak için kendi işletmelerini kurmaktadır. Kadınları girişimci olmaya iten bir diğer neden ise hükümetler tarafından kadınların

yerel ekonomiyi kalkındırmada önemli bir aktör olarak görülmesi politikasıdır. Bu politikada özellikle yerel aktörler içerisinde yer alan potansiyel kadın girişimcilerin yönlendirilmesi, teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi öngörülmektedir. Böylece özellikle kırsal alanda ekonomik faaliyetlerde yeterince yer alamayan kadınların mikro finansman yöntemi ile gelir elde etmelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Çünkü iş hayatında erkeklere göre kadınların yeterli öz sermayeye sahip olmadığı veya başlangıç için gerekli finansmana ulaşamadığı bir gerçektir (Tamer, 2013: 653).

Bunların yanında, bağımsızlık isteği, kendini gerçekleştirme isteği, kendi işinin patronu olma, aile ve iş sorumluluğu arasındaki dengeyi kurma isteği ise kadınları iş yaşamına “çeken” faktörler arasında yer almaktadır. ABD’ de yapılan çalışmalarda kendi hesabına çalışan kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri arasında bağımsızlık isteği, kararları kontrol edebilme isteği gibi çekme faktörlerinin geçerli olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede kadınlar, genel olarak girişimsel amaçları yönünde iş kurmakta, yalnızca çok az sayıda kadın ücretli çalışmada yaşanan cinsiyete bağlı ayrımcılık nedeniyle iş kurduğunu belirtmektedir (Hughes, 2003: 435-36).

Literatürde kadın girişimciler ile ilgili yapılan çalışmalarda hala eksiklikler bulunmasına rağmen, son yıllarda kadın girişimciliği konusuna olan ilgide artış olduğunu söyleyebiliriz. Kadın girişimcilerin bilhassa ekonomiye olan katkılarının artması ve kadınların kurduğu işletmelerin sayısının çoğalması sonucu konuya duyulan ilgiyi de artırmıştır.

Özetle, kadınlara ait girişimlerin giderek artması farklı nedenlerle açıklanabilir. Birinci olarak, sosyo-kültürel altyapıdaki değişim sonucu günümüzde çok sayıda kadının iş hayatına atılması ve kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi diyebiliriz. İkinci olarak, yönetim kadrolarında çalışan kadınların çalıştıkları şirketlerde personel azaltma politikası izlenmesi endişesi olması ve bir gün işten çıkarılabilecekleri düşüncesi nedeniyle kendi kendilerinin patronu olmayı istemeleri gösterilebilir. Üçüncü olarak ise başarılı kadın girişimcilerin giderek artması nedeniyle rol modellerinin çoğalması olarak gösterilebilir. Son olarak da, birçok işletmede “cam tavan” olarak bilinen kadınların işyerlerinde ancak belli bir yere kadar yükselebilecekleri düşüncesinin olması yani kısacası iş dünyasında hala erkeklerin egemenliği bulunmaktadır.

2.3.5. Kadın Girişimcilerin Hareket Noktaları ve Önemli Özellikleri

Birçok araştırmacı tarafından yapılan ampirik çalışmalarda, girişimcilerin pek çok ortak özelliğe sahip oldukları ve bu özelliklerin onların kendi işletmelerini kurma hususunda onları harekete geçirdiği ortaya çıkmıştır. Bu özellikler, başarı ihtiyacı, risk alabilmeye meylin olması ve bağımsızlık arzusudur. Bu özelliklerin yanında, araştırmacılar bir girişimcinin başarılı olabilmesi için hangi nitelikleri bulundurmaları gerektiğini incelemiştir. Bu nitelikler, doğru karar alabilme yeteneği, geleceği planlayabilme, zamanı iyi değerlendirebilme olarak sıralanabilir. Bu çalışmaların yanı sıra, pek çok araştırma kadın girişimciler üzerinde durmuştur. Araştırmacılar kadın girişimcilerin psikolojik özelliklerini, güdülerini ve ilham kaynaklarını araştırmışlardır. Bu konuyla ilgili Dhillon ve Malhotra tarafından Delhi’de yapılan bir araştırma sonucuna göre, kadınların girişimci olmalarındaki etkenler sırasıyla aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Güney, 2008: 248-249):

Tablo 2. Kadınların Girişimci Olmalarındaki Etkenler

GÜDÜ	SIKLIK	YÜZDE
1. Başarma	11	27.5
2. Kendi İlgi Alanı	11	27.5
3. Bağımsızlık	5	12.5
4. Finansal Zorunluluklar	4	10
5. Konforlu Bir Yaşam Düzeyi	4	10
6. Meşgul Olma Arzusu	2	5
7. Konforlu İkili Bir Rol	1	2.5
8. Yatırım	1	2.5
9. İstihdam Yaratma İsteği	1	2.5

Bu tabloya göre, kadın girişimcilerin kendi işlerini kurmaları hususunda en başta gelen etkenler başarma ve kendi ilgi alanının peşinde koşma isteğidir. Bu iki güdü Hisrich ve Brush’ın Batı’da yaptığı çalışma sonuçlarıyla benzerlikler taşımaktadır. Diğer önde gelen nedenler olarak ise, işinde bağımsız olma isteği ve finansal ihtiyaçlardır (Güney, 2008: 248-249).

Hisrich tarafından bir başka çalışmanın sonuçlarına bakacak olursak, bu çalışmaya göre en büyük faktör bağımsız olma isteğidir. Daha sonra iş tatminine ulaşma, kendini gerçekleştirme, fırsatları değerlendirme, para kazanma, statü ve prestij

kazanma, güç kazanma, ekonomik gereklilikler ve kariyer güvenliği ihtiyacı takip etmektedir (Güney, 2008: 249).

Cromie'nin yaptığı çalışmalarda ise kadın ve erkek girişimcileri motive eden nedenleri karşılaştırmaya çalışmıştır. Bu çalışmaya göre, kadınların ev ve çalışma hayatında ikinci planda olmaktan kaçmak için girişimciliğe yönelmelerine neden olduğunu vurgulamaktadır. 35 erkek ve 34 kadın girişimci üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre ise, kadınların daha çok işle beraber annelik rollerini de daha iyi yerine getirmek için girişimci olduklarını göstermektedir. Buna karşılık erkekler para kazanma isteği nedeniyle girişimci olmaktadır. Bu sonuçların nedenlerine bakılacak olursa kadın ve erkeklerin toplumdaki farklı sosyal sorumluluklarına (kadınların çocuklara bakmakla, erkeklerin ise para kazanmakla yükümlü olması) bağlı olduğu söylenmiştir (Güney, 2008: 249).

Onural, Türkiye'deki kadınların iş kurma nedenleri olarak kadınların zamanı daha iyi kontrol ederek çocuklarına daha fazla vakit ayırmak, çalıştığı işte hak ettiği konuma gelememesi neticesinde istifa etmesi, istediği gibi iş bulamayınca kendi işletmesini kurması, eşinin vefatı veya işten çıkarılması neticesinde aileyi ayakta tutabilmeyi istemesi ve kendi kendisinin patronu olma isteği şeklinde açıklamıştır (Güney, 2008: 249).

Kurtsan'a göre ise kadınların kendi işlerini kurma nedenleri, kendilerinin patronu olmaya iten faktörleri, iş ortamında uğradıkları hayal kırıklıkları, huzursuzluklar, kendilerine hak ettikleri değerin verilmediğini anlamaları, fark edilmediklerini düşünmeleri, işlerinde ilerlemelerinin engellendiği hissi, patronları için yapmakta oldukları işleri kendileri için yapma isteği, zaman içinde bambaşka bir fikrin oluşması şeklinde sıralamıştır (Güney, 2008: 250).

Son yıllarda, kadınları girişimci olmaya iten etmenler arasında hükümetler tarafından kadınların ulusal ekonomiyi kalkındırmada önemli bir unsur olarak görülme politikası da sayılabilir (Özdemir, 2010).

Bowen ve Hisrich kadın girişimcilerin özelliklerini araştırmışlardır. Kadın girişimciler işletme konusunda olmasa da genel olarak iyi bir eğitime sahip olduklarını, kontrol alanlarının yüksek olduğunu, diğer kadınlara göre değerlerinde daha kararlı olduklarını, büyük olasılıkla ailenin ilk veya tek çocuğu olduklarını, erkek egemenliği olan alanlara daha az rağbet ettiklerini, çoğunlukla evli olduklarını ve iş konusunda eğitime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuşlardır (Güney, 2008: 250).

2.3.6. Kadın Girişimcilerin Başarılarındaki Nedenler

Birçok araştırmacı kadınların girişimcilik alanında başarılı olma nedenlerini incelemiştir. Bunlardan Hatlen'in yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, kadın girişimciler; Yönetim stillerinde nispeten demokratik ve hümanistik olmaları, insan ilişkilerinde daha iyi ve katılımcı olmaları, bir girişimci olarak mücadeleci bir karaktere sahip olunması gerekliliğine rağmen, dikkatli, risk alma konusunda ihtiyatlı, mantıklı, yaratıcı ve sezgilerine güvenmeleri nedeniyle başarılı olduklarını belirtmişlerdir (Güney, 2008: 250-251).

Ayrıca, kadınlar yeni bir girişim oluşturmanın yanı sıra, girişimi geliştirme ve başarılı bir işletme haline getirme konusunda daha uzun vadeli düşünmekte, işletmenin nitelik ve standartları, hizmet kalitesi, işletmenin piyasada saygın bir kuruluş olarak yerini alması konusunda daha çok titizlik göstermektedirler (Güney, 2008: 250-251).

Dhillon ve Malhotra' nun Delhi'de yapmış oldukları araştırmaya göre, kadın girişimcilerin başarılı olmaları için gerekli olan en önemli unsurun “çok çalışmak” olduğu düşüncesine inanmaktadırlar. Bu girişimciler yüksek oranda kişisel risk alma eğilimine sahiptirler. Araştırma sonuçları aynı zamanda kadın girişimcilerin yüksek başarı ihtiyacına sahip, bağımsızlık isteği, karar alabilen, plan yapabilen ve zaman yönetimini iyi kullanabilen bireyler olduklarını göstermiştir. Bu araştırma sonucunda genelleyecek olursak tipik bir kadın girişimcinin, girişimcilikle ilgili olarak bağımsız olmaktan hoşlandığı, büyük hayalleri ve hırsları olan bir hayalperest olduğu, rekabet konusunda pozitif yaklaşımlara sahip olduğu (örnek olarak kaliteyi artırmak gibi), problemlerin üstesinden gelme hususunda kendine güvendiği ve başarının en önemli etkeninin çok çalışmak olduğunu düşündüğü görülmüştür (Güney, 2008: 251).

Kalleberg ve Leicht ise yapmış oldukları araştırmada farklı endüstrilerde bulunan küçük işletmelerin başarılarını yöneticilerinin kadın ve erkek olmasına göre kıyaslamışlardır. Kadın girişimcilerin yönetici olduğu işletmelerin literatürde birçok dezavantajının olduğu (örneğin; deneyim eksikliği, aile rolleri, zayıf iş bağlantıları vs. nedeniyle) düşüncesinin hâkim olmasına rağmen bu işletmelerin erkeklerin sahip olduğu işletmelerle kıyaslandığında daha az başarılı olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, kadın ve erkeklerin sahip oldukları işyerlerinin büyüme esnasında gelir artışlarında belirgin bir fark olmadığı görülmüştür. Fakat rekabetin yüksek olduğu durumlara bakıldığında kadınların sahip oldukları işyerlerinin büyüme esnasında gelir artışlarının benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ancak, kadınların sahip oldukları

işletmelerin rekabetin yüksek olduğu durumlarda daha az ayakta kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Güney, 2008: 251).

“The National Foundation For Women Business Owners” tarafından yapılmış olan bir araştırmada ise kadın girişimcilerin erkeklere göre iş ilişkilerine, rakamsal verilere daha çok önem atfettiği, başkalarından gelen yeni fikirlere daha açık oldukları ve kararlarını daha hızlı uygulamaya geçtiklerine işaret edilmiştir (Güney, 2008: 251).

2.3.7. Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Sorunlar

Bir işletmenin büyütülüp geliştirilmesi zor bir iştir. Kadın ve erkek tüm girişimciler büyüme sırasında karşılaşılan bütün problemlerle baş etmek zorundadırlar. Ancak kadın girişimciler bu problemler yanında daha farklı sorunlarla da başa çıkmak zorunda kalmaktadır

Girişimcilerin girişim süreci içerisinde –yeni bir yatırımın başlatılması ve geliştirilmesi sırasında- çözmek zorunda oldukları problemler diğer yöneticilik süreçlerinde var olmayan ancak girişimciliğe mahsus olan bazı sorunlardır. Girişimciliğe mahsus olan bu sorunlar, Hisrich tarafından 4 farklı şekilde açıklanmıştır. Bunlar “bir fırsatın fark edilmesi ve değerlendirilmesi, iş planının hazırlanması, gerekli olan kaynakların belirlenmesi ve temin edilmesi ve kurulan işletmenin yönetilmesi şeklinde ifade edilebilir” (Güney, 2008: 250-252).

Ancak kadın girişimciler yukarıda sıralanan süreçlerdeki sorunlarla uğraşmanın yanı sıra, daha birçok soruna da çözüm üretmek zorunda kalmaktadır. Bu sorunlar “aileleri, eğitimleri, salt kadın olmaları, gerekli iş bağlantılarına sahip bulunmamaları ve yeterince tecrübe sahibi olmamalarıyla” ilgilidir. Kadın girişimcilerin yaşadıkları bütün bu problemler onları işlerini geliştirip büyütme ve yönetme hususunda etkilemektedir.

Kadınların karşılaştığı sorunlardan bir diğeri de erkek egemen sosyal yapı ve kamusal desteğin yetersizliğidir (KEİG, 2013: 16). Bunların yanında kadın girişimciler, tüm girişimcilerin karşılaştıkları finansman yetersizliği, nitelikli eleman bulamama, talep durgunluğu, verimliliği artırma sorunu, alacakların zamanında tahsil edilememesi, haksız rekabete dayalı rakip engellemeleri sorunu gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Eğitim seviyeleri görece olarak düşüktür. İnternet kullananların oranı azdır. Kadın, aile ve kariyerini uzlaştırma çabası içinde olmaktadır. Kadınların iş sahibi olarak kolayca kabul edilmedikleri ülkelerde ya da bölgelerde, cinsiyete dayalı engeller artabilmektedir. Kadınlar, kendi hesaplarına çalışmaya erkeklere göre çok daha sonra

başladıklarından, özellikle işletmecilik ve sermaye edinimi konusunda daha az profesyonel deneyime sahiptirler. Bu nedenlerle, belirlenen sorunları erkeklere kıyasla daha ağır yaşamakta ve bu da kadın girişimcilerin ayrıca desteklenmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır (Çakıcı, 2006: 58).

Çelebi tarafından yapılan bir araştırma, Türkiye’deki kadın girişimcilerin karşılaştığı sorunları üç temel kategoride incelemektedir: iş kurma aşamasındaki sorunlar, işyeri kurulduktan sonraki sorunlar ve mevcut sorunlar:

İş Kurma Aşamasındaki Sorunlar:

1. Sermaye temini,
2. İşyeri arama ve kiralama,
3. Mal temini,
4. Donanım, araç, gereç temini,
5. Resmi kuruluşlarla ilişkiler
6. Acemilik, yalnızlık ve işi organize edememe,
7. Toplumun iş kadınına alışkın olmaması.

İşyeri Kurulduktan Sonraki Sorunlar:

1. Acemilik, tecrübesizlik, müşteri ile ilişkiyi bilmeme, işi yürütmede bilgisizlik,
2. Müşteri azlığı, parasızlık,
3. Finansal Sorunlar,
4. Yalnızlık, kadın olma, kendini kabul ettirme,
5. Personel temini,
6. Piyasadaki istikrarsızlık,
7. Ödemeler, senetler

Mevcut Sorunlar:

1. Müşteri azlığı,
2. Resmi kuruluşlar,
3. Kalifiye eleman bulamama
4. Ucuz hammadde- mal temini,
5. Kaliteli hammadde- mal temini

6. Enflasyon

Bu sorunların belki de en başında geleninin finansal nedenlerden kaynaklı sorunlar olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Finansal kaynaklı sorunlarla bütün girişimciler karşı karşıya kalmakta ancak kadın girişimciler için finansal kaynaklı sorunlar daha büyük sorun oluşturmaktadır. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi kadınlar finansal güvenilirliklerini belirleyecek olan finansal kayıtlara sahip olmadıklarından, genellikle borç veren kuruluşlarla sorunlar yaşamaktadırlar. Borç veren kuruluşların iş tecrübesi, pazar şartları, üretilecek ürün veya servisin yapısı gibi hususlarla ilgilenmeleri ve pek çok kadın girişimcinin ise bu tür bilgilere sahip olmamaları sebebiyle, çoğunlukla eşlerinin desteğini almak veya kendi kişisel birikimlerini kullanmak zorunda kalmaktadırlar. İkincisi ise, çoğunlukla kadın girişimcilerin finans konusunda özellikle finansal planlama, muhasebe, operasyon ve parasal hususlarla ilgili anlaşmaların yapılması alanlarında yeterli deneyim ve yeteneklerinin olmamasıdır (Güney, 2008: 252-253).

Finansal kaynaklı sorunların yanında, kadın girişimcilerin çalışma hayatında çoğunlukla karşılaştığı bir diğer sorun ise, iş dünyasında kendilerine gösterilen saygının yetersiz olmasıdır. Bu sorun kadın girişimcilerin sayısında artış olmasıyla azalmaya başlamıştır fakat pek çok girişimci hala bu konuda özellikle işe başlama sırasında yaşadığını söylemektedir. Bu sorunla kadın girişimciler çoğunlukla kadınların daha azınlıkta olduğu sektörlerde (örneğin inşaat, imalat, finans, bankacılık vb.) karşılaşmaktadır (Güney, 2008: 252-253).

Bunun yanı sıra Dhillon ve Malhotra'nın yapmış olduğu araştırmada, kadın girişimciler yaşadıkları en büyük sorunlardan birinin çalışanlarla alakalı olduğunu ifade etmişlerdir. Bunu aileyle ilgili sorunlar ve salt kadın olmalarından kaynaklı yaşadıkları sorunların takip ettiğini söylemişlerdir (Güney, 2008: 253).

Yapılan farklı çalışmalar neticesinde girişimcilerin “yüksek başarıma isteğine sahip, dinamik, bağımsız, rekabetçi, yüksek hedeflere ulaşma arzusu taşıyan, riskleri hesaplayarak alan, geleceğe odaklı, devamlı stres altında olan kişiler” oldukları ortaya çıkmıştır. “Girişimcilerin sahip oldukları bu karakteristik özellikler A tipi kişilik olarak adlandırılan kişilik tiplmesi ile benzerlik göstermektedir. A tipi kişiliğe sahip kişiler saldırgan, hırslı, rekabete açık, zamanı yakalama endişesi taşıyan, hızlı (çevik), sabırsız, işkolik ve stres düzeyi yüksek kişilerdir” (Güney, 2008: 253).

Dhillon, girişimcilerin büyük bir kısmında bulunan A tipi kişilikle alakalı olarak, kadın girişimcilerin stres düzeyleri, hayal kırıklıkları ve sorunlarla baş etme mekanizmalarıyla alakalı olarak bir çalışma yapmıştır. Delhi’de yapılan bu çalışmanın sonuçlarına göre, çalışmada ele alınan psikolojik değişkenlerde kadın ve erkek girişimciler arasında pek kayda değer farkların olmadığı buna rağmen, A tipi kişilik kapsamındaki özelliklerde kadın ve erkekler kıyaslandığında bir takım farklılıklar sergiledikleri görülmüştür. İlk olarak kadın girişimciler erkek girişimcilere göre A tip kişilik niteliklerine daha fazla sahip oldukları saptanmıştır. Kadın girişimcilerin daha sabırsız oldukları görülmüştür. Buna ilaveten, daha çok stres yaşadıkları ve daha fazla endişeye kapıldıkları ve bunların neticesinde daha çok yorulup daha fazla gerginlik yaşadıkları görülmüştür. Kadın girişimcilerin bu türlü hissetmelerinin nedeni, erkek egemenliği altındaki bir alanda kendilerini kabul ettirmek için çabalamaları, ancak böyle ayakta kalacaklarına inanmaları neden olmaktadır. Bunun yanı sıra daha çok rekabet etmeleri gerektiğine, sorunların üstesinden gelmek için daha pratik çözümler üretmeleri düşüncesine sahiptirler. Bu araştırma sonucunda, aynı zamanda kadın girişimcilerin stres altında iken sorunların üstesinden gelme noktasında daha pratik yöntemlerden yararlandıkları (örneğin başkalarından yardım istemek gibi) buna karşılık erkeklerin stresle mücadele noktasında sorunu görmezden gelme ya da reddetme yoluna başvurdukları görülmüştür (Güney, 2008: 253-254).

Kurtsan’a göre, Türkiye’de kadınların eğitim seviyesinin düşük olması ve finansman problemleri nedeniyle girişimci olamamaktadır. 15 yaşından büyük olan her 100 kadından 23’ünün okuma yazma bilmemesi, okullaşma oranı incelendiğinde ise kadınların erkeklere göre geride kaldığı gözlenmektedir. Yükseköğretimde kadınların okullaşma oranı %16’dır, hâlbuki kadınların eğitim düzeyi arttıkça iş gücüne katılmaları da artmaktadır. Yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranları ise %70’tir (Güney, 2008: 253-254).

2.3.8. Türkiye’ de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi ve Önemi

Türkiye’de kadınlar, tarihsel süreçte her dönemin farklı olan şartlarına göre farklı biçimlerde ekonomik faaliyetlerin içerisinde yer almışlardır. Kadınların işgücü piyasasına girmesi tamamıyla bir mecburiyet neticesinde olmuştur. Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı esnasında erkeklerin büyük bir kısmının askere gitmesi neticesinde azalan işgücüne takviye sağlamak amacıyla kadınlar işgücüne

katılmış fakat erkeklerin terhis olması sonucunda geleneksel ev işlerine tekrar dönmüşlerdir (Göküş vd., 2013: 91).

Türkiye’de kadının reel anlamda tarım dışı çalışma hayatına girmesi kırdan kente göçün yaşandığı ve bu yüzden kentleşmenin artış gösterdiği 1950’lerden sonra olmuştur. Toplumsal hayatta yaşanan değişim ve gelişmelerle kendisine yeni ve farklı roller üstlenen kadının 1980’li yıllardan sonra önemi daha çok artmıştır. 80’li yıllara bakıldığında kadın hareketinde artış olan yıllar olarak tarihteki yerini almıştır. Bu yıllarda batılı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de liberal ekonominin benimsendiği, girişimcilik kültürünün önem kazandığı ve küçük işletme girişimciliği ile beraber kadın girişimciliğinin de öneminin arttığı yıllardır (Soysal, 2010; 88).

Yapılmış olan çalışmalarda kadın hareketinin Osmanlı Devletinin son döneminde II. Meşrutiyet’in ilan edildiği yıllarda başlayarak ve Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte Atatürk reformlarıyla birlikte artış olduğu görülmüştür. 1980 sonrasında ise kadın hareketinin üçüncü evresi yaşanmaya başlamış ve kadın hareketine verilen önem artmıştır. Çünkü bu dönemde önceki dönemlerde erkeklerce başlatılmış olan ve yönlendirilen pek çok faaliyet alanı kadınların güdümüne girmiştir (Göküş vd., 2013: 91).

Yaşanan değişime yıllar açısından baktığımızda ise “1955 yılında 5 milyon 261 bin 709 kişi olan iktisaden faal kadın sayısının, 1970 yılında 5 milyon 812 bin 545 kişiye, 1985 yılında 7 milyon 647 bin 265 kişiye ve 2000 yılında ise 10 milyon 164 bin 540 kişi” ye ulaştığı görülmektedir (Göküş vd., 2013: 91).

Ülkemizde kadınların 80’li yıllardan sonra ekonomik ve sosyal alanda daha aktif bir şekilde bulunmasına karşın batılı ülkeler ile kıyaslandığında onların oranlarına erişememiştir (Göküş vd., 2013: 91).

Yüzyıllardır, kadınlar üretimin her safhasında emek harcayarak üretimde yer almalarına rağmen, sosyo-ekonomik alandaki kalkınmanın getirilerinden faydalanamamıştır, üstelik dünyada yoksulluğun en fazla etkilediği kesimi olmuştur. Ülkemizde nüfusun yarısını oluşturan kadınlarda aynı biçimde kalkınmanın getirilerinden payına düşeni alamamışlardır. Bu sebeple, kadınların çalışma hayatına daha fazla yer alması hem Türkiye’nin daha hızlı bir şekilde kalkınmasını hem de kadınların sosyo-ekonomik durumlarında iyileşme sağlayacağı için önemlidir. Fakat sayısal verilere bakıldığında, günümüz Türkiye’sinde kadınlar, yasa önünde erkeklerle

eşit olmasına rağmen, uygulama da bazı ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmaktadır (Göküş vd., 2013: 91).

Türkiye’de ilk kez 1950’lerde iş hayatına girmeye başlayan kadınlar, toplumda yaşanan değişim ve gelişmelerle birlikte bilinçlenmeye, eğitim almaya ve değişik sektörlerde çalışmayı talep etmeye başlamışlardır. Fakat toplumsal yapıya yerleşmiş olan geleneksel kültürel değerler kadınların ev dışında iş yaşamına katılmasına bazı sınırlamalar getirmiştir. Kadının yeri evidir anlayışı, kadının ev dışında iş yaşamına katılmamasına ya da katılsa bile ev içi rolleriyle iş hayatındaki rolleri arasında sıkışıp kalmaya neden olmuştur. Bunun yanı sıra kadının iş yaşamına girmesinden sonraki zamanda karşılaştığı sorunlar bununla sınırlı değildir, kadınlar tacize, şiddete ve ayrımcılığa vb. sorunlarla da karşılaşmaktadır (Göküş vd., 2013: 91).

Kadının formel sektörde iş bulmada ve bu işi sürdürmede karşılaştığı sorunlar kadınların girişimcilik gibi istihdam alanlarına ilgi göstermesine neden olmaktadır. Kendi adına bir iş kurmak ve böylece girişimci kadın olmak, kadınların istihdamla ilgili karşılaştıkları sorunları aşarak işgücü piyasasına aktif olarak katılmalarını sağlayacak olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Kadının çalışma hayatında girişimci olarak bulunması kendini daha bağımsız hissetmesine, özgür hareket edebilmesine, insanlar arası ilişkilerini artırarak sosyal hayatta da daha görünür olmasına imkân sağlamaktadır (Yetim, 2012).

Ancak bu unsurlar her ne kadar kadınların girişimciliğe olan eğilimini arttırsa da Türkiye’de yapılan araştırmalar, kadın girişimcilerin, girişimcilerin genel olarak yaşadıkları bazı problemlerin yanında, kalıplaşmış sosyal ve kültürel roller, eğitimin yetersiz oluşu, aile tepkileri, iş yükü fazlalığı, sermaye eksikliği, erkeklere bağımlı olmak gibi problemlerle baş etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir (Göküş vd., 2013: 92).

Genel olarak girişimcilerin ve özellikle de kadın girişimcilerin yaşadıkları bu sorunların çözülmesi bölge ve ülke ekonomisi açısından önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalarda gelişmekte olan ülkelerde bulunan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ekonomik kalkınmanın önünde engel teşkil ettiği görülmüştür. Dünya bankasının bir raporuna göre cinsiyet ayrımcılığı olan ülkelerde yoksulluğun daha yoğun yaşandığı, ekonomik büyümenin ise daha yavaş ilerlemesi bu durumun göstergesidir (Göküş vd., 2013: 92).

Kadın istihdamının artırılması ve kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ülkenin sosyo-ekonomik kalkınması bakımından da önemlidir. Yapılan farklı anket çalışmalarına göre kadınlar gelirlerinin büyük bir kısmını aileleri için kullandığını göstermektedir. Kısacası kadınların gelirinin artması bu geliri kişisel ihtiyaçlarından ziyade ailenin geçimi için kullandığı ifade edilebilir. Böylelikle kadınların gelirinin artması bütün ailenin refah düzeyini artırmaktadır (Göküş vd., 2013: 92).

Bu açıdan düşünüldüğünde çalışan kadın sayısının artması genç kuşakların daha iyi koşullarda eğitim almaları ve daha sağlıklı yetişmeleri konusunda olumlu katkılar sağlayacaktır (Göküş vd., 2013: 92).

Türkiye’de iş kadınlarını ve kadın girişimcileri konu eden bir çalışmanın verilerine göre Türk kadın girişimciler güçlü bir başarı ve bağımsızlık isteğine sahip olup mevcut işlerini önceki işlerinde herhangi bir şekilde engellenmelerinden dolayı değil, içlerinden gelen kendi işini kurma isteği etkisi ile başlatmışlardır. “Bağımsız işyeri sahibi kadınların Aile ve İş İlişkileri” başlıklı ve Türkiye çapında yapılmış olan bir alan araştırmasının bulgularına dayanan bu çalışmada şu veriler sunulmaktadır (Göküş vd., 2013: 92).

Türkiye’de iş kadınlarının %56’sı tarım, %22’si hizmet, %13’ü de ticaret sektöründe bulunmaktadır. İşteki durumları işveren ve kendi hesabına çalışan olarak açıklanan kadınların çalışma hayatına özellikle 1985’ten sonra geçtikleri belirlenmiştir. Ortalama yaşları 30-39 olan kadınların eğitim durumlarına bakıldığında, %45’i lise, %20’si üniversite mezunu olup %50’si ayrıyeten bir kursta da eğitim almıştır. Çoğunluğunun kent kökenli, evli, iki çocuklu, çekirdek ailede yaşayan, baba mesleği ticaret, anne mesleği ev kadınlığı olan bu kadınların, yine çoğunluğu, iş kurmayı ilk kez kendilerinin düşündüklerini ailelerinin iş kurmalarına destek olduklarını ifade etmişlerdir. İş kadını olmaya içlerinden gelen istekle başlayanlar %42, evde oturmaktan sıkılmakla geçenler %10, aile bütçesine katkıda bulunmak için geçenler ise %23,4 oranlarındadır. Kadınların çoğunluğu iş yaşamlarındaki çevrelerinin kendilerini desteklediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda tüketiciler, diğer işyeri sahipleri, toptancılar ve resmi makamlardaki görevliler iş kadınlarını desteklemektedir. En büyük sorunları olarak sermaye teminini iş kadınları ayrıca iş yeri kiralamadaki güçlüklerden ve kiraların yüksek olmasından, mal teminindeki zorluklardan ve işi yürütme bilgisinden yoksun olmalarından şikâyet etmektedir (Güney, 2008: 246-247).

Türkiye’de T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün 1995 yılında yapmış olduğu araştırma bulgularına göre 1994’te kadınlara ait olan mikro ve küçük ölçekli işletmelerin oranı yaklaşık olarak %28 civarındadır. Bu yapılan rapora göre, kadınların mikro ve küçük ölçekli işletmelere olan katkıları giderek artmaktadır. Bu artmadaki en büyük sebebin ise kötüye giden ekonomik durum olduğu ve bu nedenle kadınların giderek daha fazla iş hayatına atıldıkları belirtilmektedir (Güney, 2008: 245-248).

Türkiye’de kadın girişimcilerin profilini belirlemeye yönelik yapılan ampirik bir araştırmanın sonuçları incelenecek olursa, Ankara’da işgücü piyasasında yer alan 220 evli kadın üzerinde yapılan araştırmada kadın girişimcilerin profillerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Tesadüfî örneklem yönteminin kullanıldığı çalışmada bilgiler yüz yüze görüşmeler yapılarak alınmıştır. Çalışmada yer alan kadınların ortalama aile üyesi sayısı 4, yaş ortalaması 39 olarak belirtilmiş ve %41,1’inin yüksekokul mezunu olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kadınların % 25,5’i giyim satış sektöründe çalışırken %16,8’i terzi ve %13,6’sı kuaför ve güzellik salonu sahibidir. Kadın girişimcilerin ortalama girişimcilik süresi 5 yıldır. Bu kadınları girişimci olmaya yöneltten üç unsur ise aileye destek olmak, sosyal ilişkiler kurmak ve kişisel tatmin sağlamak olarak ifade edilmiş ve çalışma hayatında hiçbir deneyimlerinin bulunmamasıdır. Belirttikleri girişimciliğe dair kişilik özellikleri ise özgüven, cesaret, sabır ve tevazu özelliklerine sahip olmaları nedeniyle başarılı girişimci olduklarını ifade etmişlerdir (Güney, 2008: 245-248).

2.4. Kadın Girişimciliği Konusunda Faaliyet Gösteren Kurum Ve Kuruluşlar

2.4.1. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM)

KSSGM, 1990 yılında kurulmuş olup, kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesi, kadınların üretim sektörlerinde istihdamının arttırılması; kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve politika alanlarında eşitlik sağlanması konularında çalışmaktadır. KSSGM; Milli Eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Kültür, Sağlık, Tarım, Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları başta olmak üzere ilgili tüm kurum ve kuruluşları kadın politikaları uygulamaları faaliyetlerinde, koordinasyonu sağlamakla görevlidir. KSSGM’nin uygulamacı rolü bulunmakla beraber, politika oluşturulması ile yerel ve uluslararası finansmanlı program ve projelerin koordinasyonundan sorumludur (www.kadininstatusu.gov.tr, 2014).

2.4.2.Kadın Kooperatifleri

Kadınlara yönelik mesleki eğitim, istihdam, girişim ve gelir getirici işler konusunda kadın örgütleri arasında gelişen “kadın kooperatifleri” önemli bir model haline gelmiştir. 2000 yılından itibaren kadınların yerel düzeyde bir araya gelip, yerel ihtiyaçlar doğrultusunda işbirliği içinde üretim yapmalarını, üretilen ürünleri satmalarını, bununla birlikte kadınlarda bilinç ve farkındalık yaratılmasını sağlamak üzere kadınlar arasında kooperatifçilik anlayışı gelişmiştir. Kadın kooperatifi modelinin geliştirilmesinde Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı’nın önemli bir katkısı olmuştur. Vakıf aynı zamanda 2008 yılında kurulan Kadın Kooperatifleri Birliği’nin ve Kadın Kooperatifleri İletişim Ağı’nın da sekreteryasını üstlenmiş durumdadır. Kadın kooperatiflerinin öncüleri genel olarak sosyalist-feminist bir bilinçle çalışmakta ve yerel düzeydeki tüm kadınları kooperatiflerin bünyesine katmaya çalışmaktadırlar. Kooperatifler Birliği’nin deklare ettiği sözleşme metnine göre kooperatifler kapsayıcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, farklılıklara saygı ve bağımsız bir kadın hareketi perspektifi gibi ilkeleri paylaşmak zorundadırlar. Bugün değişik il ve ilçelerde faaliyet gösteren 45 tane kadın kooperatifi ortaya çıkmıştır (Çaha, 2011: 46).

2.4.3.Kadın Girişimciliği Alanında Çalışan Kadın Sivil Toplum Örgütleri

Kadınları meslek edindirmenin ötesine götürerek kendi işlerini kurmalarını ve başka kadınlara istihdam imkânı oluşturmalarını sağlamak üzere kurulmuş olan kadın kuruluşlarından biri Türkiye Kadın Girişimciler Derneği KAGİDER’dir. 2002 yılında 38 girişimci kadın tarafından kurulan derneğin merkezi İstanbul’da olmakla birlikte kuruluş tüm Türkiye’ye hitap etmekte ve tüm ülkeden üye kabul etmektedir. Derneğin Kasım 2011 tarihi itibarıyla ülke düzeyinde 200 kadar üyesi bulunmaktadır. Derneğe üyelik süreci sıkı prensiplere bağlanmıştır. Aday ve asıl üyelik sisteminin işlediği kuruluşa asıl üye olmak için en az beş kadına resmi olarak istihdam sağlamasının yanı sıra giriş ve üyelik aidatlarını ödemesi gerekir. Aday üyeler gerekli şartları sağladıkları zaman asıl üyeliğe geçmektedirler. KAGİDER, “kadın girişimciliğini geliştirmeyi, ekonomik ve sosyal yaşamda kadının konumunu güçlendirmeyi” kendine misyon olarak benimsemiştir. Bu misyona hizmet etmek üzere KAGİDER İstanbul’da ve diğer illerde kadın girişimcilere iş kurma ve geliştirme süreçlerinde kapsamlı eğitimler vermekte, kadın girişimci adaylarına danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmaktadır. Danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin bir ayağı anlaşmalı olduğu bankalardan kredi

sağlamaktır. Yine rehberlik bağlamında başarılı kadınlarla girişimci aday kadınlar arasında deneyim aktarımını sağlayarak köprü işlevi görmektedir (Çaha, 2011: 49-50).

Girişimci kadınları bir araya getiren veya kadın girişimciliğini geliştirmek üzere kurulan kuruluşlardan biri de Ankara’da kurulmuş olan Etimesgut Aktif İş ve Girişimci Kadınlar Derneği’dir. 2008 yılında kurulan derneğin kurucuları çoğunlukla iş kadınlarından oluşmasına rağmen kuruluştaki ev kadınları da dâhil olmak üzere değişik mesleklerden kadınlar yer almıştır. Dernek amacını, “kadının enerjisini üretime dönüştürmek, kadına model oluşturmak, kendini geliştirmesine destek olmak, kendi haklarının ve sorumluluklarının farkında olmasını sağlamak ve kadınlarda farkındalık yaratmak” olarak belirlenmiştir. Dernek Etimesgut ilçesinde kurulmuş olmakla birlikte başka illerde de şubeleri bulunmaktadır. Derneğin amacı nerede olursa olsun tüm kadınlara ulaşarak onlarda girişimci bir kişilik geliştirmektir. Dernek, girişimciliğe yönlendirmek üzere kadınlara girişimcilik eğitimlerinin yanında mesleki eğitimler de vermektedir. Bununla birlikte çocuklara burs ve yardım imkânları sağlamaktadır. Dernek çalışmalarını genel olarak valilik, kaymakamlık veya belediyelerle koordineli biçimde yürütmektedir (Çaha, 2011: 49-51).

Girişimcilik alanında ortaya çıkan kuruluşlardan biri de İzmir’de 2010 yılında kurulan Eksen Girişimci Kadınlar Derneği’dir. Dernek 2007 yılında Buca Aktif Hanımlar Derneği olarak yapılanılmış, ancak 2010 yılında isim değişikliğine giderek spesifik olarak girişimcilik alanında çalışmaya başlamıştır. Derneğin amacı girişimcilik yapmak isteyen kadınlara önderlik etmektir. Dernek bunun dışında kadınlar için anlam ifade eden değişik kurslar düzenlemektedir. Bu bağlamda kişisel gelişim, tıp, hukuk gibi alanlarda eğitimler vermektedir. Bununla birlikte dernek üniversite öğrencilerine burs imkânı sağlayarak her yıl düzenli olarak otuzun üzerinde öğrenciye burs vermektedir. Dernek kadın girişimciliğini geliştirmek üzere üyelerinin yanı sıra herkese açık olan girişimcilik, bilgisayar, yabancı dil gibi alanlarda eğitimler vermektedir (Çaha, 2011: 49-51).

Kadın girişimciliği ve istihdamı konusunda faaliyet göstermek üzere kurulmuş derneklerden biri Antalya’da ortaya çıkan AKİDE Kadın Derneği (Akdeniz Kadın İstihdamını Destek Eğitim Grubu Derneği)’dir. 1999 yılında değişik meslekten kadınlar tarafından kurulan derneğin amacı kadınlarda girişimcilik kültürünü geliştirerek gelir getirici işlerde çalışmalarını sağlamaktır. AKİDE, belediyeden aldığı bir parkta ahşaptan yaptırdığı beş altı stant ve bir mutfakta kadınlar tarafından üretilen el sanatları ve

yiyecekleri satarak kadınlara gelir temin etmeye çalışmaktadır. Derneğin amacı kadınları evlerinden çıkararak üretime katmaktır. Genel olarak eğitim düzeyi yüksek kadınlardan oluşan dernek üyelerinin bir kısmı TRT’de çalıştıkları için faaliyetlerini TRT aracılığıyla duyurma imkânına sahiptirler. AKİDE, genel olarak on beş günde bir üyelere yönelik toplantılar yapılmaktadır. Bunun dışında kadınları ilgilendiren önemli günlerde gerçekleştirilen etkinliklere dernek temsilcileriyle katılmaktadır (Çaha, 2011: 49-51).

2.4.3.1. Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD)

Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD) 2008 yılında kentte bulunan girişimci kadınları bir araya getirerek, kadın girişimci sayısını artırmak ve kadınların sosyo-kültürel seviyelerine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur.

Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD), Elazığ’ın sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmak, girişimci kadın sayısını artırmak, kadın girişimciler arasında güç birliği oluşturmak ve kadınların iş dünyasındaki statüsünü sağlamlaştırmak amacıyla yapılan çalışmaların yanı sıra tüm kadınlara yönelik eğitim ve hizmet faaliyetleri de düzenlemiştir.

ELİKAD ile Elazığ valiliği SYDV işbirliği ile Hanım Eli Göz Nuru sergisi açılmıştır. Hanım Eli Göz Nuru sergisinde kadınlar evde ürettikleri ürünleri sergileyip ürünlerinin satışını yaparak aile bütçelerine katkıda bulunma imkânına kavuşmuşlardır.

Elazığ İş Kadınları Derneği, kadınların kendilerini geliştirmelerine, bilgi birikimlerini artırmalarına katkı sağlamak, iş kadınlarının istihdam oluşturacak girişimlerde bulunmasını sağlamak ve destek olmak amacıyla, “İşte Başarı Zirvesi” ve Kişisel Gelişim ve Girişimcilik” gibi seminer ve eğitim toplantıları düzenlemektedir.

2.4.3.1.1. Elazığ İş Kadınları Derneğinin Faaliyetleri

Elazığ Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Elazığ İş Kadınları Derneği’nin birlikte yürüttüğü çalışmalar neticesinde hazırlanan "Hanımeli Göz Nuru" mağazası açılmıştır. Elazığ’da Vali Fahribey Caddesi üzerinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına ait mekânla kadınların evlerinde ürettiklerini sergileyip bir kazanç kapısı elde ederek, ürettikleri ürünleri pazarlamaları sağlanmıştır.

Aylık ve haftalık periyotlarla, belirlenen ev kadınları, Hanım Eli Göz Nuru Mağazasında kendilerine tahsis edilen standlarda hazırladıkları yiyecek- giyecek ve

benzeri ürünlerin gün boyu satışını yaparak ev ekonomilerine ve ailelerine önemli ekonomik katkılar sağlamıştır.

Hanımeli Göz Nuru Mağazasında ürünlerini satan ev kadınlarının hem ev ekonomilerine katkı sağlamaları, ürünlerinin tanıtılmasını yanı sıra kendilerine iş kurabilmelerinin alt yapısı oluşturulması amaçlanmıştır.

Elazığ sekiz köşeli şapka/kasket ve dokuma kursu projesi, Elazığ Valiliği, Elazığ Belediyesi, SYDV, Halk Eğitim Müdürlüğü ile koordineli olarak yürütülmüştür. Elazığ'ın kültürünü yansıtan unutulmaya yüz tutmuş folklorik değeri olan sekiz köşeli şapka ile benzeri dokuma ürünlerinin üretilmesi ve pazar oluşturulması amacıyla beceri edinme kursları açılmıştır.

Bu projede sekiz köşeli Elazığ şapkasının tanıtılması, yaygınlaştırılması, daha fazla usta tarafından yapımının öğrenilmesi ayrıca kadınların şapka üretimiyle ev ekonomilerine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra proje kapsamında oluşturulan dokuma tezgâhlarıyla, dokuma sektöründe kadın istihdamı yeni ürünlerin üretiminin sağlanması da hedeflenmiştir.

Sekiz köşeli şapka ve dokuma kurslarına katılan kursiyerlere kazanacakları becerilerle birlikte çeşitli destekler sağlanarak, hazırladıkları ürünlerin tanıtılması, pazarlanması ve becerileri ile ilgili iş kurabilmeleri için olanaklar hazırlanarak kendi işyerlerini açmaları sağlanmıştır.

Elazığ İş Kadınları Derneği düzenlemiş olduğu toplantılarla kadınlara eğitim hizmeti de sunmaktadır. Bu amaçla düzenlenen “İş'te Başarı Zirvesi Tanıtım Toplantısı”, kadınları iş dünyası ve iş kadınlarının çalışma hayatında başarılı olması konusunda bilgilendirmiştir.

ELİKAD'ın düzenlemiş olduğu toplantılarda kadınlara iş yaşamında ve özel yaşamda pozitif yaşam becerileri, evde huzur, başarının aşamaları, iletişim çeşitleri, insan tanıma sanatı gibi konularda bilgiler verilmektedir. Ayrıca ELİKAD' ın öncülüğünde düzenlenen eğitim toplantılarında iş kadınları kendilerini daha iyi ifade edebilme imkânı bulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Girişimci Kadınların Demografik Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

Bu bölümde Elazığ İş Kadınları Derneğine üye kadın girişimcilerin demografik özellikleri, çalışma hayatına nasıl başladıkları, iş kurma nedenleri, iş kurma ve yürütme sırasında aldıkları destekler, iş kurma ve yürütme sırasında karşılaştıkları sorunlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin görüşleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle baş etme stratejileri hakkında bilgi elde etmeye ve elde edilen bulgular değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Girişimcilerin demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik yapıları hem iş kurma hem de işi devam ettirme süreçlerinde önemli parametrelerdir. Bu nedenle girişimcilerin bu özelliklerinin belirlenmesi girişimcilik süreçlerini anlama noktasında fayda sağlayacaktır.

Tablo 3. Araştırma Kapsamındaki Girişimci Kadınların Demografik Özellikleri

	Yaş	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Aylık Ort.Gelir	İşletme Faaliyet Yılı	Dernek Üyeliği
Katılımcı 1 Strafor Fabrikası	38	Elazığ	Yüksek Lisans	Evli	2	15 bin tl	5 yıl	7 yıl
Katılımcı 2 Butik Kafe İşletmecisi	42	Elazığ	Lise	Boşanmış	2	Belirtilmedi	11 yıl	7 yıl
Katılımcı 3 Eczacı	48	Elazığ	Üniversite	Evli	2	5 bin tl	15yıl	7 yıl
Katılımcı 4 Bayan Kuaförü	34	Elazığ	Lise	Evli	1	3-7bin tl	15 yıl	6 yıl
Katılımcı 5 İç Giyim Mağazası	56	Elazığ	Orta Okul	Boşanmış	2	2 bin tl	2 yıl	7 yıl
Katılımcı 6 Giyim Mağazası	47	Elazığ	Lise	Evli	3	5-10 bin tl	7 yıl	1 yıl
Katılımcı 7 Aksesuar Mağazası	35	İstanbul	Üniversite	Evli	1	6-10 bin tl	2 yıl	1 yıl
Katılımcı 8 Güzellik Salonu	36	Elazığ	Yüksek Okul	Boşanmış	1	5-8 bin tl	4 yıl	3 yıl
Katılımcı 9 Şapka Atölyesi	46	Elazığ	Lise	Bekâr	-	2 bin tl	2 yıl	4 yıl
Katılımcı 10 Şapka Atölyesi	60	Elazığ	Lise	Evli	3	2 bin tl	2 yıl	4 yıl

3.1.1. Doğum Yerleri ve Yaşları

Tablo 3'e bakıldığında araştırma kapsamındaki girişimci kadınlardan dokuzu Elazığ doğumlu olup doğduklarından beri Elazığ'da yaşamaktadırlar ve Katılımcı 7 ise İstanbul doğumludur ve evlendikten sonra Elazığ'a yerleşmiştir.

Bireyin toplumsal konumu ve rollerini belirlemede önemli bir etkiye sahip olan yaş faktörü, aynı zamanda bireyin tutum ve davranışlarının anlaşılması ve anlamlandırılması açısından da önemli bir yere sahiptir. Tablo 3'e bakıldığında araştırma kapsamındaki kadın girişimcilerin yaşları incelendiğinde orta yaşta oldukları

tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin yaşları 34 ile 60 yaşları arasında değişmektedir. Girişimci kadınların yarısının 45 yaşın üzerinde oldukları halde hala çalışıyor olmaları dikkat çekicidir. Bu grup, 40 yaş üzeri olup da çalışmaya devam edenlerle birlikte değerlendirildiğinde, kadın girişimcilerin yarıdan fazlasının 40 yaşın üzerinde ve hala çalışma hayatında olduğu görülmektedir.

Girişimci kadınların yaşlarının ileri olmasına ilişkin bu sonuca göre, birinci neden olarak çoğu kadın, girişimci olmadan önce başka işlerde çalışmıştır. İkinci neden, kadınların genç yaşlarda aile sorumluluklarının olması nedeniyle çocuk bakımı ve yetiştirilmesi gibi nedenlerle ev dışında tam zamanlı bir iş kurmaya kalkışamamaktadırlar. Çocuklar büyüdükten sonra kadınlar kendilerini gerçekleştirmek için hayallerindeki işi kurma girişiminde bulunabilirler. Üçüncü olarak Türkiye’de kadınların ataerkil ailelerde geleneksel değerlerle yetiştirildiklerini hatırlamak gerekir. Kadınlar ancak kırklı yaşlarından sonra girişimci olmanın en temel koşullarından biri olan özgüven ve cesaret sahibi olma özelliklerine kavuşabilmektedirler.

Kadınların kendi işlerini kurmaları 2 ile 15 sene öncesine dayanmaktadır. Yapılan araştırmalarda kronolojik girişimci olma yaşı 22-45 yaşları arasında değişmektedir. Kadınlar genel olarak 30’lu yaşlarında girişim faaliyetinde bulunmaktadır (Kutunis, 2006: 23). Görüşme yapılan dokuz girişimci kadının bu yaş diliminde bulunması sebebiyle araştırmamızın bulgularının da bu araştırmaların sonucunu desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte, kendi işini kurma yaşının çok genç olmadığı söylenebilir. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan dokuzunun 25 yaşından sonra kendi işyerini açtığı görülmektedir.

Kadın girişimcilerin kendi işlerini kurmaları 19 ile 58 yaşları arasında değişmektedir. Kadın girişimciler kendi işlerini daha erken yaşlarda kurmak istemiş olsalar da, bunu ertelemelerinde ekonomik koşulların yanında ev içi sorumluluklarının hafiflemesini beklemelerinin de etkisi vardır.

3.1.2. Eğitim Durumları

Tablo 3’e göre araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın girişimcilerin eğitim durumlarına bakıldığında büyük bölümünün lise mezunu olduğu görülmektedir.

Kadın girişimcilerin altısının yüksek öğrenim görmemiş olması, aynı zamanda onların profesyonel meslekler edinmedikleri anlamına gelir ki bu ilişki, kurdukları işletmelerin özelliklerine bakıldığında da rahatça görülebilir. Bunun yanı sıra yüksek

öğrenim gören kadınlar eczane açmaktan, güzellik salonu işletmeye, strafor fabrikası kurmaya ve mezun olduğu bölümle ilgili olarak aksesuar mağazasına kadar mesleki uzmanlıklarını kullanmaktadırlar. Yüksek öğrenim görmek, aynı zamanda kadınların kendilerine olan güvenlerini artıran önemli bir etkidir.

Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğu, başarı ve eğitimin doğru orantılı olduğu düşüncesindedir ve eğitimin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim düzeyi lise veya daha aşağı olan kadınlar bu durumu bir eksiklik olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple eğitim noktasında eksikliği bulunan bazı kadın girişimcilerin, çeşitli sertifika ve kurs programlarına katılarak bu eksikliklerini gidermeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

Görüşme yapılan Katılımcı 6 ve Katılımcı 2, çocuklarının kendi işini yürütmesini isteyip istemedikleri sorulduğunda şu şekilde yanıt vermişlerdir.

(Katılımcı 6) “Esnaflık zor iş açıkçası benim başka imkânım olmadığı için zamanında aslında üniversite okuyup farklı bir yerlere gelebilirdim gençlik cahillik diyelim sonradan da artık zaman geçiyor. Çocuklarım kendi okudukları dallarda başarılı olsunlar isterim yoksa esnaflık zor esnaf olmalarını istemem.”

(Katılımcı 2) “Çocuklarımla benim işimi devam ettirmelerini asla istemem yani eğitim çok önemli ticarete çok güzel bir şey ama çocuklarım öncelikle eğitimlerini tamamlamalı iyi bir üniversitede eğitim almalılar.”

Eğitimin görüşme yapılan kadın girişimciler açısından önemli bir etken olduğu yapılan görüşme sonuçlarından anlaşılmaktadır. Kadın girişimciler esnaflık veya kendi işi dahi olsa çocukları için önceliğin üniversite eğitiminin alınması gerektiği inancını taşımaktadır. Eğitim seviyesi lise ve aşağı olan kadın girişimcilerin bu durumu bir eksiklik olarak gördüklerini ve yüksek öğrenimli olmanın hayatta daha başarılı olmak için gerektiğini ifade etmişlerdir.

Eğitim düzeyi lise veya daha aşağı olan katılımcı 5 ve katılımcı 2 bu durumu bir eksiklik olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu sebeple eğitim noktasında eksikliği bulunan bazı kadın girişimcilerin, çeşitli sertifika ve kurs programlarına katılarak bu eksikliklerini gidermeye çalıştıkları söylenebilir.

(Katılımcı 5) “Evet girişimcilik eğitimi aldım birçok eğitimlere panellere katılıp kaçırmanın yanı sıra her eğitimden insanın kendi yaşantısına koyacağı bir şey oluyor illa ki yani ne kadar çok şey bilersen o kadar güzel. Sertifikalarım çok var.”

(Katılımcı 2) “Bu evrelere gelmeden önce KOSGEB’in girişimcilik kurslarına gittim ama çok faydalı bir kurs değildi. Muhakkak ki her yerden her kesimden insan bulunacak bununla ilgili sıkıntım yok fakat bir yönlendirme olması lazım bilgilendirme lazım ufuk geliştirecek konuşmaların olması lazım. Daha çok böyle geldin gittin imzayı attın çıktın durumu vardı o yüzden çok fazla verim alamadım.”

Ayrıca yüksek okul ve üniversite mezunu olan kadın girişimcilerde kendi işletmelerini kurduktan sonra girişimcilikle ilgili kurs ve eğitim alarak işletmede yaşayabilecekleri olası sorunlarla karşılaştıklarında çözüm yollarını öğrenmeyi hedeflemektedirler.

(Katılımcı 7) “İstanbul’da Academia diye bir merkez vardı iş yerimi kurduktan sonra orada 3-4 seans girişimcilik ile ilgili toplantılara katıldım iş yaşamında bana çokta faydası olmuştur.”

(Katılımcı 4) “Evet ben dükkân açtıktan daha sonra Fırat tekno kentte açılmış olan bir girişimcilik kursu vardı oradan eğitimlerimi ve sertifikalarımı aldım. İyi bir girişimcinin neler yapabildiği ya da devlet destekli kredilerle projelerde nasıl yer alabileceği ile ilgili eğitimler aldım. Bunun yanında bankacılık yaptığım zaman almış olduğum o kadar çok eğitimim vardı ki yani o süreç beni çok destekledi...”

3.1.3. Medeni Durumları ve Çocukları

Tablo 3’e bakıldığında, araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın girişimcilerin medeni durumlarına incelendiğinde; biri bekâr, üçü boşanmış ve altısı evlidir. Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun evli olması kendi işini kurup yürütebilme arasında daha sorunsuz bir ilişki olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir. Öyle anlaşıyor ki kendi işinin sahibi olma, kadınlar için evlilik ve çocuk bakımı sorumluluklarını yerine getirme açısından daha az

sınırlayıcı olmakta, onların aile ve çalışma yaşamı dengesini kurabilmelerine imkan tanımaktadır. Girişimcilik, kendi işinin başında olma, bu sorumluluklar açısından önemli engeller yaratmış olsaydı, kadın girişimcilerin pek çoğunun ya hiç evlenmemiş ya da boşanmış olması gerekirdi.

Öte yandan, kadın girişimcilerin çoğunun evli olması sonucuna bakarak, kurdukları işlerin mutlaka başında durmaları gerektiği, zaman zaman ev işlerine ve çocuk bakımına az zaman ayırabilecekleri, eşlerinin de bu yoğunluk ve tempoya hayır demeyip tersine onları destekliyor olabilecekleri yorumu getirilebilir. Nitekim evli kadın girişimcilerin çoğu, eşlerinin kendilerine destek olduğunu belirtmişlerdir.

Evli kadın girişimciler için iş ve aile yükü her ne kadar “çifte bir yük” oluşturuyor olsa da bu evliliklerini olumsuz olarak etkilememektedir. Ancak, toplumsal cinsiyet açısından kadın olmalarından dolayı kadınların iş kurmalarının ve işleri başarı ile yürütmelerinin önünde birtakım engeller olduğu söylenebilir. Bu engellerden büyük bir kısmı toplumun değer yargılarından, iş kollarının büyük bir bölümünün erkek egemenliğinde olmasından ve kadınların iş hayatındaki tecrübe eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Eşlerinden boşanmış olan katılımcı 2, katılımcı 5 ve katılımcı 8 kendi işletmelerini boşandıktan sonra açtıklarını belirtmişlerdir.

(Katılımcı 2) “...çalışma hayatına işte eşimden ayrıldıktan sonra başladım direkt zaten kendi işyerimi açarak ticarete atıldım...”

(Katılımcı 5) “... ilk işe başladığımda zaten eşimden boşanmıştım ekonomik sıkıntılar nedeniyle evde dikiş mefruşat işi yaptım daha sonraları kendi işimi kurdum.”

(Katılımcı 8) “...eşimden ayrıldıktan sonra da hani annenin babanın yanında kalmadan kız evladına bakacağım psikolojisiyle güzellik salonunu açtım.”

Boşanmış kadın girişimcilerin işletmelerini boşandıktan sonra açmaları neticesinde evliliklerinin bitmesinde iş yaşamlarının etkisine rastlanmağı anlaşılmaktadır.

Tablo. 3’e göre görüşme yapılan girişimci kadınların üçünün 1 tane, dördünün 2 tane ve ikisinin 3 çocuğu bulunmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen evli ve

boşanmış kadın girişimcilerin hepsinin çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Kadınlar çocukları iş yaşamlarında ve kariyer gelişimlerinde engelleyici bir faktör olarak görmemektedirler. Çocuk sahibi olan kadın girişimcilerin çocuk sayıları incelendiğinde; ağırlıklı olarak 2 çocuk sahibi oldukları, 3 çocuk sahibi olan kadın sayısının ise az olduğu ve 3'ten fazla çocuğu olan kadının olmadığı görülmektedir.

Çocuk, her ne kadar kadın girişimciler için engelleyici bir faktör olarak görülme de çocuk bakımı, gelecek beklentisi, eğitim, uygun şartlarda çocuk yetiştirilmesi gibi konular nedeniyle kadınlar çok çocuk fikrine sıcak yaklaşmamaktadırlar.

3.1.4. Aylık Ortalama Gelirleri

Tablo 3' Kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik özelliklerine bakıldığında, Kadın girişimcilerden aylık geliri en düşük olanın 2 bin TL en yüksek olanın ise 15 bin TL civarında olduğunu belirtmişlerdir. Boşanmış olan 3 girişimci kadının işlerinden elde ettikleri gelirleri ana geçim kaynağını oluşturmaktadır. Bunun yanın sıra kadın girişimciler gelirlerinin değişkenlik gösterdiğini ay aydan farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir.

(Katılımcı 6) “Belli olmuyor aylık bir bakıyorsunuz 5 bin TL oluyor bir sonraki ay bakıyorsunuz 20 bin TL oluyor hiç istikrarı yok değişebiliyor.”

(Katılımcı 2) “Yani o hiç belli olmuyor ama tabii kendi kendimizi geçindiriyoruz hani aylık gelirimiz bu kadar diye hiçbir zaman hesaplayamıyoruz çünkü ticaret çok farklı bir iş gerçekten ama kendi kendimize yetiyor hani bizi geçindiriyor.”

3.2. Girişimcilik Serüvenleri

3.2.1. Geçmiş Çalışma Yaşamı

Görüşülen kadın girişimcilerden dördü daha önce herhangi bir iş deneyimi yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen kadın girişimcilerden altısı ise kendi işlerini kurmadan önce ücretli çalışma deneyimi yaşadıklarını belirtmişlerdir.

(Katılımcı 8) “Asıl mesleğim ilk önce bankacılıktı. Ben boşandıktan sonra on yıl yaptığım bankacılığı da bıraktım bir daha da bankalara dönmek istemedim. Sonrasında bir yıl boyunca eğitim sektöründe bir anaokulunda İngilizce eğitimi verilen bir yerde genel koordinatörlük yaptım.”

(Katılımcı 1) “Tümüyle özel sektörde başladım asıl mesleğim İngilizce öğretmeniyim. Ben mezun olduktan sonra öğretmenliğe annemle babamın kurduğu özel okulda başladım. Özel sektörde deneyim yaşamam benim işletmemi kurmadan önce iş hayatını görmem açısından çok faydası oldu çünkü çalışma ortamını gözlemleyerek is tecrübe kazanmış oldum”

(Katılımcı 2) “Evlenmeden önce dershanede muhasebe işinde çalışıyordum muhasebe eğitimim vardı ondan sonra evlenince bıraktım. Daha önce muhasebe işinde çalışmış kendi işimi kurarak iş hayatına atılmamda bana avantaj sağlamıştır.”

Görüldüğü üzere kadın girişimcilerin önemli bir çoğunluğu kendi işlerini kurmadan önce iş deneyimi yaşamışlardır. Böylelikle kadınların ücretli çalışmayı iş kurmaya çevirebildikleri görülmektedir. Ücretli çalışarak kazandıkları maddi birikim, deneyim girişimci olmalarını kolaylaştırmaktadır.

Bazı katılımcıların ise çalışma hayatına önce ev içinde başladıklarını daha sonra kendi işlerini kurduklarını ifade etmişlerdir.

(Katılımcı 2) “Eşim başka bir insanla terk edip gitti. Hiç dönüp arkasına bakmadı, çocuklarla hiç ilgilenmedi hani tamamen beni benle bıraktı çocuklarla bıraktı... Ondan sonra da zaten ben ayrıldıktan sonra bir iki ay evde kaldıktan sonra evde mantı yapmaya başladım. En başta çocuklarım çünkü oğluma bez alınacak para yok, ailemde kimsede yok destek olan böyle durumlarda çok fazla destekte yakalayamıyorsun...”

(Katılımcı 5) “Eşimden ayrıldıktan sonra hemen çalışmaya başlayamadım çocuklarım küçüktü evde yaşlılarım vardı. O zamanlar evde dikiş mefruşat işiyle uğraştım. Evde yapıp neyresim, triko sattım yani birkaç yıl o şekilde idare ettim çünkü dışarıda çalışma imkânım yoktu evde o şekilde işler yapıp geçimimi sağladım.”

Katılımcılardan bir kısmı işyeri açmadan önce belirli sürelerle ev içinde çalıştıkları (evde hamur işleri yapmak, el işi yapıp satmak gibi) halde bu süreci çalışmak olarak görmediklerinden daha önce herhangi bir iste çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, kadınların ev içi emeklerinin değersizleştirilmesi sürecinin bir sonucu olarak görülebilir.

Bunun yanı sıra ev içi çalışma kadınların çalışma hayatına dâhil olmalarında anahtar bir rol oynamaktadır. Ancak Ecevit'in (1993: 27) de belirttiği gibi, ev içinde çalışma özellikle son dönemde oldukça fazla tercih edilmekle beraber bu çalışma şeklinin kadınlar açısından bazı sakıncaları bulunmaktadır. Evde çalışanlar; piyasa bilgisi, kredi, hammaddeye ulaşabilme, gelişmiş teknolojilere sahip olma gibi teknik ve örgütsel bakımdan yetersiz kalmakta bu nedenle piyasadaki dalgalanma ve rekabetten aşırı şekilde etkilenmektedir. Ayrıca sosyal güvenlik olanaklarından da faydalanamamaktadırlar.

Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun kendi işlerini kurmadan önce başka işlerde çalışarak iş deneyimine sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bu sebeple sahip oldukları işlerinde deneyim sorunu yaşadıklarını belirtmemişlerdir. Kendi hesabına bir iş kurmadan önce başka işte çalışılmış olmanın en önemli iki faydası, finansal sermaye ve sosyal sermaye birikimi yapabilmektir. İş kurmak için gerekli ilk sermayenin önemli bir kısmı önceki işlerde çalışırken yapılan birikim ile karşılanır. Başka işlerde çalışırken kurulan iş ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri de yeni kurulan işletmenin çevre tarafından desteklenmesi açısından önemlidir. Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun iş tecrübesine sahip olması, toplumda önemli rollere sahip olan kadınların, geçmişe nazaran iş hayatında daha aktif yer aldıkları ve bu durumun da özellikle girişimcilik faaliyetleri açısından önemli bir gelişme yarattığı söylenebilir.

3.2.2. Kendi İşyerlerini Açmaları

Farklı alanlarda faaliyet gösteren işyeri sahibi girişimci kadınların, kendi işlerini kurmaya nasıl karar verdikleri bu araştırma kapsamında önem arz etmektedir.

Girişimci kadınların girişimcilik hikâyelerine bakıldığında, bazılarının akıllarında kendi işini kurma fikri olmadığı halde maddi sıkıntılar nedeniyle işe atıldıkları görülmüştür. Katılımcı 2, eşinin evi terk etmesi sonucu maddi sıkıntılar sebebiyle çocuklarının küçük olması dolayısıyla çocuklarıyla ilgilenebilmek için

başkasının yanında çalışamayacağını ve kendi işyerini açmaya karar verdiğini açıklamıştır.

(Katılımcı 2) “Eşimden yedi yıl zaten hiç haber alamadık çocuklar tamamen babasız kaldılar yani hiç ondan haber alamadım. Ondan sonrada zaten ben ayrıldıktan sonra bir iki ay evde kaldıktan sonra evde mantı yapmaya başladım. En başta çocuklarım için çünkü oğluma bez alınacak para yok, ailemde kimsede yok destek olan böyle durumlarda çok fazla destekte yakalayamıyorsun. Bana kendi iş yerimi açmak en mantıklısı geldi çünkü oğlum altı yaşındaydı dükkana nasıl gelecek, okuldan nasıl gelecek işte başkasının yanında çalışırsam oğlum hastalanırlarsa çekip gidemem...”

Sanayide tek fabrikası olan kadın girişimci ise eşinin yalıtımla ilgili satış yaptığını bunun üzerine üretimini de yapmaya karar vererek strafor üretimi yapan fabrikayı açtıklarını belirtmiştir.

(Katılımcı 1) “...daha önce eşim yalıtımla ilgili malzemelerin satışını yapıyordu. Neden biz üretmeyelim diye düşündük ve sonradan üretimini kurduk. Sanayide strafor üretimine başladık ve ayrıca organize sanayide fabrikası olan tek bayanım.”

Bazı katılımcılar ise aldığı eğitim neticesinde kendi işyerini açmaya karar verdiğini belirtmiştir.

(Katılımcı 3) “Yani en birinci neden mesleğim hani eczacı olunca mecburen kendi işimi de kurdum.”

(Katılımcı 7) “Ev dekorasyonu ve aksesuarları üzerine kendi mağazam var. Kendi mezun olduğum bölümle de alakalı tasarım bilgisi de mevcut olduğu için buna yöneldim.”

Yöresel Elazığ şapka üretimi yapan katılımcı 9 ve katılımcı 10, ise Elazığ İş Kadınları Derneği'nin Hanım Eli Göz Nuru projesi kapsamında düzenlemiş olduğu

şapka kursunda Elazığ'ın yöresel sekiz köşe şapkasının yapımını öğrenerek derneğin de maddi ve manevi desteğiyle kendi işlerini kurmuşlardır.

(Katılımcı 10) “Bize sadece derneğin desteği oldu onun dışında maddi destek görmedik. Yani bize öyle bir imkân sunuldu ki bir anda işimiz kurulmuştu zaten. Hani çünkü destek var, malzeme elimizde, makinalar verildi. Dükkân açmama gibi bir şansımız yok çünkü kurulu bir düzeni devam ettirdik biz yani onun avantajı var.”

Geçmişte girişimci kadınların olması, mevcut ve gelecekte kadınların girişimcilik faaliyetlerine yönelmelerine önemli bir destek sağlayacaktır. Rol modeli olarak algılanan bu durum, bir kişi için onları kendisine rol modeli olarak alan kişiler açısından önemli olacaktır. Çünkü rol modeli olarak alınan kişilerin ilgileri, yaklaşımları, davranışları ve faaliyetleri girişimci olmak isteyenlerin arzularını ve güvenilirliklerini etkileyecektir. Üstelik rol modellerinin etkisi, cinsiyetle doğrudan ilişkilidir. Yani, bir kişi aynı cinsiyete sahip diğer bir kişiden daha fazla etkilenecektir. Rol modellerinin önemi ile ilgili bir örnek, girişimcilik araştırmalarında çok iyi bilinmektedir ki, cinsiyet temelinde önlerinde kendilerine örnek aldıkları bir kişinin olması çalışma yaşamında onlara kolaylık sağlamaktadır. Bu kapsamda, Elazığ'da iş hayatında başarılarıyla tanınan ve girişimci bir kadın olan dernek başkanı, ELİKAD'a üye diğer kadın girişimciler tarafından da rol model alınmaktadır. Bunun yanı sıra girişimcilerin cinsiyetlerine bakıldığında, iş yaşamında kadınlardan çok erkeklerin daha etkin olduğu söylenebilir. Bunun bir sonucu olarak ise kadın girişimcilerin öteden beri kendilerine rol modeli olarak alabilecekleri kişilerin az olması, onları girişimciliğe yöneltmede oldukça zayıf bırakmıştır denilebilir.

Katılımcı 4, ailesinin desteğiyle kendi işyerini açmaya karar verdiğini belirtmiştir.

(Katılımcı 4) “Daha önce hiçbir işte çalışmadım. Bayan kuaförü açmayı çok istiyordum yani merakım vardı. Ailemin de desteğiyle bayan kuaför salonu açtım. Hiç bu işi bilmiyordum personellerimi çalıştırarak işe başladım eğitime giderek de bu işte kendimi geliştirdim.”

Görüldüğü üzere bazen kadın girişimcilerin destek aradıkları ve ailenin destek vermesiyle girişimci oldukları görülmektedir.

Katılımcı 8'in ise kendi işyerini kurmasındaki etmen bağımsızlık isteğidir.

(Katılımcı 8) “Eşimden boşandıktan sonrada bankacılığı bıraktım bir daha da bankalara dönmek istemedim. Kendi rızamla istifa etmişim zaten yorucu ve zor bir meslekti benim için... Ben artık kendi ayaklarımın üstünde duracağım diye bir karar aldım eşimden ayrıldıktan sonra da hani annenin babanın yanında olmadan kalmadan kız evladına bakacağım psikolojisi içerisindeydim. Zaten benim hep kendi işimi kurmak diye bir hayalim vardı. Kendi dükkânım olsun, kendi yerim olsun istiyordum. O dönem işte kredi çekerek kendi arabamı satarak kendi çabamla hiç bilmediğim bir işe girdim güzellik salonu açtım.”

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın girişimcilerin çoğunluğunun girişimcilik faaliyetlerine farklı nedenlerle başladığı söylenebilir. Kadın girişimcilerin kendi işlerini kurmaya iten etmenler; maddi sıkıntılar, bağımsızlık isteği, alınan eğitimin değerlendirilmek istenmesi olarak sıralanabilir.

3.2.3. Sektörler ve İş Kolları

Tablo 3'e bakıldığında, araştırma kapsamında görüşülen kadın girişimcilerin yedisi hizmet sektöründe, biri sanayi sektöründe ve ikisi imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Kadın girişimcilerin faaliyet alanları incelendiğinde, özellikle hizmet sektöründe yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunun nedeni olarak; hizmet sektörüne girişin ve bu sektörde hareket etmenin daha kolay olması, daha az sermaye ve donanım gerektirmesi, kadınların ilgi alanlarına yönelik ya da 'yaptıkları işin kadınlara uygun olan' bir sektör olması gösterilebilir.

Gökakın'da özellikle kadınların sanayi sektöründeki varlıklarının erkeklere kıyasla çok düşük olduğunu ve emek yoğun hafif sanayi dallarında göreceli olarak dar bir alanda faaliyet gösterdiklerini ifade etmektedir (Gökakın, 2000: 114).

Araştırmadan elde edilen bu sonuç, Türkiye'de istihdam edilen kadınların en yoğun olarak hizmet sektöründe çalışıyor olması ile de uyumludur. Daha ayrıntılı olarak faaliyet alanlarına bakıldığında, kadın girişimcilerin gıda, tekstil, aksesuar, kuaför ve

güzellik salonu gibi oldukça çeşitli iş kollarında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Kadın girişimcilerin daha çok “kadın-ışi” olarak kabul edilen alanlarda yoğunlaşarak iş yaşamındaki cinsiyet temelli ayrımcılığı pekiştirdiklerini söyleyebiliriz. Genellikle seçilen faaliyet alanlarına bakıldığında kadın girişimcilerin müşterilerinin çoğunlukla kadın olduğu faaliyet alanlarını tercih ettiği söylenebilir. Bulgular değerlendirildiğinde, kadın girişimcilerin daha çok kendi yetenek ve bilgilerine uygun ve müşterisi daha çok kadın olan faaliyet alanlarında yoğunlaştıkları söylenebilir.

3.2.4. Sermaye Kaynakları ve Destek Mekanizmaları

Görüşme yapılan girişimci kadınların sermaye kaynakları, onların formel ve enformel kaynakları değerlendirme biçimlerini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların biri kuruluş sermayesini kendi birikiminden, dördü eşinden, ikisi dernekten, ikisi ailesinden ve yakın çevresinden sağladığını belirtmiştir. Geri kalanlardan birisi kendi birikimlerinin yanında banka kredisi kullanarak sağladığını belirtmiştir. Kadın girişimciler modernleşmenin göstergesi olan kurumsal kaynaklı kredileri kullanmak yerine, genellikle kendi öz kaynakları, eşlerinden ve aileleri ve yakın çevrelerinden aldıkları yardımlarla işlerini kurmuşlardır. Buradan da anlaşılaçağı gibi kadın girişimciler için özellikle iş kurma sürecinde hem maddi hem manevi destek açısından aile ve akrabalık bağları önemli sosyal mekanizmaların başında gelmektedir. Kadın girişimciler ile yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak kuruluş sermayesini öz kaynaklar, aile, akraba ve arkadaş yardımı gibi enformel kaynaklardan temin ettikleri görülmektedir (Yetim, 2002: 87). Bu araştırmanın bulgularının da bu durumu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Sermaye temini konusu kadın girişimcilerin sıklıkla yaşadıkları sorunların başında gelmektedir.

İşyerini açma sürecinde hiç kimseden maddi ve manevi olarak herhangi bir destek almayan kadın girişimciler bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır.

(Katılımcı 2) “Ailemden ve akrabalarımdan maddi ve manevi hiç destek görmedim. Hatta işin açıkçası iş yerimi açma sürecinde olumsuz yorum yaptılar. Yalnız kadınsın yapamazsın işte birisi gelir kapına dayanır. Ailede ilk boşanan da bendim o yüzden herkese çok ağır gelmişti... Mesela normalde bu işi yaparken ne bileyim kız kardeşim dönüp deseydi ki abla niye korkuyorsun sen toplantıya gidebilirsin biz buradayız

çocuklarına bakıyoruz veya senin başındayız diyebilseydi ya da ben çocuklarımı düşünmeden yatırımlar yapsaydım çok daha büyürmüşüm.”

(Katılımcı 8) “Bu kararımı destekleyen hiç kimse olmadı ben tamamen kendi fikrimle ve çabamla güzellik salonunu açtım. Kendi çabamla girdim hiç kimseden maddi ve manevi destek almadan tamamen kendim çabalayarak yaptığım bir işti.”

(Katılımcı 5) “Maddi olarak destek almadım benim kendi prensibim kimseden bir şey almak istemem. Kendi ayaklarımın üzerinde durmak isterim. Kredi çektim bir bölümüyle biraz da çevreye borçlandım gene o da aile dışından yani.”

Görüşme yapılan diğer kadın girişimciler ise en büyük desteği eşlerinden ve ailelerinden aldıklarını şu şekilde belirtmişlerdir.

(Katılımcı 7) “Ailem beni sonuna kadar destekledi bu işteki çabamın da zaten bilincindelerdi. Benim ev dekorasyonuna zaten merakım vardır. Kendimde geliştirdiğim, kendi yöntemimle kendi zevkime göre geliştirdiğim bir takım donelerim altyapım zaten vardı bunu da ailem zaten bilirdi bu işten zaten keyif alabileceğimi düşünüyorlardı ve tamamen arkamdaydılar.”

(Katılımcı 3) “Yani eşim maddi ve manevi olarak destekledi. Eşimden destek gördüm başka da kimseden görmedim.”

(Katılımcı 1) “Başta eşim olmak üzere babam da beni strafor fabrikasını kurma aşamasında destekledi. Hatta fabrikayı ilk kurarken ki aşamalarda hep birlikte yaptık yani makinelerin seçimi çünkü büyük bir yatırımdı bu basit bir imalathane değildi orda benim eşim mühendis, fabrikayı kurarken en çok tüm fabrikadaki binanın yapılması altyapıların yapılması aşamasında özellikle eşim onlarla ilgilendi.”

Katılımcı 9 ve katılımcı 10, ise ELİKAD’ın desteğiyle kendi işyerlerini ortaklık kurarak açtıklarını belirtmişlerdir.

(Katılımcı 9) “Yöresel Elazığ şapkası yapan zaten üç kişi kalmıştı tamamen bitmek üzere olan bir meslekti. Kendi yöremize has onun bitmesini istemiyoruz birde derneğin başkanı Yasemin Hoca patentini de alınca böyle de bir kurs açınca tabii ki bize de destek çok geldi hem erkek hem bayan şapkası talepleri çok güzel yönde oldu. Bize sadece derneğin desteği oldu onun dışında maddi destek görmedik...”

(Katılımcı 10) “Sadece derneğin çok desteği oldu bize. Dediğim gibi zaten yani biz tamamen ayrılıyorduk fakat dernek, patenti alınmış siz bu işi yapıyorsunuz kendi ayaklarınızın üstünde duruyorsunuz, kendi başınıza çevirebilirsiniz dernek olarak her zaman sizin arkanızdayız bizde derneğin bize sağlamış olduğu maddi ve manevi destek ile burayı kurduk... Kadınların teşvik edilmesi gerekir... Bunun dışında dernek olmasaydı iş yerini açmamız çok zor olurdu yani yapamazdık diye düşünüyorum. İşyeri açmak için belli bir miktar sermaye gerekiyor. Maddiyatın yanında derneğin manevi olarak desteği olmasaydı da tek başımıza yapmış olsaydık da işimizi kurmamız zor olurdu.”

Bu veriler sonucunda, kadın girişimcilerin maddi ve manevi destek noktasında en önemli destekçilerinin aile, eş ve akrabalarından oluştuğu söylenebilir. Çünkü kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğu faaliyetlerine başlamadan önce ailelerine danışmaktadır. Evli olanlar iş konusunda genellikle eşlerine veya yakın akrabalarına danışmakta, bekâr olanlar ise anne ve babalarından bu konuda destek almaktadır. Maddi manevi destek görmeyen kadın girişimciler ise tamamen kendi çabalarıyla işlerini kurmuşlardır. Ailelerin iş kurma aşamasında kadın girişimcilere verdikleri destek, büyük oranda daha sonra da devam etmektedir. Kadın girişimcilerin işlerini yürütürken aile üyelerinden aldıkları destekler çeşitlidir. Bunlar arasında ilk sırada maddi destek yer almaktadır. Bunu, iş yerinde yardımcı olma, teknik destek verme, manevi destek sunma ile ev işleri ve çocuk bakımı gibi destekler izlemektedir.

Kadın girişimcilerin kendi iş yerlerini açma noktasında teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca kadın girişimcileri piyasa koşulları konusunda bilgilendirecek, kredi kullanma imkânlarını anlatacak ve sunacak, onları güdüleyecek ve onlara rehberlik sağlayacak, sadece işlerini kurarken değil kurduktan sonra da desteklemeye

devam edecek kurumların varlığı kadınların girişimci olma isteklerini artırarak onları cesaretlendirir.

3.3. Girişimci Olmanın Avantajları

Girişimcilik halen özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kadınların iş yaşamına katılımını engelleyen birçok sorunun çözülmesinde etkin bir yol olmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların çalışma hayatına katılmalarının önündeki kültürel engelleri aşmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında görüşülen kadın girişimcilerin girişimciliği nasıl konumlandıkları kendi işinin sahibi olmanın avantajları ve dezavantajları kapsamında incelenecektir.

Kadınlar için girişimcilik faaliyetinde bulunmanın birtakım avantajları bulunmaktadır. Fakat girişimci olmayla alınan riskler ve üstlenilen sorumluluklar ücretli çalışma koşullarına göre daha fazladır. Görüşme yapılan kadın girişimciler açısından ev bütçesine katkıda bulunma, mesai saatlerinin esnek olması, maddi özgürlük, bağımsızlık, kendine güven, sosyal statü, başarıma duygusu, yaşam standartlarının yükselmesi girişimci olmanın avantajları olarak değerlendirilmektedirler.

Görüşme yapılan katılımcı 3, mesai saatlerinin esnek olmasının önemini şu şekilde açıklamıştır.

(Katılımcı 3) “Yani ben sadece kendi mesleğim açısından söyleyeyim kendi mesleğimin en büyük avantajı mesai saatlerimi kendim belirlemem mesela çocuklar hastalanıyor ben hastalanıyorum gelemiyorum... Eczanede ben olmadığım zamanda arkadaşlar yapabiliyor tek avantajımız bu yani bir kadın olarak bana çok büyük bir yardımı var bu durumun.”

Mesai saatlerinin esnek olması sonucu ev içi sorumluluklarını daha rahat yerine getirdiği için girişimci olmayı avantajlı olarak görmektedir.

Girişimciliğin avantajı olarak bazı katılımcılar toplumsal yaşamda daha aktif olduklarından sosyallik açısından daha fazla görünürlüğe sahiplerdir. Bunun yanı sıra daha fazla maddi kazanç elde ettiklerini de söylemişlerdir.

(Katılımcı 5) “İlk olarak arkadaş çevreniz değişiyor ve sosyal bir insan oluyorsunuz asosyallikten çıkıyorsunuz. Kendi parasal gücünüz oluyor. Aileye bir desteğiniz oluyor. Çocukların eğitimine katkıda bulunabiliyorsunuz. En önemlisi maddi olarak rahatlıyorsun ve tabii maddi olarak özgürlüğe alıştıktan sonra da bırakmak istemiyorsun. Çünkü artık kendine güvenin geliyor bizim toplumumuzda da bayanlar bayağı pasif bir durumda sağ olsun böyle girişimciler olduktan sonra artık biz de sesimizi duyurabiliyoruz.”

(Katılımcı 2) “Kendi işyerimin olmasının benim için çok fazla avantajı var çünkü iki tane çocuğum var başkasının yanında çalışsaydım en fazla alacağım bin lira, bin iki yüz lira maaş olurdu rahat bir şekilde geçimimi sağlayamazdım.”

(Katılımcı 9) “Özgüvenini kazanıyorsun, maddiyatta özgürsün, cebindeki kendin harcıyorsun kimseye vereceğin hesabın yok yani her şeyden öte kendine ve ailene rahat bir harcaman oluyor. Avantaj olarak da yani hür oluyorsun. Yani, en önemlisi kendine güveniyorsun ben bunu yaparım, ben bunu başarırım diyorsun. Ama eskiden öyle değildi korkuyordun yapabilir miyim diyordun ama şimdi diyorum ki yaparım sesim daha gür çıkıyor o var.”

(Katılımcı 4) “Girişimcilik ruhunu yakalamak bile güzel müşteride bile fark ediyorsun hani pasifliğin geri kalıyor daha bir atılgan oluyorsun. Kimi çocuk derler ya çekinir konuşamaz hep bayanlarda da böyle yapma işte olmaz bayansın şöylesin, böylesin ama çalışan kadın olunca özgüvenin yerine geldiği için daha girişken oluyorsun. Ailende bile çalışıyor olman fark ediliyor, yani iş kadını olduğun için kardeşlerinden ve ailendekilerden bir adım daha önde oluyorsun. Çalışıyorsun kendi ayakların üstünde durduğun için eşinle ilişkilerinde ona göre oluyor çünkü en büyük avantaj olarak kendi ekonomik özgürlüğün var eşine bağımlı değilsin.”

Görüşme yapılan bazı katılımcılar şu sözleriyle özgüven kazanmanın, bağımsızlığın ve maddi özgürlüğe sahip olmanın önemini açıklamıştır.

(Katılımcı 4) “Bu işe ilk girdiğim zaman aslında hani küçük şeyler bekliyordum. Maddi olarak beklentimi fazlasıyla karşıladı. Aileme maddi desteğim oldu, kendi arabamı aldım, borçlarımı rahat bir şekilde ödedim. Babamın bana iş yerimi açmam için verdiği parayı tamamlayarak verdim ve kendilerine tekrardan şu anda da küçük şeylerde olsa yardımcı olmaya çalışıyorum. Evimi almak için birikimimi falan yapıyorum.”

(Katılımcı 8) “Girişimciliğin bana göre en büyük avantajı olarak bir kadının her zaman kendi kendine yetebilmesidir. Çünkü annesi babası kardeşi ya da eşi yanında her zaman olmayabilir bunların bilincinde olarak kendi ayaklarının üstünde durmasını sağlamaktadır...”

(Katılımcı 7 “Avantaj olarak belki başkası için savaş veriyor olmamanın ferahlığını yaşıyorsunuz.”

(Katılımcı 2) “Kendini ifade etmeyi öğreniyorsun kendine güvenin artıyor.

Kadın girişimcilere girişimci olmanın avantajları sorulduğunda, “kendine güven” ilk sırada gelmektedir ve bunun yakın çevreleri tarafından da dikkat çeken nokta olduğunu belirtmişlerdir. “Başarma duygusu” ve “maddi özgürlük” de yüksek oranda kabul görmektedir. Aynı zamanda kadınlar sosyal statü elde edinmede girişimciliğin önemli bir katkı sağladığını düşünmektedir. Kadınlar hem kendi kazançlarını sağlayarak başkalarına olan bağımlılıklarını azaltmakta hem de kendilerine kariyer sağlama aracı olarak girişimciliği avantajlı bulmaktadır. Bunun yanı sıra, kadın girişimciler açısından girişimci olmanın esnek çalışma saatlerinin olmasını avantaj olarak görmektedir. Ayrıca, kadın girişimciler başarma isteklerinin ve kazandıkları başarıların kendilerini pozitif yönde etkilediğini ve bunun olumlu bir motivasyon faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte diğer avantajları maddi özgürlük, bağımsızlık, özgüven ve sosyal statü olarak sıralayabiliriz. Maddi özgürlük, özellikle girişimci kadınlar açısından önemli görülmektedir.

3.4. Girişimci Olmanın Dezavantajları

Kadın girişimciliğinin avantajlarının yanında bazı dezavantajlarının olması da kaçınılmazdır. Araştırmaya katılan sekiz kadın girişimci, girişimci olmanın kimi dezavantajlarının olduğu görüşündedir. Görüşme yapılan kadın girişimcilere göre

girişimci olmanın en büyük dezavantajı aile içi sorumluluklar ve cinsiyet rollerine ilişkin algılarla bağlantılıdır. Kadın girişimcilerin iş sorumluluklarının fazla olmasının yanı sıra evde de sorumluluklarının olmasının yoruculuğunu dezavantaj olarak görmektedirler.

Kadınların önemli bir kısmı yoğun iş temposu nedeniyle eşine ve çocuklarına yeterince zaman ayıramamaktan şikâyet etmektedir.

(Katılımcı 5) “Hem iş hayatın var hem ev sorumluluğu kolay olmuyor biraz yıpratıcı oluyor. Hani yetişmek zorundasın eşine, çocuğuna, evine yeteri kadar vakit ayıramıyorsun her şeyi dört dörtlük yapmaya çalışıyorsun bu da yorucu ve yıpratıcı oluyor.”

(Katılımcı 1) “...Eve gidince de çalışacaksınız ailenizle yeteri kadar ilgilenemiyorsunuz kadınlar orda biraz daha zorlanıyor çünkü ev yükümüz var eşimiz ve çocuklarımız var ilgilenmemiz gereken.”

(Katılımcı 7) “...başlı başına kadın olmak zaten bu hayatta çok zor bir durum ki bu Türkiye’ye daha da zor. Dolayısıyla vakit ayırman gereken eşin çocuğun var, evde sorumlulukların var, yaptırımlar var, sana bakış açısı var yani birçok opsiyonu var yüklendiğin bir sürü misyon var kadın olarak bunun haricinde işte başarılı olman bekleniyor dolayısıyla kolay değil.”

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin çoğunluğuna göre girişimci olmanın en büyük dezavantajı kendi işletmelerinin olması nedeniyle bütün sorumlulukların kendilerinde olmasıdır. Yetim’in (2002) de ifade ettiği gibi, kadınların işyerinin yanı sıra evde de birtakım sorumlulukları vardır ve bu nedenle sorumluluklar genel olarak kadınların en çok şikâyet ettiği noktadır. Kadın girişimciler yoğun çalışma temposuyla çalışırken, aile yaşamları ile işleri arasındaki dengeyi kurmak için de ekstra çaba harcamak zorunda kalmaktadır.

Diğer taraftan kadın girişimcilerin büyük çoğunluğu geleneksel olarak belirlenmiş kadınlık rollerini benimsemiş, iş sorumluluklarına ek olarak aile görevlerini de sürdürme eğilimindedirler. Ancak kadınlar eve ait görevleri içselleştirdiklerinden bu sorumluluklarından bahsetmemekte, işe ait sorumluluklara odaklanmaktadırlar. Katılımcılardan bazılarının bu konuda düşündükleri:

(Katılımcı 5) “İşin her türlü ayrıntısıyla kendim uğraşmak zorundayım, sorumluluk ağır, bir de çok yoğun çalışıyorum kendime ayıracağım vakit kalmıyor, yoruluyorum.”

(Katılımcı 2) “Ben çok çabalıyorum işimle ilgili bütün yük bende. Sabah sekizde işte oluyorum akşam saat on bire kadar öyle oluyor ki on bir buçuğa kadar burada çalışıyorum. İşimin yoğun temposundan eve gidiyorum eve hiç zaman ayıramıyorum çocuklarıma da hiç zaman ayıramıyorum.”

(Katılımcı 6) “Büyük sorumluluk gerektiriyor işim, çok vakit alıyor. Başkasının yanında çalışırsan yapamazsan işten çıkarsın ama kendi işinde böyle bir şey söz konusu değil.”

Yapılan çalışmalarda girişimci kadınlar tarafından en çok belirtilen diğer bir zorluk ise ekonomik belirsizlikler ve girişimcilikle yaşanan risk durumudur. Ancak örnekleme oluşturan kadın girişimcilerin sadece katılımcı 2 karşılaşılabilecekleri riskleri dezavantaj olarak görmektedir. Bu da araştırmaya katılanların risk algısının oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

(Katılımcı 2) “Ticaretteki en büyük dezavantaj işte sürekli riskle karşı karşıya olunması ama özel sektörde de maaşlar çok düşük özellikle Elazığ şartlarında evimin geçimini sağlaman imkânsız.”

3.5. Kadın Girişimci Olmak

Bu bölümde girişimci kadınların çalışma hayatında yaşadıkları sorunlar ve yaşadıkları sorunlarla baş etme stratejileri ve çalışma hayatında taciz ya da küçümseyici muamelelere maruz kalıp kalmadıkları incelenecektir. Karşılaştıkları bu sorunlarla kadın olmalarının bir ilgisi olduğunu düşünüp düşünmedikleri de araştırmamız kapsamında önem taşımaktadır.

3.5.1. Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlar

Kadın girişimciler sadece iş kurma aşamasında değil, işin yürütülmesi aşamasında da çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Güney (2008: 252), kadın

girişimcilerin iş kurma aşamasında yaşadıkları problemleri; sermaye temini, işyeri arama ve kiralama, mal temini, donanım, araç gereç temini, resmi kuruluşlarla ilişkiler, acemilik, yalnızlık ve işi organize edememe ve toplumun iş kadınına alışkın olmaması şeklinde sıralamaktadır. Bu araştırmada katılımcıların sekizinin iş kurma aşamasında sorunlarla karşılaştığını belirtirken ikisi ise sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Katılımcı 2, işini kurma aşamasında hiç maddi destek almadığını yaşadığı en büyük sorunun maddi yetersizlik olduğunu belirtmiştir.

(Katılımcı 2) “Ben iş yerimi kurma sürecinde maddi yetersizlikten dolayı çok sorun yaşadım. KOSGEB’in desteklerinden iş kurduktan sonra faydalanamıyorsun zaten... şu anda KOSGEB belgem var ama yine destek alamıyorum işimi yeni kurmadığım için. Esas bizlere destek vermeliler çünkü bizler işi öğrendik hani bizlere destek olduğu zaman daha da büyüme şansımız artacaktı çünkü zaten çok desteksiz gelmişiz hani devlet bu konuda gerçekten pozitif ayrımcılık diyor ama kadına pozitif ayrımcılık diye ben o bölümü hiç yaşamadım bu konuda biraz kızıyorum.”

Kadın girişimciler, maddi destek yetersizliği noktasında sıkıntı yaşadıkları için KOSGEB vb. kuruluşların kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık göstererek sadece yeni bir iş kurma aşamasında değil işlerini genişletip büyütmeye noktasında da maddi destek sağlamaları gerektiğini söyleyebiliriz.

Katılımcı 6, annesinin çalışmasına karşı olduğunu ve çalışmasını istemediğini belirtmiştir.

(Katılımcı 6) “... benim çalışmamı annem hiç istemedi ve halen daha kabullenmiş değil. Annemin çalışmamı istememesinin nedeni çok yorulacağımı, iş hayatımdan dolayı evimi ve çocuklarımı ihmal edeceğimi düşünmesi ve beni daha az göreceği gibi kaygıları var. Hakikaten de haklıymış annemi çok az görebiliyorum, vakit bulamıyorum çocuklarım kendi başlarının çaresine artık bakıyorlar da tabi ki aile kavramı da çok önemli fakat iş yoğunluğundan dolayı annemle yeterince görüşemiyorum.”

Kadınlar girişimcilik yaparak diğer iş kollarında çalışan kadınlara göre işlerine daha fazla zaman harcamaktadır. Bu da genel olarak toplumda ve yakın çevrelerinde bir

tedirginlik oluşturmakta ve tepki doğurabilmektedir. Çünkü kadının işine daha fazla zaman ayırarak ailesini, çocuklarını, evdeki sorumluluklarını ihmal ettiği düşünölmektedir.

Katılımcı 2 ve katılımcı 7, iş yaşamında karşılaştığı sorunun iş seyahatleri ile ilgili olduğunu belirtmiştir.

(Katılımcı 2) “İşimle ilgili olarak zaman zaman İstanbul’a gidip aksesuar malzemeleri almam gerekiyor. Bu konu da çok zorlanıyorum çocuklarıma annem bakıyor ve benim işimle ilgili Elazığ dışına çıkmamı annem ve babam hiç istemiyor ve bana tepki gösteriyorlar.”

(Katılımcı 7) “Bulunduğum sektörde yani yapmış olduğum işte il dışına fuarlara katılmam gerekiyor. Bu konu da eşim ve ailesi beni desteklemiyor çok sıkıntı yaşadığımı söyleyebilirim.”

Aile tepkilerinin yoğun yaşandığı bir diğer önemli konu da kadınların iş nedeniyle yurtiçi seyahatlerinde yaşadıkları sorunlardır. Bu sorunlar nedeniyle günümüzde birçok kadın ailevi sorunlar yaşamaktadır. Bu sebeple baştan girişimciliğe karar verme aşamasında olan kadınlar için bu konu engelleyici bir faktör olabilmektedir. Buna bağlı olarak kadınların çoğu seyahat gerektirmeyen sabit işlerde çalışması beklenmektedir. Günümüzde bile kadınların çoğunun işleri gereği de olsa kolayca seyahat edememelerinden dolayı dış teması gerektirmeyen işlere yönelmeleri beklendiği söylenebilir.

Katılımcı 5, iş yaşamında karşılaştığı en büyük problemin internetten yapılan alışveriş olduğunu şu şekilde açıklamıştır.

(Katılımcı 5) “Bir de insanlarımız artık bu da çok kötü bir şey kanayan yaradır bence insanlar gelip deniyor bakıyor kalitesine dokunuyor kumaşına dokunuyor internetten gidip alıyor. Esnafa en büyük darbe vuran budur bence... Bunun da önüne geçilemiyor herhâlde yapılacak bir şey yok onların tercihidir ona bir şey diyemem ama esnaf olarak bizleri gerçekten vuruyor.”

Katılımcı 4, kendi işiyle ilgili olan teknolojik cihazların çok pahalı olmasından dolayı almaya gücünün yetmediğini ve bu durumun işinde ilerlemesini olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

(Katılımcı 4) “Teknolojik gelişmelerin çok gerisinde kaldım işimde daha fazla ilerleyebilirdim ama destek lazım ya da kendi bütçen olmayınca hani kredi de bir yere kadar alabiliyorsun küçük işyerlerine de çok vermedikleri için sıkıntı yaşıyorsun. Yani destek olsa bayanların yapacağı neler var bayan olunca biraz daha geri kalıyorsun maalesef.”

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere çalışma hayatında yaşadıkları sorunlar sorulduğunda, finansal sorunlar ilk sırada yer almaktadır. Bununla birlikte, teknolojik cihazların pahalı olması nedeniyle alım gücünün olmaması, internet ortamında yapılan alışverişler, iş seyahatleri kadın girişimcilerin yaşadıkları diğer önemli sorunlardır. Finansman eksikliği sorunu ile günümüz iş dünyasında kadın girişimcilerin olduğu kadar erkek girişimcilerin de karşılaştıkları söylenebilir. Özellikle işlerini genişletip büyütmek isteyen kadın girişimciler, finansman eksikliği nedeniyle iş kurmayı ertelemekte veya vazgeçebilmektedir.

3.5.1.1. Kadın Girişimcilerin Aile ve İş Hayatları

Günümüzde kadınlar iş hayatına katılarak ekonomik özgürlük elde edip, kendi işyerlerinin sahibi olsalar da ev ve çocuklarıyla ilgili sorumlulukları devam etmektedir. Kadınlar çalışma hayatına katılsalar da ev ve iş hayatını dengelemeye çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle kadın girişimcilerin aile ve iş hayatlarındaki dengeyi nasıl sağladıkları ve karşılaştıkları sorunlara nasıl stratejiler geliştirdikleri araştırmamızın içeriği arasındadır.

Bazı katılımcılar iş ve aile yaşamını dengede tutmak için çok çaba sarf etmenin yorucu olduğunu belirtmektedir.

(Katılımcı 2) “İş yerinde işveren olduğum halde çocuklar geldiği zaman anne oluyorum eşim geldiği zaman eş oluyorum eve gittiğim zaman ev hanımı oluyorum yani kadınların işi bu konuda daha zor hem eve hem çocuklara hem işyerini hepsini ayakta tutabilmek bayağı bir güç istiyor.”

Bazen yorulduğum oluyor gerçekten de ama artık dayanmak zorundayız yapacak bir şey yok.”

(Katılımcı 4) “Eşin bile sana baskı kuruyor yani yoruldum dediğin zaman yine işte otur evinde o zaman çalışma diyebiliyor ya da mecbur hem evliliği yapacaksın hem de iyi bir anne olacaksın diyor.”

Görüşülen kadın girişimcilerden bazıları eşlerin ev içi rollerde yeterince yardımcı olmamasından şikâyet etmektedir. Eğitim düzeyine ve yetiştiği kültürlere göre ev içi rollere bakış açıları farklılaşmaktadır. Toplumsal cinsiyet bakış açılarına göre değerlendirildiğinde lise mezunu ve Elazığlı katılımcının ev içi rollerinde annelik, ev hanımlığı ve eş olma rolünü benimsediği ve sahip çıktığı görülürken üniversite mezunu ve farklı bir kültürde yetişmiş olan katılımcının bu rollerin kendi sorumluluğuymuş gibi dayatılmasına karşı çıktığı görülmektedir. Bu durum katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarındaki farklılığı ortaya koyması bakımından dikkat çekici bir veridir.

(Katılımcı 7) “Bazen haksızlığa uğradığımı da düşünüyorum. Bazen isyan eder moda da giriyorum niye hep ben çünkü mesela en sinirime dokunan şey ben kızımın okula giderken ki kıyafet yedeğini onun yiyeceğini osunu busunu düşünüp kafamda on tane organizasyon var... kafam o kadar yoğun ki ama eşim sadece antredeki dolabın üstünde durmakta olan çantasını alıp hadi iyi günler size görüşürüz deyip çıkabiliyor. Eşlerin de evde daha fazla sorumluluk almaları ve kadınlara yardımcı olmaları gerekiyor ama fazla el atmıyorlar.”

(Katılımcı 1) “Ben aile kavramında bir kişinin ve babanın evde lider olması gerektiğini düşünüyorum. Siz bunu kabullenerek başlarsanız ki bu normalde erkek için de evin reisi olduğunu hissedecek hiç rollerde çatışma olmaz. Çünkü kadının en önemli pozisyonu ev içi sorumlulukları yerine getirmektir.”

İş ve aile hayatını birlikte yürütmeye çalışan katılımcı 2, ikisini de yeterince yapamadığından şikâyet etmektedir: tek ebeveynli ailelerde ailenin tüm yükünü üstlenmek zorunda kalan kadının benlik algısında kendini yetersiz görme duygusunun baskın geldiği görülmektedir.

(Katılımcı 2) “Hep diyorum ki hepsi yarım oldu herhalde annelikte yarım oldu iş kadınlığı da. Yani hiçbirine yettiğime inanmıyorum. Belki böyle gidecekti belki yalnız olmasam birileri olsa yine aynı şekilde gidecekti ama bazen kendimi bu konuda yargılıyorum...”

Erkeğin, “ailenin reisi, evin ekmeğini kazanan kişi”; kadının da “çocuklarının annesi, evinin kadını” olması anlayışı, değişen toplum yapısında bile aile yapısının özünü fazla değiştirmemiştir. Kadınlar çalışma hayatına katılırken evdeki rollerinden bağımsız değillerdir. Bu nedenle kadın girişimciler; iş hayatı ve beraberinde getirdiği rekabet ortamı, erkek rakipleri ile girmiş oldukları mücadelelerin yanı sıra, evdeki rollerini de aksatmamaya çalışarak iki kat sorumluluk üstlenmektedir.

3.5.1.2. Ev İşleri ve Çocuk Bakımı

Ülkemizde cinsiyete dayalı işbölümü halen geleneksel özelliklerini sürdürmektedir. Erkeğin görevi evin geçimini sağlamak olarak görülürken, kadın ev içi yükümlülüklerden sorumlu tutulmaktadır. Kadının iş hayatına katılması da beklenenin aksine bu işbölümünde köklü bir değişiklik yapmamış aksine kadının çifte sorumluluk olarak işbölümünü devam ettirmesi sonucunu beraberinde getirmiştir. Kadın ancak evdeki sorumlulukları yerine getirmesi şartıyla çalışma hayatına katılabilmektedir. Bu durum kadınların verili cinsiyet rollerini fazlasıyla benimsemiş olduklarını göstermektedir. Kadınlar ev içi sorumlulukları ve çocuk bakımını doğal görevleri olarak kabul ettikleri için kaçınılmaz olarak çifte sorumluluk almaktadır.

Bu bağlamda araştırmaya katılan kadın girişimcilerin beşi ev işlerini kendisi yaparken, üçü ev işleri için yardımcı aldığını, bir kişi annesinin ev işlerini üstlendiğini, ikisi ise ev işlerinde eşinin kendisine yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Dolayısıyla görüşülen kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun ev işlerini kendilerinin üstlendiği söylenebilir, yine görüşülen kadın girişimcilerin önemli bir bölümü hem çalışma hayatının hem de ev işlerinin aksamadan yürümesi için yardımcı hizmet veren kadınlara başvurumaktadırlar.

(Katılımcı 1) “Destek görüyorum tabi ev işlerini yapan yardımcım var. Eve geldiğimde de en azından ev işi yapmadığım için çocuklarla ilgilenabiliyorum.”

(Katılımcı 3) “Tabii ki mecburen her gün gelen bir arkadaşımız var. Eşim yardımcı olmuyor zaten öyle bir büyüme şekli de yok eşim kendi çorabını bile alamıyor...”

(Katılımcı 7) “Alıyorum hafta sonları bir yardımcım gelip bize çeki düzen veriyor. Onun haricinde yemek ve çamaşır zaten her zaman ki gibi bende...”

Ev işlerini yapmada eşiyle iş bölümü yaparak hallettiklerini söyleyen kadın girişimcilerin sayısının ise az olduğu görülmektedir.

(Katılımcı 6) “Eve yardımcı almıyorum ev işlerini kendim yapıyorum ama eşim de bana elinden geldiği kadar yardımcı oluyor. Başka kimseden yardım almıyorum.”

(Katılımcı 10) “Ben o kadar sorun yaşamıyorum eşim de emekli olduğu için sağ olsun destek veriyor. Eşimin evde yardımı oluyor. O yardımcı olmazsa zor olur hem işte çalış, akşamda ev işleri zor oluyor ama eşim destek veriyor.”

Çocukların bakımı yine toplumda kadınların yapması beklenen birincil görevleri arasında yer almaktadır. Toplum tarafından kadınların öncelikli görevi anne olarak görülmektedir ve bu görevin aksatılması hoş karşılanmamaktadır. Birçok kadın bu görüş sebebiyle çalışmamakta, çalışmasına ara vermekte ya da her iki sorumluluğu da birlikte yürütmeye çalışmaktadır.

Görüşülen kadın girişimcilere çocukların bakımını nasıl sağladıkları sorulduğunda ikisi çocukları küçükken çalışmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan beşi çocuklarının bakımını aileden birileri tarafından üstlenildiğini, biri bakıcıdan yardım aldığını ve biri de çocuklarına kendisinin baktığını ifade etmiştir. Bu arada sadece birinin çocuklarının bakımı konusunda önce aileden destek aldığı daha sonrasında ise kreşe gönderdiğini ifade etmesi dikkat çekicidir:

(Katılımcı 2) “Tabi çocuğuma ilk başlarda annem iki üç yıl baktı. Ondan sonra kreşe verdim zaten.”

Görüşülen kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun çocukların bakımı konusunda aile bağlarının ve geleneksel sosyal bağların hala varlığını büyük oranda devam ettirdiğini göstermektedir. Çalışma hayatında olan kadınların büyük çoğunluğu işe giderken çocuklarını kreş, yuva, anaokulu gibi formel eğitim kurumlarına bırakmak yerine babaanne, anneanne gibi ailenin çalışmayan kadınlarından destek almaktadır:

(Katılımcı 8) “Kızım doğduğundan itibaren zaten annem hep başımızdaydı. Ben çalışırken kızıma annem bakıyordu. Her zaman annem ve babam benim kızımı büyütmede en büyük destekçilerim oldular. Allah onları başımızdan eksik etmesin.”

(Katılımcı 7) “Kızıma arada babaannemiz bakıyor ondan biraz destek alıyoruz, paylaşıyoruz.”

(Katılımcı 4) “Annem sağ olsun çocuğuma baktığı için benim de içim rahat oluyor.”

(Katılımcı 3) “Özellikle küçük kızımda yardım aldım çünkü büyük kızıma yedi yaşına kadar ben baktım o zaman çalışmıyordum birlikteydik yani. Küçük kızıma ise babaannesi de baktı anneannesi de baktı ben yanında çok olamadım...”

Görüşme yapılan bir kadın girişimciye çocuklarının bakımını kimin üstlendiği sorulduğunda çalıştığı için bir taraftan evin ekonomik yükünü taşıırken diğer taraftan da çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemediğini düşündüğü için vicdani olarak rahatsızlık duymaktadır:

(Katılımcı 6) “Küçük kızım şu anda dokuz yaşında iki yaşından beri benimle birlikte dükkânlarda büyüdü evde de yardımcım yok. Onların çocukluklarını gençliklerini ellerinden almış gibi hissediyorum bir taraftan da onların ilerdeki hayatını daha kolaylaştırabilmek adına bu işe başvurduğumu düşününce bir nebze olsun rahatlıyorum ama vicdanımın bir tarafı gerçekten kaniyor hele küçük kızım için çok üzülüyorum.”

Görüşme yapılan bir diğer kadın girişimci ise çocuklarının bakımını kimin üstlendiği sorulduğunda alınan yanıt dikkat çekicidir.

(Katılımcı 5) “Çocuklarımın küçük olduğu dönemlerde ben çalışmadım özellikle evde geçirdim o dönemi evde el işleri yapıp satarak geçimimi sağladım. Çocuklar çok başıboş kalmasın ihmal edilmesin istedim. Bir de eşimden ayrıldıktan sonra ailemin yanında yaşamaya başladım evde yaşlılarım vardı dışarda çalışma imkânım yoktu.”

Bu verilere bakarak, girişimci kadınların büyük bir çoğunluğunun ev işi veya çocuk bakımı gibi konularda destek aldığı görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak, kadın girişimcilerin vakitlerinin önemli bir kısmını iş yerinde geçirmeleri ve iş yorgunluğu gösterilebilir. Bekâr olan veya boşanmış olan kadınlar ev işlerinde büyük oranda ailelerinden destek almakta, evli olanlar ise temizlikçilerden destek almaktadır. Çocuk sahibi olanlar bakıcı desteği almaktadır; ancak çocuk sahibi olup çocuk bakımı konusunda bakıcı yerine aile desteği almaktadır. Bunun temel nedeni olarak kadın girişimciler, çocuk bakımı konusunda aileye daha fazla güven duymalarını ve nitelikli bakıcıların yüksek ücret talep etmeleri gösterilebilir.

Ev ve bakım işlerinin kadınlar arasındaki yeniden dağılımı dikkat çeken diğer bir olgudur. Ücretli ev işçiliği ve bakıcılığı kapsayan kadınlar arası işbölümü her geçen gün daha görünür hale gelmektedir. Artık daha çok sayıda kadın çocuğu olduğunda işinden ayrılmamakta ve çalışmaya devam etmektedir. Ancak bu, cinsiyetler arası işbölümündeki değişikliklerden değil bakım işlerinin kadınlar arasında yeniden dağılımından kaynaklanmaktadır. Ev ve bakım işleri; arkadaşlar, komşular, varsa yakın akrabalar ve ücretli bakıcılardan oluşan bir kadınlar ağı içinde bölüşülmektedir. Bu kadınların sunduğu işgücü, ilk gruptaki çalışan kadınların kendi “yükümlülükleri” olan bakım ve ev işlerini ücret karşılığı başka kadınlara devretmelerini mümkün kılmaktadır. Bu yeniden üretim alanındaki ataerkil işbölümü kadınlar arası yeni eşitsizlik biçimleri doğurmaktadır. Ancak bu eşitsizliğin sebebi işgücü piyasasında ayakta kalabilmek için bakıcı kadınların ücretli emeğine başvuran orta sınıf kadınlar değil, iki kadın grubunu karşı karşıya getiren ataerkil kapitalizmdir (Çulcu, 2009: 90-91).

3.5.1.3. Ailenin Beklentileri ve Aileye Katkıları

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere ailelerinin onlardan beklentileri sorulduğunda bekâr olan kadın girişimci ailesinin kendisinden maddi beklenti içerisinde olduğunu söylemiştir:

(Katılımcı 9) “Maddi yönden rahatlıyorsun ailenin beklentilerini de karşılama şansın oluyor. Çünkü emekli maaşıyla geçinen bir aileyiz annemle beraber yaşıyorum emekli maaşları çok düşük geçimimizi sağlamaya yetmiyor... Şimdi maddi açıdan daha rahatsın istediğin gibi harcıyorsun hem kendine hem ailene.”

(Katılımcı 3) “Anneme babama maddi destek oluyorum Allah’a şükür her türlü masraflarını ben görüyorum. Eşimin maddi durumu çok iyi ama çocuklarıma da ben bir şey yaptığımda çok seviniyorum.”

Boşanmış olan kadın girişimci ailesine maddi olarak bağımlı olmamasının ailesine en büyük katkıyı sağladığını düşünmektedir:

(Katılımcı 2) “Bence çok büyük bir katkısı var. Belki hani en başta ailemin üstünden yükü almış oldum. Çünkü ben çalışmıyor olsaydım belki psikolojim bozuk olacaktı, bana bakmak zorunda kalacaklardı çocuklarımla beraber dışarı atamazlardı. Bir şekilde bakacaklardı yani çünkü onlarda merhamet sahibi insanlar. Ama çalışmamın tabii ki çok büyük katkısı olmuştur hani kelimelerle ifade edemeyebilirim. Benim girişimci olmamın çocuklarıma katkısı da çoktur çocuklarım hep birinci sınıf yaşadılar.”

Bir diğer kadın girişimci ise eşiyle işlerinin farklı olmasının maddi açıdan rahatlık sağladığını ve ihtiyaç halinde eşine maddi olarak destek olabildiğini ifade etmiştir:

(Katılımcı 7) “Maddi olarak kendi aileme de desteğim oluyor tabii ki mesela eşimin işleri tıkanıdığı zaman burası bir yerde can suyu oluyor... Onun dışında evin geçimine de katkıda bulunabiliyorum, kendi paramı kazanıyorum en önemlisi de eşime de maddi açıdan bağımlı değilim.”

Kadın girişimcilerin aile içi ilişkiler konusu kadının evli olup olmamasına göre bir farklılık gösterdiğini söyleyemeyiz. Bekâr, evli veya boşanmış olan kadın girişimcilerin çoğunluğu kazancını değerlendirme veya harcama gibi konularda ailelerine bağımlı olmaktadır.

3.5.1.4. Kadın Girişimci Olarak Taciz ya da Küçümseyici Muamelelere Maruz Kalmak

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın girişimciler, çalışma yaşamında kadın olmalarından dolayı iş yaşamında küçümseyici muamelelerle karşılaştıklarını şu şekilde açıklamışlardır.

(Katılımcı 3)“Kendi meslektaşlarımızın içinde bile mesleği küçümseyenler var. Mesela adam diyor ki eczacılık kadın işi ben müteahhitlik yapacağım. Eczacılık kadın işi benim hanım uğraşsın hani hanımı da eczacı kendisi de eczacı bu tür küçümseyici muameleler oluyor bu da tacize girer... Onun içinde hani o küçümsemeye karşıyım hani birde yabancı insana bir şey demiyorum çünkü bilmeyen insan olabilir mesela çoğu insan diyor ne hoş oturuyorsunuz bütün gün. Ama meslektaşımız işin zorluklarını bilir böyle bir şey yok onun küçümsemesi daha ağırıma gidiyor.”

(Katılımcı 4)“Ya bayan olduğum için tabii küçümsüyorlar yani çevredekiler işte bayan ne iş yapıyor ki diyorlar...”

(Katılımcı 2)“Oldu tabii özellikle ilk açtığım dönemlerde yalnız kadınsın bu işi yapamazsın, nasıl yapacaksın işte kapına birisi gelir diyenler oldu. Mesela hatırlıyorum bir dükkân bulmuştum yanında kahvehane vardı dayımı hiç unutmuyorum döndü dedi ki o lafı kullanmak bile istemiyorum gerçi ama “dul kadınsın” kapına biri gelir yanında kahve var...”

(Katılımcı 7)“Evet kalıyorsun tabi. Bu sektörü piyasayı hiç tanıımıyordum fuara gittim fuarda daha çok erkek egemen çünkü oraların müdürleri satış temsilcileri erkek egemen bir kitlenin içerisindeyim... Konuşma aralarında laf yediğini anlıyorsun yani sakın kalmaya çalışıyorsun bu çok nahoş bir durum.”

Bu konuda görüşülen kadın girişimcilerden bazıları iş hayatında tacizle karşılaşmadıklarını ifade ederek sebebini şu şekilde açıklamışlardır.

(Katılımcı 1) “Hayır hiç karşılaşmadım. Duruş ve işe hâkimiyetiniz etkili... Sizin ayağınız yere basıyorsa, ne istediğinizi biliyorsanız konuşmalarınızın nereye gideceğini biliyorsanız herkes ona göre size saygı duyuyor. Her şey bundan geçiyor erkek veya kadın olmak fark etmiyor.”

(Katılımcı 2) “Yok hayır hiç yaşamadım. Bu benim duruşumla alakalı bunu hep söylediler çok sertsin dediler...”

Kadın olmanın girişimcilik için zorluklarından söz eden kadın girişimcilere, iş kurma aşamasında, başarılı olamayacakları söylenmiş ve motivasyon kırıcı konuşmalara maruz bırakılmışlardır. Bunun yanı sıra kadın girişimciler iş hayatında ciddiye alınmamaktan ve küçümsenmekten şikâyet etmektedirler. Görüşülen kadın girişimcilerin önemli bir cinsel ya da duygusal tacize maruz kalmadıklarını söyleyebiliriz. Bu durumu, kadın girişimcilerin ağırlıklı olarak hizmet sektöründe ve kadın müşterilerin ağırlıklı olduğu alanlarda faaliyet gösteriyor olmalarıyla açıklayabiliriz.

3.5.2. Kadın Girişimcilerin Karşılaşılan Sorunlarla Baş Etme Stratejileri

Şapka atölyesi sahibi kadın girişimciler yaptıkları işin erkek mesleği olduğunu fakat birlikte çalıştıkları ustanın erkek olmasının işlerini yürütme de kendilerine kolaylık sağladığını şu şekilde açıklamışlardır. Kadın olmalarından kaynaklı sorunları bir erkeği çalıştırarak aşmaktadırlar.

(Katılımcı 9) “Bizim ustamız erkek olduğu için o konuda biraz avantajlıyız. Çünkü iş bağlantısını da kuruyor belki onun rahatlığı var bizde. İlk etapta biz piyasaya girmiş olsaydık zorlanırdık çünkü dediğim gibi işimiz bir erkek işi hem şapka hem şalvar hem yelek yapıyoruz. Ustamız erkek olduğu için belki de o rahatlıkla biz bu işe girdik. Bir de biz ayrıyeten hem tamirat işine de girdik, hem de özel sipariş alıyoruz ölçü alma olayı var ve ustamız erkek olduğu için biz erkek müşterilerle muhatap olmuyoruz.”

Ayrıca diğerk bir kadın girişimci işyeri açmanın zorluklarının olduğı fakat işi sevmenin ve ailesinin manevi olarak destek olmasının çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunların üstesinden gelinmesinde önemli olduğunu belirtmiştir

(Katılımcı 10) “Mesleğini sevmeyen yapamazsın. Evet, bir de mesela herkes evde yapabiliyor ama işyeri açmak zor ve çalışma yaşamında farklı sorunlarla karşılaşıyorsun. Burada ailenin desteğı de önemli hani seni teşvik etmesi lazım. Çünkü ailem karşı çıkmış olsaydı mümkün değil belki ben de bırakırdım.”

Görüşme yapılan diğerk bir kadın girişimciye göre ise başkalarının söylediklerine takılmamak ve idealist olmak iş yaşamındaki zorlukların üstesinden gelmeyi kolaylaştırdığını düşünmektedir.

(Katılımcı 7) “İş yaşamında farklı sorunlarla karşılaşılabiliyorsun. Çevremde neden çalışıyorsun, ihtiyacın mı var, geç otur evinde rahat rahat diyen çok oldu. Olmaz olur mu, yani köstek çoktur... Sizin hedeflerinize giden yolda başka sözler seni çok ilgilendirmemeli diye düşünüyorum...”

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar ve kadınların bu sorunlarla baş etme şekillerinin farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Kadın girişimcilerin çoğı, iş kurma girişimlerini kendi kişisel çabalarının sonucunda elde etmişlerdir. Bunun yanı sıra ticari hayatta, güçlenebilmeleri ve gelişebilmeleri için devlet desteklerinin ve kadın girişimcileri geliştirmeye yönelik düzenlemelerin artması gerekmektedir.

3.6. Kadın Girişimcilerin Sosyal İlişkileri ve Boş Zaman Aktiviteleri

Modern toplumlarda, özellikle kent yaşamında komşuluk ilişkileri yok denecek kadar azdır. Bireyin çalışma yaşamına da katılmasıyla birlikte, çalışan insanlar için yakın çevre, akraba ve komşularla görüşme neredeyse imkânsızlaşmaktadır. Özellikle çalışma hayatının yoğunluğu nedeniyle çalışan kadınların ev içi rolleri gereğı yüklendikleri sorumluluklar nedeniyle sosyal hayata katılımları daha düşük olmaktadır.

Kadın girişimcilere sosyal ilişkileri ve boş zaman aktiviteleri sorulduğunda; yoğun iş temposu ve kadın olmaları nedeniyle sorun yaşadıkları bunun nedeni olarak da erkek girişimciye göre ev içi sorumluluklarının daha fazla olmasını söyleyebiliriz.

(Katılımcı 1) “Yoğunluk var çocuklarım öncelikli onlara vakit ayırmaya dikkat ediyorum ama tabi bazen annem ister istemez yoğunluğumdan şikâyet ediyor. Onun dışında sosyal çevremle ilişkilerim yok iş yoğunluğu içinde bazen gelip bir çayınızı içeyim diyen bile benim için zor oluyor, olmuyor.”

(Katılımcı 10) “Yani şimdi eskisi gibi olamıyor doğrusunu söylemek gerekirse çünkü sabah sekiz akşam altıya kadar çalışıyorsun. Buradan gittikten sonra zaten yorgun oluyorsun akşam eve gittiğin zaman da sadece zamanını ailene ayırabiliyorsun. Ondan dolayı eskisi gibi arkadaşlarla görüşemiyorsun sadece telefonla görüşebiliyorum...”

(Katılımcı 2) “Anne olduğum için önceliğimin çocuklarım ve evim olması bekleniyor fakat eşimden boşandığım için evin maddi yükünü de ben taşıyorum. Birde kendi işim olduğu için iş hayatım çok yoğun ve zorlu geçiyor. Bu yüzden ne kendime ne çocuklarıma ve evime yeterince zaman ayıramıyorum.”

Araştırmaya katılan kadın girişimciler yoğun çalışma temposuyla boş zamanları yoktur ve erkek egemen bir ortam içinde çalışırken, aile yaşamları ile işleri arasındaki dengeyi kurmak için de ekstra çaba harcamak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle sosyal yaşantıya sahip değiller. Yoğun çalışma temposundan arda kalan dar vakitleri de ancak ailelerine ayırabilmektedirler. Aynı zamanda bu yoğunluk nedeniyle aileleriyle bile yeterince ilgilenememektedirler. Bu nedenle sosyal bir çevreye ve arkadaşlık ilişkilerine sahip olamamaktadırlar.

(Katılımcı 1) “...ağır çalışıyorum yani yaşam standartım yükseldi ama sosyalliğimi ve eğlence onu düşürdü ben cumartesi de dâhil 10 dakika yemek dışında 5 dakikasını hiç boşa harcamayan bir insanım öyle bir zamanım yok...”

(Katılımcı 2) Çok sıcak ilişkiler kuramıyorsun o kesin çünkü ben anneme bile bir buçuk aydır gidemedim. Birisinin taziyesi, hastası olduğu

zaman bir yerlere gidebiliyorum. Bir arkadaşım çay içmeye bile gidemiyorum kendi işin olunca öyle bir sosyal hayatın olmuyor...”

(Katılımcı 9) “Her şeyden biraz kısıtlıyorsun artık eskisi gibi gezmeye gidemiyorsun... artık sadece işten eve evden işe gidiyorsun tabi eskiden öyle değildi gezmemiz vardı çevremiz vardı şimdi sosyal hayatın kalmıyor.”

(Katılımcı 5) “Çalışma hayatına girince maddi anlamda rahatlama oluyor ama sosyal hayatımız bitiyor. Benim sosyal hayatım diye bir şey yok çünkü ben haftanın her günü sabah on akşam on iş yerimdeyim. Arkadaş toplantısı artık kesiliyor, eş dost ziyareti kesiliyor. Çok az vakit ayırabiliyorsunuz ancak onlara o da tabii ki yetmiyor ne sizi tatmin ediyor, ne karşınızdaki insanı tatmin ediyor.”

Katılımcı 7’ye boş zaman aktiviteleri ve sosyal ilişkileri sorulduğunda diğer katılımcılardan farklı yaklaşmıştır.

(Katılımcı 7) “Evlendikten sonra Elazığ’a geldim yedi senedir buradayım. Elazığ’ın yapısı benim yapıma biraz aykırı bir durumda çok geçimli uyumlu değiliz Elazığ’la... burada sosyallik nedir işte bir kafeye git otur altın günlerine katıl bunlar bana aykırı olduğu için çok yoğun bir sosyal hayatım yok. O yüzden işin olması bana bu noktada çok büyük bir şey getirdi. Çünkü ben işyerimi açmadan önce sürekli çocukla, evle alakalıyken ciddi anlamda sıkıntılar yaşıyordum. İş çok iyi, Elazığ’da kadınsanız ve gün zihniyetinden haz etmeyen bir insansanız çalışmaktan başka opsiyonunuz yok.”

Katılımcı 7, evlendikten sonra Elazığ’a yerleştiğini Elazığ’ın kültürel yapısından haz almadığı için sosyal ilişkilerini sınırlandırmaktadır. Kendi yetiştiği kültürel ortamın farklı olması nedeniyle Elazığ’a uyum sağlamakta zorlanmıştır bu noktada kendi işini kurması vaktini değerlendirmede kurtarıcı olmuştur.

Sonuç olarak, kadın girişimciler yoğun iş yaşamından dolayı sosyal hayatları bir tarafa kendilerine ve ailelerine ayırabilecekleri vakti bile bulamadıklarından şikâyet etmektedirler. Bu durum, sosyal çevrelerini ve sosyal faaliyetlere katılmalarını olumsuz

yönde etkilemektedir. Kadın olmaları nedeniyle hem çalışma yaşamı hem de ev içi yükümlülüklerinin fazla olması ayrıca boş zaman aktivitesi yaratmaya ve arkadaş çevresiyle sosyal ilişki ağı oluşturmalarına imkân tanımamaktadır.

3.7. Elazığ İlinde Kadın Girişimci Olmak

Kadın girişimciler mevcut ekonomik durum itibariyle Elazığ ilinin girişim yapılabilir bir durumda olmadığını belirtmişlerdir. Elazığ ilinin girişimcilik faaliyetinde bulunmak için yeterliliğe sahip olduğuna inananların oranı oldukça düşüktür. Bu anlamda Elazığ ilinin ekonomik bakımdan girişim yapılabilir bir yer olarak düşünülmediği görülmektedir. Bu anlamda görüşmeye katılan kadın girişimciler Elazığ ilini ekonomik bakımdan da yetersiz görmektedirler.

(Katılımcı 1) “Sanayi kültürü bizim burada yerleşmediği için Elazığ memur kenti ben kalifiye eleman bulmakta zorlanıyorum. O konuda dezavantaj diyebilirim çünkü insanlar fabrikada çalışmak nedir bilmiyor ya da işten anlayan sanayide çalışabilecek eleman bulamıyorsun....”

Sanayi sektöründe tek olan kadın fabrika sahibi, Elazığ’ın sanayi yönünden gelişmemesi neticesinde işinde çalıştıracak kalifiye eleman bulmakta zorluk yaşamaktadır. Bunun yanı sıra Elazığ’da sanayi sektöründe kadınların uygun yatırım alanlarına yönlendirilerek desteklenmesi gerekmektedir. Böylece Elazığ’a sanayi sektörüne yeni yatırımlar yapılması sağlanarak ildeki istihdam ve büyümeye katkı sağlanabilir.

(Katılımcı 4) “ Elazığ küçük şehir ama bayan kuaförü çok fazla var. Maalesef belediye ruhsat verirken bu konuyu dikkate almıyor. Bir de çok fazla bu yaptı ben de aynısını yapayım var bende farklı bir şey yapayım yok. Hani rekabet çok fazla ben 2003 yılında ilk salonu açtığım zaman caddede bir tane bayan kuaför salonu yoktu şu an benim caddemin bitişiği, bir üst taraf derken yirmi bir tane bayan kuaför salonu var... benim müşteriyi etkilemedi herkesin eli farklı, rızkı ayrıdır ama ben fönü üçe çekiyorsam o bire çekiyor iş tutsun diye mesleğimiz biraz ayakaltı oldu, kalite yok oldu.”

(Katılımcı 2) “... yanımda çalıştıracağım elemanların eğitilmiş olmalarını isterim. Elazığ’da maalesef iş konusunda eğitim yetersiz. Yani diyelim işe aldığım bayan pasta konusunda çok kendine güveniyor ama profesyonel değil yani amatörce yapılmış şeyler. Bu konuda pasta eğitimi, yemek eğitimi İstanbul’da, Ankara’da çok yaygın, güzel kurs yerleri var. Bu konuda belediyeye ve derneklere çok iş düşüyor. Elazığ küçük bir yer belediyenin destekleri kursları olabilir...”

Elazığ ilinin kalkınma ve gelişmesini sağlamak, kaynakları ekonomiye kazandırmak ve girişimciliği teşvik ederek yeni iş sahaları oluşturarak istihdamı artırmak amacıyla derneklerin, belediyelerin meslek edindirici ücretsiz eğitim ve kurs düzenlemesi gerektiği sonucuna varabiliriz. Böylece kadınların da bu eğitim ve kurslardan faydalanması sağlanarak yeni iş sahaları oluşturarak şehrin ekonomisine katkı sağlanabilir.

(Katılımcı 7) “İşimin Elazığ’da olmasının hem avantajı var hem dezavantajı var... Dediğim gibi cirom fırlardı büyükşehirde olsam ama ne var ki bu kadar büyük birkaç işletmenin bir araya geldiği teferruatının çok olduğu bir işi büyükşehirde öğrenmeye çalışıyor olsaydım eminim şu anda ben daha bitik bir durumdaydım... Biraz daha nabızı, stresi ve temposu düşük bir hayat formunun içindeyiz daha fazla işe kanalize olabiliriz, konsantre olabiliriz. Böylece daha az hata yaparsın daha az rezil olursun. Deneme yanılma yöntemi vardır çünkü ticarete ahlakını doğru tuttuktan sonra hep deneye yanıla gelir ondan sonrası. Onu da buralarda küçük yerlerde öğrenmek bence oda avantaj kısmı gibi geliyor.”

Elazığ ilinde sanayinin gelişmemiş olması, işyeri açma noktasında birbirini taklitlerin çok olması, büyükşehirlerle kıyaslandığında mesleki eğitimlerin yetersiz olması Elazığ ilinde girişimci olmanın dezavantajları olarak sıralanabilir. Bunun yanı sıra Elazığ’ın küçük bir il olması nedeniyle işi öğrenmenin ve işte tecrübe kazanmanın büyükşehirlerle kıyaslandığında daha kolay olması, iş temposunun ve stresin düşük olması Elazığ ilinde girişimci olmanın avantajları olarak görülmektedir.

3.8. ELİKAD Üyelikleri

Günümüzde iş dünyasındaki toplumsal cinsiyet algısı, örgütlenme kültürü üzerine de negatif etkide bulunmaktadır. İş dünyasındaki sosyal iletişim ağının daha çok erkek girişimcilerce belirlenmiş olması da kadın girişimcilerin aralarında güçlü bir iletişim ağı kurmaları gereğini ortaya çıkarmaktadır (Kutanis, 2006:67). Kadın girişimcilerin iş tecrübelerini paylaşmaları, bilgilerini diğerlerine ulaştırmaları, potansiyel güçlerini ve kapasitelerini keşfederek birbirlerine yardım edebilmeleri için çok iyi bir iletişim ağı kurmaları gerekmektedir. Faaliyet konusu kadın olan, Sivil Toplum Kuruluşlarının kadınların iş dünyasında daha da artarak, güçlenerek kendilerini kabul ettirebilmeleri, girişimciler arası iletişim ağına dâhil olabilmeleri, Türkiye’deki girişimci kadınların uluslararası pazarlara açılabilmesi ve ülkenin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunabilmeleri yönünden önemli katkıları bulunmaktadır (Kutanis, 2006: 90). Faaliyet alanı kadın olan, Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında etkisi önemlidir. Özellikle bu konudaki sorunların aşılmasında etkin olmaları için STK’ların birlikte hareket etmeleri önemli görülmektedir (Ekşioğlu, 2006: 213).

Elazığ’da girişimcilik faaliyetinde bulunan kadın girişimcilerin iş hayatında daha da artarak yer edinebilmeleri, ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunabilmeleri, kendi aralarında güç birliği oluşturabilmeleri ve iş dünyasındaki statülerinin sağlamlaştırılması gerekmektedir. Araştırmamızın bu bölümünde, Elazığ’da bu misyonu üstlenen Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD)’nin kadın girişimcilerin, çalışma yaşamlarına katkısı ve iş yaşamında karşılaştıkları sorunların çözümünde etkisi incelenmiştir.

(Katılımcı 9) “Elazığ İş Kadınları Derneği ile ilk tanışmamız Hanım Eli Göz Nuru projesinde oldu orada bir standımız vardı. Daha sonra derneğin bir şapka projesi vardı orada kursa başladık. O kursta şapka yapımını öğrendik. Elazığ’a has yöresel sekiz köşe şapkamız var, bayan üzerine hazırlandı biz onun kursunu aldık daha sonra yöresel kıyafet işte bindallı, şapka, yelek yaptık. İş yerimizi açmadan önce derneğin alt katında üretim yapıyorduk sonra derneğinde sağlamış olduğu imkânlarla kendi işimizi kurduk.”

(Katılımcı 10) “ Şapka kursuna ilk başladığımızda toplam on iki kişiye, daha sonra çoğu ayrılmak durumunda kaldı ama biz ikimiz bu işi

bırakmadık severek yapıyoruz zaten giyimciyiz temelimiz var. Ben evde yıllardır hurç yapıyordum... Dernekte bize gerekli desteği sağladı kendi işyerimizi açtık iki yıldır da kendi ayaklarımızın üzerinde durmaya çalışıyoruz....”

Katılımcı 9 ve katılımcı 10, derneğin kendilerine maddi ve manevi destek vermesi sonucu kendi işyerlerini kurmuşlardır. Katılımcılar daha önceden yaptıkları bu mesleği derneğin sağladığı kursla daha da geliştirmişlerdir. İcra ettikleri meslek açısından bakılacak olunursa herhangi bir eğitim yoluyla kazanılan bir meslek olmadığından bu girişimci kadınlar derneğin sağlamış olduğu imkânlarla iş yerini açtıkları sonucuna varabiliriz.

(Katılımcı 5) “Tabii ki ben şunu da belirtmek isterim benim dernekle tanışmam Yasemin hoca sayesinde oldu ve o bize bir idoldü. Biz onu çok örnek aldık, kendi ayaklarımız üzerinde durmasını öğrendik..”

(Katılımcı 8) “ELİKAD’ın faaliyetleri, yaptığı işler Elazığ halkı hatta civar iller tarafından da duyulan bir dernek olduğu için bana katkıları oluyor. Siz bir toplulukta Elazığ İş Kadınları Derneği üyesiyim dediğiniz zaman bu size farklı bir misyonda yükleyebiliyor. İnsanlar sizin gerçekten kurumsal ve iyi iş bitiren dernekte olduğunuzu bildikleri için size güvenleri ve bakış açıları farklı oluyor. Dernek ortamında birçok insanla tanışıyoruz herkes birbirinin faaliyet kollarını öğreniyor, herkes birbirlerine destek amaçlı da olsa yanında yer alıyor. Çünkü dernekte birçok iş kadını var. Biz artık aynı şekilde birbirimizi tanıyan ve birbirimizin müşterilerini yönlendiren insanlar olarak orada da çok dostluk oluşturmuş olduk. Hani kadın çemberi, kadının gücü böyle zincirleme bir halka olarak herkes birbirine destek oluyor. O yüzden ben gerçekten Elazığ İş Kadınları derneğine üye olmaktan çok çok mutluyum.”

Sivil toplum örgütlerinin, kadının sosyal yaşama yönelmesi ve istihdama açılan yolda yürüyebilmesinde önemli katkıları bulunmaktadır. Aslında kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların çözülmesi devletin öncelikli görevleri arasında yer almaktadır.

Ancak sivil toplum örgütleri yürüttükleri projelerle sorunları kolaylaştırıcı işlev üstlenebilirler (Minibaş, 2006: 195-197). Sivil toplum kuruluşları, kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların çözülmesi sürecinde temel aktör rolünü üstlenerek, devletin bu konudaki eksiklikleri gidermesine öncülük ederek konunun çözümünde etkili olabilirler. Elazığ'da faaliyet gösteren ELİKAD'ın kadın girişimcilerin gelişimini desteklemek amacıyla kurulmuş olan sivil toplum kuruluşu olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşülen kadın girişimciler, derneğin yaptıkları işe katkısının olmadığı fakat daha çok sosyalleşme açısından katkısının olduğu görüşündeler. ELİKAD'ın girişimci kadınların sayıca artması, çalışma hayatlarında desteklenmeleri, faaliyetleri sürecinde karşılaşılabilecekleri sorunların çözümünde destek sağlaması gerekmektedir. ELİKAD, kadın girişimcilerin iş tecrübelerini paylaşmaları, bilgilerini diğerlerine ulaştırmaları, potansiyel güçlerini ve kapasitelerini keşfederek birbirlerine yardım edebilmeleri noktasında kadınlar arasında iyi bir iletişim ağı kurarak kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için iş kadınlarının karşılaştıkları sorunların çözümünde çok daha etkili olması gerekmektedir

(Katılımcı 3) “Şimdi olmuyor desem daha doğru olur. Yani ben sadece üyeyim çünkü benim mesleğim çok farklı bir meslek olduğu için tamamen kendi içinde yapılabilen bir meslek. Şu ana kadar bir katkısı olmadı.”

Katılımcı 3, derneğin yaptığı işe katkısının olmamasını kendi mesleğini icra etmesi neticesinde, kendisini girişimci olarak görmemesiyle açıklanabilir.

(Katılımcı 1) “Yani dernek olarak sosyal sorumluluklar da yer almak bize mutluluk veriyor ama direkt işimize katkısı olmuyor. Ama oradaki diğer arkadaşlarla görüşmek network hani sosyal anlamda benim için katkısı var. Bunun dışında şahıs olarak Yasemin hanımla tanışmanın bana daha ayrı katkıları olmuştur. Onunla paylaştığım vizyon çok daha farklı.”

(Katılımcı 2) “Yok öyle derneğin işime çok fazla katkıları olmuyor gerçekten ama hani oradan aldığın motivasyon çok güzel. Maddi olarak değil ama manevi olarak katkısı oluyor. Derneğin başkanı Yasemin Hanım

mesela çok güçlü bir kadın girişimci ondan motivasyonunu tamamlıyorsun... derneklerin en güzel verdiği şey bu motivasyondur. Dernekte insanları çok iyi tanıyorsun onlarla iletişime geçiyorsun bu vesileyle insanlarla güzel ilişkiler kurulmuş oluyor.”

Kadın girişimcilerin cesaretlendirilmesi ve desteklenmesi için de, özellikle kadın girişimciliğine önem veren sivil toplum kuruluşlarının var olması gerekmektedir. Kadın girişimcilerin daha başarılı bir şekilde ekonomik hayatta var olmalarının temel kaynaklarında biri; hali hazırda iş hayatında girişimci olarak bulunan kadınlar ile fikir alış verişinde bulunmak ve onların tecrübelerinden faydalanmaktır. Böylece kadın girişimciler, kendi aralarında kuvvetli iletişim oluşturacak ve toplu karar alarak isteklerini daha gür bir şekilde dile getirebileceklerdir.

3.9. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Aşamasındaki Beklentilerinin Tatmin Durumu Ve Gelecek Planları

Çalışma hayatında etkinliğin ve verimliliğin arttırılabilmesi için, evvela bireyin çalışma yaşamına başlangıcından itibaren beklentilerinin ne olduğunun bilinmesi gerekir.

Kadın girişimciler işlerini kurma ve sürdürme aşamasında elbette birtakım beklentiler içerisinde olmuşlardır. Bu beklentilerin ne ölçüde karşılandığı kadın girişimcilerin gelecek planlarını da etkilemiştir.

Bu bağlamda bu araştırmada elde edilen bulgulara göre farklı yapı, düşünce ve davranış kalıplarına sahip olan kadın girişimcilerin gelecek beklentilerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kadın girişimcilerden altısı beklentilerinin karşılanmadığını, üçü beklentilerin karşılandığını belirtirken; biri ise çok fazla bir beklentisi olmadığını söylemiştir.

Maddi ve manevi beklentileri olan katılımcılardan bazıları bunlara ulaştıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

(Katılımcı 7) “İşimde istediğim yerdeyim. Güzellik merkezim markalaşmış bir durumda birçok yerde sponsorlukları olan, birçok sosyal derneğe yardımları ve destekleri olan sürekli insanların önünü açmaya çalışan iyi bir güzellik merkezi olarak işimize devam ediyoruz.”

(Katılımcı 9) “Evet maddi olarak beklentimizi karşıladı ve bize iyi bir gelir sağladı. İlk dönemler zorlu geçti ama işimizi sabırla severek yaptık sonuç olarak da şimdi faydasını görüyoruz.”

Kadın girişimcilerin yaptıkları işten, tatmin duyduklarını ifade etmiş olmaları, beklentilerine büyük ölçüde karşılık bulduklarını göstermektedir. Ancak, mesleki tatmin düzeyi kadın girişimcilerin beklenti düzeyiyle de ilişkilidir. Bu açıdan, girişimcilerin içinde toplumsallaştıkları sosyal çevrede kanaatkârlık gibi geleneksel kültür kodlarının egemen olması, beklenti düzeylerinin düşük seviyede olmasına yol açarak, tatmin düzeylerinin yüksek çıkmasına neden olduğunu söyleyebiliriz.

Maddi ve manevi beklentileri olan katılımcılardan bazıları bunlara ulaşamadıklarını ifade etmiştir:

(Katılımcı 3) “Maddi, manevi olarak da karşılamadı. Ben meslek seçerken lise sonda bağımsız hareket edeceğim bir iş istedim yani öyle bir işim olsun ki patronum olmasın kendi işim olsun ve kimse bana karışmasın istedim... fakat benim sağlık bakanlığından tarım bakanlığına, kendi meslektaşlarıma kadar bir sürü patronum oldu. O yüzden de maddi manevi beklentimi karşılamadı.”

(Katılımcı 5) “Yani işim maddi ve manevi olarak beklentilerimi tatmin etmedi piyasa durgun ama ben iyi bir mücadeleyle Allah'ın izniyle üstesinden geleceğim. Çok insanların ayağını çekeceğim ben buraya...”

(Katılımcı 1) “İşimin beklentilerimi karşıladığını söyleyemem devlet daha çok destek verirse daha iyi olur. O gerçekten teşvik edici bir unsur böylece erkeklerde hanımlarını işe katmak için primlerden yararlanmak adına hanımlarını işe katmaya çalışırlar belki o açıdan da avantaj olabilir.”

(Katılımcı 7) “Hedeflerime henüz ulaşamadığım için işim beklentimi henüz karşılamadı diyebilirim. Gelecekte bu işime devam etmek istiyorum bu konuda bazı hedeflerim var mesela en büyük istediğim şeylerden bir tanesi kendi markamı oluşturabilmek... Vizyonum bundan beş ay önce başkaydı, ondan bir sene önce başkaydı bundan beş ay sonra da bambaşka olacak. Dolayısıyla tabii ki de hedefler koyuyorsunuz ve

böylece maddi manevi beklentilerinizin karşılanması için bu hedeflere ulaşmanız gerekiyor.”

Beklenti düzeyi, aynı zamanda, yaptıkları işin beklentilerini karşılamayan girişimciler açısından da açıklayıcıdır. Yapılmakta olan işin maddi ve manevi açıdan kadın girişimcileri tatmin etmemesi piyasa gibi dış koşulların etkisi, yapılan işten beklenen kazancın elde edilmemesi, konulan hedeflere ulaşılmaması gibi bireysel beklentilerinin karşılanmamasıyla açıklanabilir.

Beklentilerinin karşılanmadığını belirten bir girişimci ise bu durumu mevcut ekonomik durgunluğa bağlamıştır:

(Katılımcı 6) “Tabii ki karşılamadı yani çok daha farklı bir sektör olarak görüyordum sirkülasyonu çok, daha çok satış olur, daha çok ihtiyaç olduğu için ama istediğimiz gibi olmadı zaten piyasa da öyle bir durgunluk var yani hangi meslek olursa olsun herkes bundan şikâyetçi. Çalıştığım sektörde büyümek için yeterli fırsat olmuyor yani çok satış olacak ki talepleri karşılayabilesin... insanlar da alım gücü olmadığı için çok fazla talep olmuyor...”

Görüşülen kadın girişimciler işlerinin beklentilerini karşılamasını farklı şekilde açıklamışlardır. Bunlar çok çalışmanın neticesinde maddi olarak beklentinin karşılanması, işyerinin markalaşması ve sponsorluklarının olması ve maddi olarak gelir sağlaması olarak sıralayabiliriz. Aynı zamanda kadın girişimcilerin işleri ile ilgili beklentilerinin karşılanmaması da farklılık göstermektedir. Ekonomik durgunluğun olması, kendi işinde bağımsız hareket edememe, iş yaşamına maddi ve manevi destek olmadan başlanması sonucunda iş hayatında tatmin olmama, işle ilgili hedeflere ulaşamama, devlet desteğinin olmaması olarak gösterilebilir.

SONUÇ

Ülkelerin gelişmelerinde ve ekonomik olarak kalkınmalarında girişimcilik faaliyetlerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin önemli oranda genç nüfusa sahip olduğu göz önünde bulundurulursa bu potansiyelin girişimcilik konusunda da önemli bir kaynak oluşturacağı söylenebilmektedir. Özellikle de son yıllarda kadın girişimciler bu hususta öne çıkan kesimi oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamındaki kadın girişimcilerin genel profili ele alındığında, orta yaş diliminde oldukları, Elazığ'da doğup büyüdüğü, evli ve ortalama iki çocuk sahibi ve lise mezunu oldukları görülmektedir. Eğitimli olmak pek çoğu için önemli görülmektedir. Bu sebeple çocuklarının iyi bir eğitim alıp, aldıkları eğitimle ilgili işlerde çalışmalarını istemektedirler. İşe başlarken gereken sermaye kaynakları açısından kadınlar daha çok kendi öz kaynakları ve aile desteğinden yararlanmaktadırlar.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre kadın girişimcilerin ortalama aylık gelirleri 2 bin TL ve 15 bin TL arasında değişmektedir. Kadın girişimciler gelirlerini ailelerine ve kendilerine harcama noktasında rahat hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle kadınların reel gelirlerini söylemek istemedikleri sonucuna varılmıştır. Kadın girişimciler işlerini büyük oranda ana gelir kaynağı olarak görmekle birlikte eşleri profesyonel meslek dallarında olan yüksek gelirli kadın girişimcilerin işlerini ana gelir kaynağı olarak görmedikleri ortaya konmuştur. Görüşme yapılan kadın girişimciler, daha önce başka işlerde ücretli olarak çalışmışlardır. Dolayısıyla kadın girişimciler ücretli çalışarak hem deneyim sahibi olmuş, hem de gerekli sermayeyi biriktirmiştir. Kadın girişimcilerin yaş ortalamasının görece yüksek çıkması da bu durumu açıklamaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadınlar, girişimcilik faaliyetleriyle ilgili olarak daha çok enformel kaynaklardan yararlanmayı seçmektedirler ve işletmelerini daha çok kendi çabaları ile birlikte, akraba-arkadaşlarına borçlanarak ve aile dışı ortaklardan çok aile ve eş desteği ile kurdukları görülmüştür. Kadın girişimciler için özellikle iş kurma aşamasında aile ve akrabalık bağları önemli sosyal mekanizmaların başında gelmektedir. Bunun yanında ticari borçlanma veya banka kredisi ile işletmesini kuran kadın girişimcilerin oranı azdır. Kadın girişimcilerin formel sermaye kaynaklarına ulaşamamalarının en önemli nedeni finansal güvenilirliklerinin

olmaması ve finans konularında yeterince tecrübeli olmayışlarıdır. Bu açıdan kadın girişimcilere verilecek destekler önem kazanmaktadır. Ancak bu araştırma da kadın girişimcilere verilen desteklerin yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Kadın girişimciler kadınlara yeterli desteklerin olmamasından şikâyet etmektedir ve kadınlara maddi desteklerin artırılması gerekmektedir. Araştırmada destek mekanizmalarından biri sayılabilecek olan ELİKAD'ın kadın girişimcilerin iş yaşamlarına katkısının olmadığı fakat sosyalleşme açısından kadın girişimcilere katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, kadın girişimcilerin bir girişim faaliyetinde bulunmalarının en önemli nedenleri olarak ise; ekonomik ve sosyal yönden daha özgür olmak, ev geçimine katkıda bulunmak, başarıma arzusu, hayallerinin peşine takılmak ve maddi sıkıntılar nedeniyle zorunluluktan girişimci olmak şeklinde sıralanmaktadır. Diğer taraftan kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun yaptıkları iş konusunda çok da profesyonelliğe sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

Kadın girişimciler gerek iş kurma gerekse işi yürütme aşamasında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre kadın girişimcilerin iş kurma esnasında en sık karşılaştıkları sorunlar sermaye temini, deneyimsizlik, kadın olmakla ilgili sorunlar, aile ile ilgili problemlerdir. Kadınların en büyük problemi olan sermaye temini, büyük oranda kadınların finansal güvenilirlikleri olmaması ve finans konusundaki bilgi ve deneyim yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır. Kadın girişimciler işin yürütülmesi aşamasında ise en çok ekonomik durgunluk, borç ödemeleri gibi ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. Ekonomik sorunları yorgunluk takip etmektedir. Yorgunluğun kadın girişimciler açısından önemli bir sorun olmasının temel nedeni ev içi cinsiyete dayalı işbölümünün hala gelenekselliğini sürdürmekte olmasıdır. Günümüzde halen kadının geleneksel olarak en temel görevi evin idaresidir ve kadınların çalışma hayatına katılmasıyla birlikte bu temel görevde anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Kadın ancak ev işlerini yapması karşılığında işgücüne katılabilmekte ve bu durum kadınların çifte bir güçlüklerle karşılaşmalarına yol açmaktadır. Özellikle kadın girişimciler, uzun saatler işyerinde bulunduktan sonra eve gittiklerinde onları bekleyen diğer sorumlulukları da yerine getirmekle yükümlü olduklarından yorgunluk ciddi bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Görülüyor ki kadınların kendi hesabına ve işveren olarak çalışması bu ikili yükü ortadan kaldırmamaktadır.

Bu araştırmada kadınlar, çalışma hayatının her alanında olduğu gibi girişimcilik alanında da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Görüşmelerden elde edilen bulgular, kadın girişimcilerin işin kurulması aşamasından itibaren her aşamada kadın olmalarından kaynaklanan çeşitli sorunlara maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Ancak kadınların karşılaştıkları sorunları kadın olmalarıyla açıklama oranı oldukça düşüktür. Bu durum, kadınların bu konuda yeterince farkındalık geliştirmemeleriyle açıklanabilir. Kadınlar çalışma yaşamına katılma noktasında engellerle karşılaşmakta ve eş, baba ya da dayı gibi ailenin erkek bireylerinin onaylaması gerekmektedir. Ancak bu durum, kadınların çalışması için bir zorunluluk olduğu durumlarda değişmektedir.

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre kadın girişimcilerin aile yapılarında hala büyük oranda geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünün hâkim olduğu görülmektedir. Kadın girişimciler ev işleri ve çocuk bakımı konusunda yardım almalarına rağmen çoğunlukla bu işlerden sorumlu birinci kişi olmaktadır. Çocuk bakımı konusunda ise anneanne, babaanne ve yenge gibi ailedeki diğer kadınlardan yardım alma gibi geleneksel sosyal ilişki ağlarını kullanmakta ve bu kanallardan yardım almaktadırlar. Aile ve akrabalık hala kentte yaşam sürdürmede önemli bir destek mekanizması olarak işlevini sürdürmektedir.

Kadın girişimcilerin çocuk bakımı konusunda kendilerinin veya eşlerinin ailelerine bağımlılıkları sürmekte ancak bunun bir çözüm olmadığı da görülmektedir. Kadınların özellikle çocuk bakımı hususunda ücretsiz formel eğitim kuruluşlarına ihtiyaç vardır. Devlet tarafından nitelikli çocuk bakım hizmetleri sağlandığı takdirde kadınların iş gücüne katılımı daha rahat olacaktır. Diğer taraftan, ataerkil aile yapısında ve ev içi cinsiyete dayalı iş bölümünde değişimlerin yaşanması gereklidir. Erkek ve kadın, ev içi rollerin paylaşımında iş bölümü içerisinde sorumluluklar alırsa kadının iş gücü piyasasına katılması kolaylaşacaktır.

Kadın girişimcilerin uzun çalışma saatleri sonucu evle iş arasında sınırlı olan bir yaşama sahip oldukları görülmektedir. Ancak iş yaşamı bir ölçüde kadını ekonomik açıdan özgürleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edinilen bulgulara göre kadın girişimcilerin işletmeyi kurarken en fazla karşılaştıkları sorunlar; toplumun kendileri hakkındaki değer yargıları, bilgi eksikliği ve finansal problemler olarak belirtilmiştir. İşletmeyi kurduktan sonra en fazla karşılaştıkları sorunlar ise; rol çatışması, güvensizlik, toplumun geleneksel baskısı ve

ticari tecrübe eksikliği olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte kadın girişimciler, iş hayatına girmekle sosyal yönden iş hayatının genelde olumlu yönlerinden önemli avantajlar elde ettiklerini ve iş hayatının genelde kendileri üzerinde kişisel anlamda olumlu bir etki bıraktığını belirtmişlerdir.

Bu bağlamda Elazığ ilinde kadın girişimcilerin işletmelerini büyütme ve ekonomiye daha fazla katkı sağlama çerçevesinde eğitim seviyelerini arttırmaları ve profesyonel bir donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bunun için ELİKAD'ın öncelikle bu konuda kadın girişimcilere aktif destek vererek faaliyetlerini arttırması gerekmektedir. Aynı zamanda, ELİKAD yerel çapta bu tür tecrübe eksikliği yaşayan kadın girişimcilere daha yakın olmalı ve teknik destek, planlama ve organizasyon yapılanmalarında yardımcı olmalıdır. Çalışmada öne çıkan en önemli hususlardan biri kadın girişimcilerin girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunlarla baş etmelerinde çevresel özelliklerin ve örgütlü olmanın etkisinin öneminin ortaya konulmuş olmasıdır. Ayrıca kadınların kendi özgüvenlerini kazanacak ve kişisel gelişimlerini geliştirecek, onları bilinçli girişimcilik faaliyetlerine yönelmelerini sağlayacak kurumsal eğitim hizmetlerini almaları yaygınlaştırılmalı ve girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınların birbiriyle iletişim kurmalarını daha etkin hale getirme çerçevesinde bir bilgi ağ sistemi oluşturulmalıdır. Toplumun kadınların iş hayatına girmeleri konusundaki önyargılarını ortadan kaldıracak başarılı rol modelleri, medya desteği ile ön plana çıkartılmalıdır. Kadın girişimciliğini özendiren ve destekleyen kurum ve kuruluşların daha etkin politika ve stratejiler oluşturabilmeleri için bu kurumlar arasında işbirliğinin sağlanması, koordinasyon zorluklarının aşılmasında ortak iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi, hazırlanan programlara kadınların dâhil edilmesi ve uygulama ve takip konusunda daha aktif olunması gerekmektedir.

Kadınların özellikle son yıllarda iş hayatında aktif olarak yer almaları, ekonomik ve sosyal yaşamın daha verimli ve etkin hale gelmesini de sağlamıştır. Erkeklere göre daha kırılgan ve duygusal bir yapıya sahip olan kadın girişimcilerin, gerek iş yaşamının zorluklarına ve gerekse kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Yeni iş alanları oluşturarak ekonomiye dinamizm kazandırma potansiyeline sahip olan kadın girişimcilerin, bu zorlukların ve sorunların üstesinden gelmeleri, onlar hakkında daha ayrıntılı araştırmalar yapma gereğini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, kadın girişimcilerin yetiştikleri çevre, girişimcilik faaliyetine başlarken ve başladıktan sonra karşılaştıkları sorunlar yapılan

araştırma ile ortaya konularak, iş hayatına katılacak olan kadınlar için oluşturulacak strateji ve politikalara kaynak oluşturmak ve daha sonraki yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamak amacı taşımaktadır.

Elazığ ili örneğinde görüldüğü gibi kadın girişimciler yaşadıkları güçlüklere, karşılaştıkları sorunlara rağmen kendi imkânları ölçüsünde çaba göstermeye devam etmekte ve gerek şehir ekonomisine gerekse ülke ekonomisine katkı sağlamaktadırlar. Kadın girişimcilere verilecek olan destek ve eğitimler doğrultusunda hali hazırda başarılı olan kadınların başarıları artacak, diğerlerinin de bu konuda daha gayretli çalışmalar yapacaklardır. Dolayısıyla kadın girişimcilik konusundaki bilinç artırılmalı ve bu konudaki çalışmalar sadece literatürde kalmayıp, uygulamaya geçirilmelidir.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLIK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Esra KÖROĞLU
Öğrenci Numarası	121210109
Enstitü Anabilim Dalı	SOSYOLOJİ
Programı	YÜKSEK LİSANS
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç.Dr. Süleyman İLHAN
Tez Başlığı (Türkçe)	Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın Girişimciliği: Elazığ İş Kadınları Derneği (ELİKAD) Üyeleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin, 02/09/2015 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 25'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aştığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Doç.Dr. Süleyman İLHAN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof.Dr. Ömer AYTAÇ
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- AYTAÇ, Ö., İlhan, S., (2007), “*Girişimcilik Ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:18, S. 100-120.
- AYTAÇ, Ö., (2006), “*Girişimcilik: Sosyo- Kültürel Bir Perspektif*”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2006, Sayı:15.
- BEDÜK, A., (2005), “*Türkiye’de Çalışan Kadın Ve Kadın Girişimciliği*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 12, S. 106-117.
- BERG, L. B. (2001), *Qualitative Research Methods For The Social Sciences*, Usa, Allyn & Bacon.
- BOZKURT, Ö., Kalkan, A., Koyuncu, O., Alparslan, A., (2012), “*Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:15.
- CİRHİNLİOĞLU, Z., (1998), “*Gelişme Sürecinde ‘Devletin’ Olası İşlevleri*”, C.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 20-21, S. 293-312.
- ÇAHA, Ö., Çaha, H., (2011), *Türkiye’de Kadın Sivil Toplum Örgütleri Ve Yerel Demokrasi*.
- ÇAKICI, A., (2006), “*Mersin’deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 4, S. 54-78.
- ÇELİK, C., Özdevecioğlu M. (2001), “Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma,” *1. Orta Anadolu Kongresi*, Nevşehir, S. 487-498, <http://www.iibf.nevsehir.edu.tr/sayfalar/yayin/OAK.pdf>.
- ÇETİN, C., (1996), *Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük Ve Orta Boy İşletmeler Ve Bunların Özendirilmesi*, İstanbul: Der Yayınları.
- ÇETİNDAMAR, D., (2002), *Türkiye’de Girişimcilik*, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2002.
- DEMİRER, T., (2007), “Kadın Sorunundan Kareler”, *Küreselleşme Kadın Ve ‘Yeni’-Ataerki içinde*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- DURUKAN, T., (2005), *Küreselleşme Ve Çokuluslu İşletmecilik*, Nobel Yayınları, Ankara.

- DURUKAN, T., (2007), "*Dünden Bugüne Girişimcilik Ve 21. Yüzyılda Girişimciliğin Önemi*", Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, S. 25-37.
- DURUOĞLU, T., (2007), "*Emek Piyasasında Cinsiyetçi Ücret Ayrımı: Bursa Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma*", İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi, Sayı:24, S.61-76.
- ECEVİT, Y., (2011), "Türkiye’de Kadın Emeği Konulu Çalışmaların Feminist Tarihçesi", Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Der. Serpil Sancar, Koç Üniversitesi Yayınları, Cilt:1, S.121-165.
- ECEVİT, Y., (2010), İşgücü Piyasasında Cinsiyet Eşitliği El Kitabı, Pelin Ofset Tipo Matbaacılık (Çevrimiçi)
- ERSOY, H., (2010), "*Kültürel Çevrenin Girişimcilik Üzerine Etkisi*", Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı:1.
- ESEN, S., Yılmaz, E., (2011), "*Türk Atasözleri Ve Deyimlerinde Girişimcilik Olgusu (Sosyo-Ekonomik Açıdan Bir Bakış)*", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:30, Ss. 249-280.
- FİDAN, F., Yılmaz, T. (2006), Kadın Girişimciliğine Alternatif Bakış: Serüven mi? Macera mı? 2. Ulusal Kadın Çalışmaları Konferansı.
- GELEGEN, D. G., (2001), "*Çalışma Yaşamında Kadın Olmak*", Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi, S:27-30.
- GÜNEY, S., (2008), Girişimcilik Temel Kavramlar Ve Bazı Güncel Konular. Ankara: Siyasal Basın Yayınları.
- GÜROL, M. A. ve Marşap, A., (2007). "*Geçmişte ve günümüz yaşamında ücretsiz ve ücretli işgücü olarak kadın.*" Bilig, 42, S. 95-109.
- GÜROL, M. A., (2000), "*Türkiye’de Kadın Girişimci Ve Küçük İşletmesi: Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler Ve Öneriler.*" Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- HİSRİCH, R. D., Peters, M. P. (1998), Entrepreneurship (4. basım). Boston: Irwin/ McGraw-Hill.
- HUGHES, K. D.; (2003), "*Pushed Or Pulled? Women’s Entry Into Self Employment and Small Business Ownership*", Work And Organization, Cilt: 10, Sayı: 4, S. 433-454.
- İLHAN, S., (2004), "*Girişimcilik ve Sosyo-Ekonomik Süreçteki Rolü*", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.

- İLHAN, S. (2003), "*Sosyo-Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler*", Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi, Sayı:11.
- İLKKARACAN, İ., (1998), "Kentli Kadınlar Ve Çalışma Yaşamı", Bilanço 98: 75yılıda Kadınlar Ve Erkekler içinde, Türkiye İş Bankası, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Ss: 285-302.
- İRAZ, R., (2006), "*Küresel Rekabet Ortamında Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo-Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi*", S. 224-236.
- JALBERT, S. E. (2000), "*Women Entrepreneurs in the Global Economy*", <http://217.218.60.130/UserFiles/File/PDF/Women%20Entrepreneurs%20in%20the%20Global%20Economy.pdf>.
- KARA, M., (2007), "*Sosyal Ve Kültürel Yapının Girişimcilik Üzerine Etkileri Ve Türk Toplumundan Örnekler*", Khazar Journal Of Humanities And Social Sciences, Cilt:12, Sayı:1-2, S. 465-485.
- KARALAR, R., (2001), Genel İşletme, AÖF Yayınları, Eskişehir.
- KEİG PLATFORMU, (2013), Türkiye’de Kadın Emegi Ve İstihdamı, Sorun Alanları Ve Politika Önerileri 2, Mayıs.
- KEİG PLATFORMU, (2009), Türkiye’de Kadın Emegi Ve İstihdamı Sorun Alanları Ve Politika Önerileri: Altan Matbaası.
- KSGM, (2012), Türkiye’de Kadının Durumu, Ankara.
- KUTANİS, R. Ö., (2006), Girişimci Kadınlar. İstanbul: Değişim Yayınları.
- KUTANİS, R. Ö., (2003), "Girişimcilikte Cinsiyetin Rolü: Kadın Girişimciler", 11. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi, 22-24 Mayıs.
- LEVENT, T. B., E. Masurel, P. Nijkamp, (2003), "*Diversity In Entrepreneurship: Ethnic And Female Roles İn Urban Economic Life*", International Journal Of Social Economics, Vol: 30, No: 11, P. 1131-1161.
- LANDSTRÖM, H., (2005), *Pioneers In Entrepreneurship And Small Business Research*. New York, N.Y. : Springer.
- MİNİBAŞ, T., (2006), Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadın İstihdamına Katkıları, Kadın İstihdamı Zirvesi, İstanbul, 10-11 Şubat, S.190-198.
- MÜFTÜOĞLU, M. T., (2004), Girişimcilik, AÖF Yayınları, Eskişehir.

- ORHAN, M. D. S., (2001), “Why Women Enter In To Entrepreneurship: An Explanatory Model”, *Women In Management Review*, Vol: 16, No: 5, P. 232-247.
- ÖZDEMİR, G., Yılmaz, E., (2011), *Kadın Girişimciliği Ve Kooperatifler*. Kırklareli Üniversitesi Yayınları.
- ÖZKAPLAN, N., (2010), “Türkiye İşgücü Piyasasının Dönüşümü (1980-2007)”, *İktisat Ve Toplumsal Cinsiyet İçinde*, Ed. Ufuk Serdaroğlu, Efil Yayınevi, S:301-361.
- SOYSAL, A., (2010), “Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar Ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:1, Nisan, Ss.71-95.
- SOYSAL, A., (2010), “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller Ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı: 65-1, Ss.83-114.
- ŞİMŞEK, M., (2008). *Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Konumu*, Ekin Yayınevi.
- TAMER, G., (2013). “Dünya’ya Kıyasla Türkiye’de Kadın Girişimciliği”, *International Conference On Eurasian Economies*, Session 3c, S. 649-656.
- TİTİZ, T., (1994). *Girişimcilik, İnkılâp Kitabevi*, Ankara.
- TOKSÖZ, G., İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi Ve Bölgeler Arası Dengesizlikler.
- TUTAR, H., Küçük, O., (2003). *Girişimcilik Ve Küçük İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- TÜĞİAD, (1993). “Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi Ve Değişen Girişimci Nitelikleri”, İstanbul.
- TÜSİAD, (1987). *Türkiye’de Girişimcilik İle İlgili Sorunlar Ve Çözümler*. İstanbul.
- ÜNSALDI, M., (2005). “*Elazığ’da Ekonomik Faaliyetler ve Sonuçları*” Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları. S. 88-91.
- YAVUZ, O., (2013). *İstihdamda Ve Sosyal Güvenlik Cinsiyet Eşitliği Paneli Ve Bildirileri*. SGK Yayını. No: 64.
- YETİM, N., (2002). “*Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler.*” *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(1), S. 79-92.

YILDIRIM, A., Şimşek, H., (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayınları.

YÜCEL, A., Kara, C., (2014), “*Sürdürülebilirlik Bağlamında Elazığ’ın İhracat Potansiyelinin Değerlendirilmesi*”, Atatürk Araştırma Merkezi.

[http:// www.kadininstatusu.gov.tr](http://www.kadininstatusu.gov.tr), 2014.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.52e77d9d2e5385.65382017, 2013.

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Ankara ilinin Polatlı ilçesinde doğmuş olup, ilköğrenimimi 2000 yılında Fransa’da tamamladım. 2003 yılında Özel İrfan İlköğretim Okulunda; 2007 yılında da Bingöl Erdem Lisesi’nden mezun oldum. 2007 yılında Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde lisans öğrenimimi tamamladım.

Eylül 2012 yılından beri Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktayım.

Evli ve bir çocuk annesiyim.

Esra KÖROĞLU

